

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészeti és Társadalomtudományi Kar

Politikatudományi és Nemzetközi Tanulmányok Tanszék

ISSN 2732-1851

pólusok...

polarities

V. évf. 2. szám – Vol. 5, Issue 2. (2024)

UNIVERSITY OF PÉCS

Faculty of Humanities and Social Sciences
Department of Political Science and International Studies

ISSN 2732-1851

PÓLUSOK FOLYÓIRAT

HU ISSN 2732-1851

DOI 10.15170/PSK

A Pólusok folyóirat célja a politikatudomány, valamint a nemzetközi tanulmányok területén elért tudományos eredmények közzlése, az érintett diszciplínákhoz köthető szakmai fórumok gazdagítása. A folyóirat évente két alkalommal (tél/tavaszi–nyári/ősz) jelenik meg, online lapszámok formájában.

Főszerkesztő

Prof. Dr. Kákai László, tanszékvezető egyetemi tanár, Politikatudományi és Nemzetközi Tanulmányok Tanszék, Pécsi Tudományegyetem

Szerkesztőség:

Deák Máté (recenzió rovat)
Glied Viktor (folyóirat marketing)
Kacziba Péter (felelős szerkesztő)
Lechner Zoltán (olvasószerkesztő)

A szerkesztőbizottság tagjai:

Bejma, Agnieszka
Bretter, Zoltán
Egeresi, Zoltán
Koller, Boglárka
Merkovity, Norbert
Natasza, Styczynska
Pánovics, Attila
Raptopulos, Nikolaos
Schmidt, Andrea
Szappanyos, Melinda
Szente-Varga, Mónika

Tarrósy, István

Vadál, Ildikó

Vladimír, Naxera

Vörös, Zoltán

MTA besorolás (Gazdaság- és Jogtudományok Osztálya, 2023):

Politikatudományi Bizottság: B
Nemzetközi és Fejlődéstanulmányok Bizottság: B
Regionális Tudományok Bizottsága: C

Kiadó:

PTE BTK Politikatudományi és Nemzetközi Tanulmányok Tanszék

Cím: H-7622 Pécs, Ifjúság útja 6.

Elérhetőség: polusok@pte.hu

A folyóiratban megjelenő írások a Creative Commons Nevezd meg - Nem Kereskedelmi – ShareAlike 4.0 nemzetközi licenc alatt kezeltek.

 CC BY-NC-SA 4.0

POLARITIES
Journal of Political and International Studies
HU ISSN 2732-1851
DOI 10.15170/PSK

The Polarities (Pólusok) journal aims to publish results obtained in the field of political science and international studies and to contribute to the professional forums of these disciplines. The journal is published twice a year (winter/spring and summer/autumn) in the form of online issues.

Editor-in-Chief:

Prof. Dr. László Kákai, Head of Department, Department of Political Science and International Studies, University of Pécs

Editors:

Máte Deák (book reviews)
Viktor Glied (journal marketing)
Péter Kacziba (managing editor)
Zoltán Lechner (copy editor)

Editorial Board:

Bejma, Agnieszka
Bretter, Zoltán
Egeresi, Zoltán
Koller, Boglárka
Merkovity, Norbert
Natasza, Styczynska
Pánovics, Attila
Raptopulos, Nikolaos
Schmidt, Andrea
Szappanyos, Melinda
Szente-Varga, Mónika
Tarrósy, István

Vadál, Ildikó
Vladimír, Naxera
Vörös, Zoltán

Qualification by the Hungarian Academy of Sciences (2023):

HAS IX. Section of Economics and Law,
Political Science Committee: **B**
HAS IX. Section of Economics and Law,
International and Development Studies
Committee: **B**

Publisher:

Department of Political Science and International Studies, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Pécs

Address: H-7622 Pécs, Ifjúság útja 6.

Email: polusok@pte.hu

All articles published in this journal are licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

 CC BY-NC-SA 4.0

TARTALOMJEGYZÉK/CONTENT

TANULMÁNYOK ROVAT/RESEARCH ARTICLES

Változó Közép-Ázsia: A pragmatizmus kényszere Vasa László.....	2-18
<i>(Changing Central Asia: The imperative of pragmatism – Hungarian)</i>	
Human rights implications of EU agreements concluded with Turkey, Morocco, Libya and Tunisia <i>(English)</i> Pamela Jeptum Chemelil.....	19-37
Közép-európai regionális együttműködések és kisállami érdekérvényesítés az Európai Unióban Holányi Ákos.....	38-57
<i>(Central European regional cooperation and small states interest-advocacy in the European Union – Hungarian)</i>	
Russian foreign policy towards Cyprus: A Comprehensive Analysis of Contemporary Relations <i>(English)</i> Evaghoras L. Evaghorou.....	58-80
Egy katonai vereségre adott politikai reakció: A francia állam (1940–1944) és öröksége Bene Krisztián.....	81-97
<i>(A political reaction to a military defeat: The French state (1940-1944) and its legacy – Hungarian)</i>	

HELYZETÉRTÉKELÉSEK/SITUATION REPORTS

Latin American territorial disputes and China's growing influence: Economic power and geopolitical implications in the 21st century Deák Máté.....	98-119
---	--------

VÁLTOZÓ KÖZÉP-ÁZSIA: A PRAGMATIZMUS KÉNYSZERE

Vasa László

főtanácsadó és vezető kutató

Magyar Külügyi Intézet

egyetemi tanár

Széchenyi István Egyetem

ORCID 0000-0002-3805-0244

Dol:

10.15170/PSK.2024.05.02.01

Publikálva: 2024.10.06.

Hivatkozás:

Vasa, László (2024): Változó Közép-Ázsia: a pragmatizmus kényszere. *Pólusok*, 5(2), 2–18.

Egyéb Információk:

A folyóiratban megjelenő írások a Creative Commons Nevezd meg - Nem Kereskedelmi - ShareAlike 4.0 nemzetközi licenc alatt kezeltek.

CC BY-NC-SA 4.0

Absztrakt

Függetlenségük elnyerését követően a nagyhatalmak nem fordítottak különösebb figyelmet a közép-ázsiai térségre, a régió országai tulajdonképpen külső befolyásoktól mentesen kezdték államukat és nemzetüket építeni. Napjaink Közép-Ázsiájának egyik legfontosabb jellemzője a változás; a régió országai komoly átalakuláson mennek keresztül. A világpolitika és -gazdaság változásai közepette a közép-ázsiai országokban erős a fejlődés, a modernizáció és a konnektivitás iránti vágy. Az összes nagy- és középhatalom aktív Közép-Ázsiában, köztük Kína, Oroszország, az Egyesült Államok, Európa, de Törökország és India is. Geopolitikai és stratégiai befolyás tekintetében kétségtelenül Kína, Oroszország és az Egyesült Államok tekinthető a legfontosabbnak. A nagyhatalmak közötti kapcsolatok bonyolult jellege által is inspirálva, külpolitikai téren a többvektorú diplomácia a közép-ázsiai országok közös jellemzője. A Kína, az Egyesült Államok, Oroszország és Európa közötti feszültségek ellenére a közép-ázsiai országok mindegyikükkel stratégiai partnerséget vagy stratégiai együttműködést alakítottak ki. A pragmatizmus a közép-ázsiai államok diplomáciájának is fontos jellemzője, amely azon az elven alapul, hogy valódi hasznot tudjanak realizálni az országuk számára.

Kulcsszavak: Közép-Ázsia, pragmatizmus, Kazahsztán, Kirgizisztán, Tádzsikisztán, Türkmenisztán, Üzbegisztán

Bevezetés

Gazdag történelme során Közép-Ázsia – amely jelenlegi elemzésem fogalmi keretrendszerében az öt volt szovjet tagköztársaságot: Kazahsztánt, Kirgizisztánt, Tádzsikisztánt, Türkmenisztánt és Üzbegisztánt foglalja magában – mindig is fontos, potenciális tranzit terület volt, amely leginkább a Selyemút létezése során összekötötte Európát és Ázsiát. Ennek ellenére a Szovjetunió bukását követően a nagyhatalmak nem fordítottak különösebb figyelmet a térségre, amely azt

eredményezte, hogy a régió országai jelentősebb külső befolyásoktól mentesen kezdtek önállóságát elnyert államukat és nemzetüket építeni. Egyedül Oroszország, a befolyási övezet (avagy a „közel-külföld” doktrína mentén) és később Törökország (középhatalmi törekvései és a testvérnépek magától adódó lehetőségei okán) mutatott érdeklődést irántuk a függetlenség első évtizedében. Az elmúlt évtized során azonban Közép-Ázsia fokozatosan a geopolitika fókuszába került, köszönhetően a kelet-nyugati és észak-déli gazdasági kapcsolatok fejlődésének, a térségben fellelhető ásványkincsek és más természeti erőforrások iránti egyre fokozódó keresletnek, a növekvő piacnak és az ukrajnai háború miatt délebbre terelődő szárazföldi szállítási útvonalaknak.

Közép-Ázsia földrajzi elhelyezkedése és geopolitikai helyzete gyakran leegyszerűsítő narratívákat eredményez, melyek a régiót egyik vagy másik hatalom „hátsó udvarának”, esetleg különböző hatalmak csataterének tekintik. Ezek a narratívák figyelmen kívül hagyják a közép-ázsiai országok, társadalmak valódi mozgásterét. Bár a térség államai sok kihívással néznek szembe, képesek szuverén módon és egyben laza térségi integrációban gondolkodva felismerni és megragadni a lehetőségeket (Winn & Gänzle, 2023).

A közép-ázsiai országoknak nem áll érdekében az egyik függőséget egy másikkal helyettesíteni. Ezért törekednek olyan politikai-gazdasági környezet kialakítására a régióban, amely lehetővé teszi, hogy minden érdekelt szereplő megtalálja gazdasági és politikai számításait.

Közép-Ázsia öt országának közös jellemzői csak általánosságban, regionális megközelítésben foglalhatók össze, valójában azonban meglehetősen különböznek egymástól. Az öt állam ugyanabban a földrajzilag jól körülhatárolható régióban található, és történelmük, kultúrájuk, vallásuk, nyelvük, szokásaik tekintetében hasonlóak vagy azonosak, ami közös tudatot és értékrendet ad számukra.

A nagyhatalmak közötti kapcsolatok bonyolult jellege által is inspirálva, külpolitikai téren a többvektorú diplomácia a közép-ázsiai országok közös jellemzője. A multivektorúság, azaz a minden országra kiterjedő kapcsolatépítés Tádzsikisztán hivatalos dokumentumainak szavaival élve azt jelenti, hogy „nyitott ajtót” kell kínálni minden, együttműködésre kész ország számára (MFA Tajikistan, 2015). A minden országgal jó viszonyra való törekvés bevett diplomáciai gyakorlat a legtöbb ország külpolitikájában, de a közép-ázsiai államok esetében ennek mélyebb háttere és jelentése van: az öt ország külpolitikájában ez egyértelműen az Oroszországon kívüli nagyhatalmakra fókuszál (hiszen Közép-Ázsia és Oroszország között mindig is szoros kapcsolat volt).

Jelen tanulmány célja, hogy a közép-ázsiai térség helyzetét feltárja, illetve országainak külpolitikai magatartását megmagyarázza az aktuális geopolitikai folyamatok függvényében. Elemzés tárgyává teszem mind az exogén, mind az endogén hatótevényezőket, így bemutatásra kerülnek a főbb nagy- és középhatalmi érdekek, valamint az ezekre adott közép-ázsiai gazdasági, valamint bel- és külpolitikai válaszok.

A közép-ázsiai pragmatizmus

A multivektorú diplomácia koncepciójával párhuzamosan néhány közép-ázsiai ország elkezdte alkalmazni a „*egyensúlyozó diplomácia*” koncepcióját, különösen Kazahsztán, amely a 2014-2020 közötti időszakra vonatkozó külpolitikai koncepciójában is megfogalmazta ezt az elképzelést, és továbbra is követi.

A *pragmatizmus* a közép-ázsiai államok diplomáciájának is fontos jellemzője, amely azon az elven alapul, hogy valódi hasznot tudjanak realizálni az országuk számára. A pragmatizmusban nincs semmi szokatlan, de a közép-ázsiai államokkal összefüggésben magyarázatként is értelmezhető arra, hogy minden nagyhatalommal kapcsolatokat kell kialakítani, gyakorlati előnyökért, de politikai szándékok és ideológiai tényezők nélkül. A pragmatizmus fő megnyilvánulása gazdasági jellegű. Mivel a gazdasági érdekek jelentik a pragmatizmus magját, a gazdaságdiplomácia különösen fontos a térség országaiban. A nagy gazdaságok, különösen a fejlettek, kulcsfontosságú együttműködési célpontjai a közép-ázsiai országoknak. Ezek közé tartozik Kína, Oroszország, az Egyesült Államok, Európa, Japán, Dél-Korea, Törökország és India. Ennek fényében a gazdasági lehetőségeknek van a legnagyobb súlya a közép-ázsiai országok diplomáciájában; aki több gazdasági hasznot tud realizálni a közép-ázsiai országok számára, az a kapcsolatok magas szintjét tudja elérni a térségben.

Az Oroszország és Ukrajna között kirobbant háború Közép-Ázsiát a nagyhatalmi érdekek és szándékok közé sodorta, ami nagy nyomás alá helyezte őket (Gyene, 2023), de nem várt hatásokat is hozott. Az Egyesült Államok és Oroszország közötti rivalizálás eltérő érdekek mentén, de felértékelte Közép-Ázsiát. Felgyorsul a politikai, gazdasági és biztonsági együttműködés Közép-Ázsia és a nagyhatalmak között, ennek megfelelően státuszuk és ázsiójuk emelkedőben van ezekben a kapcsolatokban. Egymás után látogattak el a térségbe olyan nagy országok vezetői és magas rangú tisztségviselői, mint Kína, Oroszország, az Egyesült Államok és Európa. India, az EU és Oroszország vette át a kezdeményezést a Közép-Ázsiával tartandó 5+1 csúcstalálkozó lebonyolításában, és 2023. május 19-én sor került a Kína-Közép-Ázsia 5+1 csúcstalálkozóra is.

A Nyugat által Oroszországgal szemben bevezetett súlyos szankciókból az északi szomszéddal szoros gazdasági kapcsolatban álló közép-ázsiai országok nagymértékben profitáltak. A közép-ázsiai országok kereskedelme mind Európával, mind Oroszországgal erőteljesen bővült, az egyik oldalon az Európából érkező nagy importigény, a másik oldalon az Oroszországba irányuló nagy (re)exportlehetőségek miatt. Mindez természetesen nemtetszést váltott ki az Egyesült Államokban és Európában, miközben néhány nyugati cég Közép-Ázsiába települt át, miután kivonult Oroszországból.

A mozgósítás miatt Közép-Ázsiába menekülő tehetős oroszok százezrei gazdasági hasznot jelentett a közép-ázsiai országoknak. 2022-ben a külföldről

Üzbegisztánba érkezett hazautalások 16,9 milliárd dollárt tettek ki, 2,1-szer többet, mint az előző évben. Ennek 85 százaléka, mintegy 14,5 milliárd dollár származott Oroszországból, szemben az Oroszországból érkező előző évi mindössze 4 milliárd dolláros hazautalással. A Kazahsztánba 2022-ben érkező 775 millió dolláros hazautalás több mint hatszor nagyobb, mint 2021-ben. Előrejelzések szerint a közép-ázsiai gazdaságok 2023-ban 5,2%-kal, 2024-ben pedig 5,4%-kal nőnek.

Az orosz-ukrán konfliktus hatással van Oroszország és Közép-Ázsia kapcsolataira is. 2022 júniusában a szentpétervári gazdasági fórumon Tokajev kazah elnök Putyin jelenlétében kijelentette, hogy Kazahsztán nem ismeri el a Donyecki és a Luganszki Népköztársaságok függetlenségét. Kirgizisztán és Tádzsikisztán is tett olyan lépéseket, amelyek kellemetlenek voltak Oroszország számára. Kirgizisztán lemondta a területén 2022 októberére tervezett „Erős Testvériség-2022” KBSZSZ közös hadgyakorlatot (Putz, 2022), míg a szomszédos Tádzsikisztánban sikeresen lezajlott az Egyesült Államok „Regional Cooperation-2022” gyakorlata, amelyen Türkmenisztán kivételével mind a négy közép-ázsiai ország részt vett (Askeroğlu, 2022). Szadyr Japarov kirgizisztáni elnök távol maradt az ugyanabban a hónapban tartott informális FÁK-csúcstalálkozóról (Caspian Policy Center, 2022). Ráadásul Putyin elnök javaslatát az Oroszország-Kazahsztán-Üzbegisztán gázunió létrehozására egyik ország sem fogadta pozitívan. Ezek negatív jelek Oroszország számára, de a stratégiai szempontból még nem tekinthetők végzetesnek.

Erdoğan elnök közelmúltbeli látogatásai a közép-ázsiai fővárosokban jelzik Törökország azon szándékát, hogy fokozza jelenlétét a térségben, miközben fejleszti kapcsolatait Oroszországgal, a Nyugattal és Kínával is. Kazahsztán, Kirgizisztán, Türkmenisztán és Üzbegisztán vezetői számára a Törökország potenciális alternatívát jelentett Oroszország dominanciájával szemben.

A reformok, mint közös nevező

Napjaink Közép-Ázsiájának egyik legfontosabb jellemzője a változás; a régió országai komoly átalakuláson mennek keresztül. Több, mint 30 évvel függetlenedésük óta ez a legnagyobb trendjellegű elmozdulás a térségben; ez egyértelműen megmutatkozik belpolitikájukban, regionális kapcsolataikban és külpolitikájukban. Belpolitikai szempontból a változást a felülről kezdeményezett reformok jellemzik, ahogy ez Közép-Ázsia két legjelentősebb országánál, a legnépesebb Üzbegisztánnál és a legnagyobb területű Kazahsztánnál is megfigyelhető. A két országban 2016-ban és 2019-ben elnökváltás történt, és ezzel hivatalba léptek az államalapító vezetők utódjai, a második generáció, amely mindkét országban a belső reformok határozott megkezdéséhez vezetett, mely különösen Üzbegisztán esetében jelentett fordulópontot.

A közép-ázsiai országok közül Üzbegisztán átalakulása egyedinek tekinthető. A függetlenné válás után a nemzeti fejlesztési modell kiválasztásában különbözött

leginkább a térség többi országtól. Az első elnök, Karimov a radikális, piaci alapú gazdasági reformok helyett a konzervatívabb, szovjet típusú megközelítést választotta a függetlenség után, melynek következtében egy ideig kevesebb volt a hektikus mozgás a gazdaságban, viszont lassabban is fejlődött, a szovjet időkből örökölt, az új körülmények között rugalmatlannak bizonyuló gazdaságszerkezetet megtartva (Pomfret, 2003). A külpolitikában más közép-ázsiai országokhoz hasonlóan Üzbegisztán diplomáciai törekvése is már kezdettől fogva többvektorú volt, de a nagyhatalmakkal való egyensúlyozó törekvésekben tétovázott. Eleinte szorosabb kapcsolatba került az USA-val és távolodott Oroszországtól, olyannyira, hogy kilépett az Oroszország által vezetett Kollektív Biztonsági Szerződés Szervezetéből. 2001. szeptember 11. után Üzbegisztán volt az első ország, amely – Moszkvával való előzetes egyeztetés nélkül – beleegyezett egy amerikai katonai bázis létrehozásába az ország területén. Kapcsolatai az Egyesült Államokkal azonban a 2005-ös andizsáni zavargások után megromlottak, Taskent távozásra kényszerítette az amerikaiakat a hannabádi katonai bázisról (Sullivan, 2019), és újra szövetséget kötött Oroszországgal. A regionális kapcsolatokat tekintve Üzbegisztán több szomszédjával is rossz viszonyt ápolt, különösen Tádzsikisztánnal, akivel súlyos, erőszakba torkolló konfliktusokba keveredett többek között a vízkészletek miatt. A regionális integrációt támogató üzbég álláspont ellenére más országokkal, például Kazahsztánnal való együttműködés sem volt könnyű. A politikai-társadalmi viszonyok tekintetében az üzbég rezsim szigorú és elnyomó volt, ami a társadalmat zártabbá, az országot pedig bezárkózóvá tette (Blackmon, 2021).

Karimov elnök 2016-ban váratlanul elhunyt. Az elnöki székbe – néhány napos bizonytalanság és hallgatás után – Shavkat Mirziyoyev volt miniszterelnök került, aki jelentős reformokat indított mind a belföldön, mind a külpolitikában (Szálkai, 2022). Üzbegisztán bel- és külpolitikája a nyitás jegyében teljesen újra lett definiálva. Prioritás lett a külföldi befektetések vonzása és a gazdaság diverzifikáció mentén való fejlesztése, a szomszédos országokkal való bilaterális kapcsolatok javítása és a sérelmek orvoslása, a regionális integráció előmozdítása a közép-ázsiai országokkal való kooperáció révén, valamint átfogó diplomáciai tevékenység és a kapcsolatok aktív fejlesztése a régió kívüli országokkal.

Kazahsztánban is új elnök lépett hivatalba 2019-ben, amikor Nurszultan Nazarbajev – okulva a szomszédos Üzbegisztán első elnökének esetéből – önként lemondott és Kasszim-Jomart Tokajevnek adta át az elnöki szerepet. Néhai üzbég kollégájával ellentétben, Nazarbajev azonban életben van és politikailag is valamelyest kiváltságos maradt. A volt elnök Kazahsztán állam alapító atyja, 28 éves kormányzása alatt jelentős eredményeket ért el, és nagymértékben hozzájárult Kazahsztán fejlődéséhez. Mindazonáltal, komoly problémák is kialakultak, mivel az új elnök reformlépései – a Nazarbajev köreihez lojális klientúra szabotálása miatt – eleinte szerény eredményeket mutattak. Többek között emiatt is 2022 januárjában heves zavargások törtek ki, amelyek a kormány túlélését és az állam stabilitását is

veszélyeztették. Ez súlyos csapást mért az ország stabilitására, viszont kiszabadította elődje árnyékából Tokajev elnököt, aki így feljogosítva érezte magát a reformok valós beindítására és felgyorsítására, valamint egy tulajdonképpeni politikai és gazdasági elitváltásra. 2022 márciusában Tokajev elnök nemzeti beszédében bemutatta a politikai reformról alkotott elképzeléseit, amelyet júniusban alkotmánymódosító népszavazás követett (Putz, 2022). Tokajev fontos céljai a hatékonyabb államigazgatási kialakítása, a gazdasági fejlődés és a diverzifikáció elősegítése, a lakosság jólétének emelése, a hatalmi ágak egyértelmű szétválasztása, a lakosság állami ügyekbe való bevonása, az állampolgári jogok védelmének erősítése, a politikai demokratizálódás elősegítése, az ország teljes modernizálása voltak. A számos korábbi, elvetélt reformokkezdeményezések, valamint a 2022. januári zavargások által felszínre hozott feszültségek miatt Tokajev – elődjétől eltérően – eltökéltnak tűnik a reformok végrehajtásában.

Üzbegisztán és Kazahsztán szisztematikus reformjaihoz hasonlók ugyan nem valósultak meg Közép-Ázsia többi országában, de a régió politikájában, gazdaságában és nemzetközi kapcsolataiban játszott különleges státuszuk miatt meghatározó befolyást gyakorolnak a regionális fejlődési irányok kialakulására. Miközben nehéz megjósolni, hogy Közép-Ázsia meddig jut a reformok által kijelölt úton, létrejön-e egy új modell, megállapítható, hogy a változás trendszerű és a régió minden országát érinti. Ennek oka az, hogy a csaknem három dekádnyi, gyakorlatilag független, nem külső szereplők által instruált fejlődési pálya után, a világpolitika és gazdaság óriási változásai közepette a közép-ázsiai országokban erős a változás, a fejlődés, a modernizáció és a konnektivitás iránti vágy. Valójában Kirgizisztán, Tádzsikisztán és Türkmenisztán is – rendkívül különböző mértékben és módon, de – követte ezt a tendenciát. Mindezt erősíti a Közép-Euráziát érintő geopolitikai átrendeződés, mely az ukrainai háború miatt délebbre tolódó, Középső Korridornak nevezett, jó-részt szárazföldi konnektivitási folyosó szerepének felértékelődésében jelenik meg (Vasa & Bárkányi, 2023). Ez óriási lehetőséget ad a térség országainak a világgazdaságba való bekapcsolódásra és országaik modernizálására, diverzifikált és multiszektorú fejlődési pályára állítására. A lehetőséget Közép-Ázsia országai olyanmilyra komolynak tartják, hogy még az alapvetően befelé forduló Türkmenisztán sem akar kimaradni belőle.

Erősödő Integráció

Közép-Ázsia esetleges integrációja figyelemreméltó fejlemény, tekintettel az évtizedekig tartó passzivitásra. A regionalizáció éppen ebben a térségben, a közös történelem, kultúra és a vallási háttér miatt természetes dolognak tűnik, de valójában Közép-Ázsia integrációs folyamata tekervényes és nehéz volt. Nem is igazán írható le közép-ázsiai integráció világos definíciója, sőt, még csak egyetértés sincs annak értelmezésében. Tartalmaz politikai, gazdasági, biztonsági, kulturális és egyéb

aspektusokat, de intézményi célok például nem fogalmazódtak meg, a folyamat eddig informális maradt, hasonlóan a Visegrádi Csoport együttműködéséhez. Ezért inkább értelmezhető laza regionális együttműködésként, mely az öt közép-ázsiai ország vonatkozásában bármely területre kiterjedhet (Umarov, 2020).

Közép-Ázsia a 19. század végén jelent meg nemzetközi politikai kontextusban, amikor a cári Oroszország adminisztratív célok mentén létrehozta a Turkesztán kormányzóságot¹ (Brower, 2002). Ezt megelőzően nem volt közös politikai identitás a nomád népek által lakott sztyeppe régióban, amelyen három különböző kánság osztozott. Ugyanakkor a térségben élő népek közös etnikai, nyelvi, kulturális és vallási identitásokkal rendelkeztek a már kényszerű közigazgatási egyesítésük előtt is. A régió meghatározása során evidensnek tűnik az a feltételezés, hogy a térségben lévő államok szorosabb gazdasági kapcsolatokkal rendelkeznek egymással, mint a térségen kívüli államokkal. Az értékelés során azonban fontos tekintettel lennünk arra a tényre, hogy az államiság csak névleg volt jelen: a Szovjetunió felbomlásáig, a szovjet szocialista köztársaságok mesterségesen létrehozott egységei voltak, és nem működtek államként. A Szovjetunióban nem volt horizontális kapcsolódás, csak centralizált. Ennek köszönhetően a közép-ázsiai öt országot a függetlenség után szorosabb gazdasági kapcsolatok kötötték Moszkvához, mint egymáshoz, mely a mai napig érezteti hatását, pl. a közlekedésben és az energetikai infrastruktúra terén.

A mai közép-ázsiai országok alapvetően nyersanyagok és energiaforrások exportőrei, így inkább a globális, semmint a regionális piacok alakulásától függenek. A regionalizáció gazdasági kritériumai közvetlenül kapcsolódnak az integrációhoz, amely akkor a legstabilabb, ha az összes szereplő céljai és preferenciái nagymértékben megegyeznek. Ha nagy különbségek vannak az érintett államok preferenciái között, nemzeti érdekeik összehangolása sokkal bonyolultabbá válik.

Endogén integrációs törekvések

A függetlenség elnyerése óta eltelt mintegy két évtizedben a közép-ázsiai államok számára az elsődleges prioritás a saját területi integritásuk fenntartása, illetve saját állampolgári közösségük lehetőség szerinti etnikai homogenizálása volt, semmint, hogy irredenta vagy etnikai alapon területi követeléseket támasszanak a szomszédjaikkal szemben. Egyfajta szuverenitás-maximalizáló, nemzetépítő külpolitikáról beszélhetünk tehát, melynek keretében a szóban forgó rezsimek igyekeztek minél inkább „szabad kezet” nyerni a belügyeikben, és lehetőség szerint a nemzetközi színtéren is megpróbálták növelni a mozgásterüket (Gyene, 2017). Ugyanakkor, ahogy Wagner Péter (2013, 192) megállapítja: „...az önállóság, a nemzeti sajátosságok megélése először adatott meg ezeknek az országoknak, amely inkább a versengést, mint az együttműködést erősítette...”, így a saját nemzetállami szuverenitásuk felett

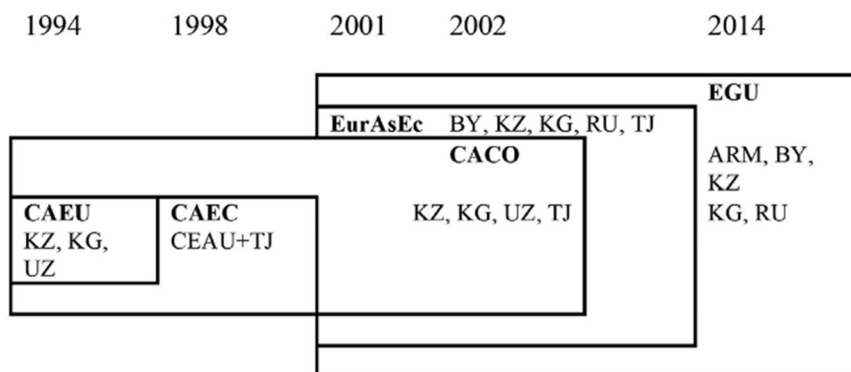
¹ Két főkormányzóság foglalta magába Közép-Ázsia területeit, a Turkesztáni Főkormányzóságtól északra, a mai Kazahsztán nagy részén terült el a Sztyeppe Főkormányzóság.

féltékenyen őrködő közép-ázsiai rezsimek jellemzően nem az együttműködést választották, hanem inkább elszigetelni igyekeztek magukat a szomszédjaik problémáitól. Ennek a legkövetkezetesebb, egyben legszélsőségesebb példája a „pozitív semlegesség” jelszava alatt a teljes nemzetközi elszigetelődés² politikáját folytató Türkmenisztán, de a többi rezsim esetében is talán ez a szemlélet az elsődleges magyarázata a regionális együttműködésre irányuló kezdeményezések – legyen szó akár a terrorizmus elleni küzdelem, a vízmegosztás vagy menekültügy kérdéseiről – elmúlt évtizedekben tapasztalható szinte teljes hiányának (Gyene, 2017).

A Szovjetunió szétesése utáni első évtizedben, az államközi kapcsolatok nehézségei ellenére, a közép-ázsiai államok erőfeszítéseket tettek egy regionális együttműködési architektúra létrehozására. 1994-ben három közép-ázsiai ország, Kazahsztán, Kirgizisztán és Üzbegisztán létrehozta a Közép-ázsiai Gazdasági Uniót (Central Asian Economic Union/CAEU), amelyet 1998-ban Közép-Ázsiai Gazdasági Közösségnek (Central Asian Economic Cooperation/CAEC) neveztek át, miután Tádzsikisztán csatlakozott hozzá. Intézményi mechanizmusokat hoztak létre az elnökitől a miniszterelnökin át a külügy- és védelmi miniszteri szintig, végrehajtó testületek alakultak, bejegyezték a Közép-Ázsia Együttműködési Fejlesztési Bankot (Central Asia Cooperation Development Bank), valamint integrált fejlesztési stratégiát fogalmaztak meg. Azonban ezek egyike sem valósult meg igazán, és az integráció nem játszott jelentős szerepet a térség államainak életében. A szervezet újjáélesztésének minden lépését passzivitás követte. A fenti négy ország utolsó erőfeszítése a Közép-Ázsiai Együttműködési Szervezet (Central Asian Cooperation Organization/CACO) létrehozása volt 2001-ben. Miután nem sikerült létrehozni a tagállamok közös piacát, még ezt a szervezetet is egyesítették 2005-ben az Eurázsiai Gazdasági Közösséggel (Eurasian Economic Community/EurAsEC), amely 2001 óta létezik, és amit Oroszország dominál (2003-ban az EurAsEC megfigyelői státuszt kapott az ENSZ Közgyűlésében). Az felvázolt integrációs folyamatok dinamikáját az 1. ábra mutatja.

² Nyijazov türkmén elnök 1994-ben nyilvánította ki a „pozitív semlegesség” külpolitikai doktrínáját. Ennek értelmében jó kapcsolatokat kívánt ápolni minden állammal, ugyanakkor nem kívánt részt venni semmilyen multilaterális együttműködésben. Türkmenisztán semlegességét 1995-ben az ENSZ Közgyűlés határozatban is elismerte (Forrás: <http://www.un.org/documents/ga/res/50/a50r080.htm>).

1. ábra: Közép-Ázsia integrációs folyamatai

Forrás: Saját szerkesztés

Rövidítések: CAEU: Central Asian Economic Union; CAEC: Central Asian Economic Cooperation; CACO: Central Asian Cooperation Organization; EGU: Eurázsiai Gazdasági Unió; ARM: Örményország; BY: Belarusz; KG: Kirgizisztán; KZ: Kazahsztán; RU: Oroszország; TJ: Tádzsikisztán; UZ: Üzbegisztán

Exogén integrációs törekvések

Az ezredforduló környékén újjáéledő nagyhatalmi versengések viszonyai közepette a közép-ázsiai politikai elitek a (rezsim)stabilitás fenntartására törekedtek, miközben továbbra is „járadék-vadász” módon viselkedtek. Ennek eredménye törvényszerűen az lett, hogy nemcsak a nagyhatalmak igyekeztek befolyásukat és akarataikat érvényesíteni a közép-ázsiai államok felett, hanem azok is próbálták tőlük telhetően minél inkább kihasználni, bizonyos esetekben egymás ellen kijátszani a nagyhatalmakat (Wagner, 2013). Ez a sajátos, multivektoros egyensúlyozó politika, kiegészülve a gazdasági export-diverzifikációs törekvésekkel, jellemezte a közép-ázsiai köztársaságok külkapcsolatait a három nagyhatalmi erőközpont, a kétezres évtizedből a közép-ázsiai térben feltámadó birodalmi ambíciókról vezérelt Oroszország, az afganisztáni háború kapcsán a térség iránt megélénkülő érdeklődést tanúsító Amerikai Egyesült Államok és szövetségesei, valamint az immár nemcsak gazdasági pozíció szerzésre törekvő, hanem politikailag és gazdaságilag is mindinkább tényezővé váló Kína által dominált arénában (Gyene, 2017).

Mivel tehát a közép-ázsiai államoknak nem sikerült kialakítaniuk a horizontális együttműködést, a külső hatalmi tényezők érdekeltté váltak olyan regionális szervezetek létrehozásában, amelyeket vagy irányítanak, vagy támogatólag befolyásolnak. Ezek többnyire geopolitikai és biztonsági vonatkozású szervezetek: az oroszok által vezetett Kollektív Biztonsági Szerződés Szervezete (Collective Security Treaty Organization/CSTO), a Kína és részben Oroszország által dominált Sanghaji Együttműködési Szervezet (Shanghai Cooperation Organization, SCO) és az USA által támogatott a GUAM (Grúzia, Ukrajna, Azerbajdzsán és Moldova) regionális szervezetet. Vannak más katonai struktúrák és programok is, mint például a

CENTCOM, a CENTRASBAT (Central Asian Battalion/Közép-ázsiai Zászlóalj) és a NATO Békepartnerség (PfP) programja, amelyek megpróbálták a közép-ázsiai államokat valamiféle együttműködési kapcsolatba hozni a Nyugattal. Ezeknek a szervezeteknek a többsége azonban nem volt képes egyesíteni a régiót és megteremteni az államok közötti valós együttműködést.

Az államok közötti kapcsolatok törekenyek maradtak, az országok fokozatosan eltávolodtak egymástól, kivéve a radikális szélsőséges erők elleni küzdelem iránti kölcsönös elkötelezettséget. Mindazonáltal a koordináció még ebben az esetben is többnyire az SCO-n és a CSTO-n, azaz külső hatalmak által uralt szervezeteken keresztül zajlik. A gazdasági kapcsolatok gyengék, az egymással folytatott kereskedelem továbbra is korlátozott maradt. Ezzel a háttérrel számos, külső hatalmak által támogatott regionális szervezet sem volt sikeres.

A korábban említett biztonsági vonatkozású szervezeteken kívül más projektek is zajlanak a gazdasági és infrastrukturális összeköttetések bővítése érdekében. A nyugati országok, elsősorban EU által támogatott projektek az Európa–Kaukázus–Ázsia közlekedési folyosó (TRACECA/Transport Corridor Europe-Caucasus-Asia) és az Országközi Olaj- és Gázszállítás Európába (INOGATE/INterstate Oil and Gas Transportation to Europe). Fontos, az Ázsiai Fejlesztési Bank által kezdeményezett, az EBRD és az IMF által is támogatott együttműködés a Közép-ázsiai regionális gazdasági együttműködés (CAREC/Central Asia Regional Economic Cooperation).

Kína komoly beruházásokat hajtott végre a Belt and Road Initiative (BRI) projektje mentén, mely nyilvánvalóan összefügg Kína azon törekvésével is, hogy növekvő energia- és nyersanyagigényét biztonságosan és gazdaságosan biztosítsa különböző forrásokból (Erdeiné–Neszmélyi, 2017). Oroszországnak sikerült két közép-ázsiai országot – Kazahsztánt és Kirgizisztánt – szorosabban, tagként bevonni az Eurázsiai Gazdasági Unióba, az EGU-ba.

Noha ezek a szervezetek biztonsági és gazdasági szempontból hasznosak Közép-Ázsia államai számára, az integráció inkább vertikális abban az értelemben, hogy ezeket a többoldalú mechanizmusokat valamilyen külső hatalom építi össze és tartja fenn (Patnaik, 2019). Az egyetlen kivétel az EGU, amely két közép-ázsiai tagállamnak segített a horizontális együttműködés megerősítésében a tagállamok közötti tőke, áruk és munkaerő szabad mozgása révén.

A meglévő szervezeteknek általában nem tagja az összes közép-ázsiai állam. Számos regionális szervezet ellentétes célokat szolgál, mivel a versengő nagy- és regionális hatalmak vannak a háttérben. Az egyes államok és a három nagyhatalom bármelyikének viszonya határozza meg az általa irányított szervezetekhez való viszonyulást. Kiváló példa Üzbegisztán, amely elhagyta az Oroszország által vezetett szervezeteket, amikor közelebb került az USA-hoz. Viszont kilépett az Amerikai Egyesült Államok által támogatott GUAM-ból és újra csatlakozott a CSTO-hoz és

az EURASEC-hez, amikor az USA-val fennálló kapcsolatok mélypontra kerültek. Aztán ismét felfüggesztette a CSTO-ban való tagságát.

Az is megállapítható, hogy a Nyugat által támogatott regionális kezdeményezések valójában nem jártak sikerrel. Az orosz és kínai befolyással nem rendelkező regionális szervezetek többsége számára az a bizonyos pohár inkább üresnek, mint telinek tűnik, az alig végrehajtott megállapodások miatt. A legtöbb regionális szervezet kudarcának másik oka az, hogy sokuk célja átfedésben van egymással és hiányzik a hatékony koordináció. Laruelle ezt a helyzetet találóan „spagetti tál” effektusként írta le (Laruelle et al., 2012). Laruelle és szerzőtársa azt is leszögezi, hogy egy ilyen helyzet negatívan befolyásolja a regionális integrációt azáltal, hogy a nagyhatalmak között versengő geopolitikai érdekeket teremt. Ezt a folyamatot, szerintük, megkönnyítették a régió belüli különbségek. Például Kazahsztán kivételével, amely minden szomszédjával határszerződéseket írt alá, a többi közép-ázsiai államnak továbbra sincs végleges megállapodása a vitatott határok vonatkozásban. A közép-ázsiai államok közötti alacsony szintű kereskedelem sem segítette elő a regionális integrációt.

Integrációs kényszerek

Általános vélekedés szerint az Üzbegisztán és Kazahsztán között a vezető szerepért folytatott küzdelem volt a fő oka a közép-ázsiai integráció kudarcának ebben az időszakban. Közép-Ázsia legnagyobb gazdaságával és az 1990-es években a másik négy országgal egyenértékű GDP-vel Kazahsztán magától értetődő módon a régió vezetőjének tekintette magát. Üzbegisztán, amely a szovjet időkben Közép-Ázsia hagyományos politikai és szellemi központja volt, ipari bázissal és öt ország közül a legmagasabb népességgel rendelkezett, nem volt hajlandó alárendelni magát a többieknek. Karimov 2016-ban elhunyt elnök konfrontatív külpolitikai irányvonala Kazahsztánnal, Tádzsikisztánnal és Kirgizisztánnal is nagyon feszült viszonyt tartott fenn. Kirgizisztán és Tádzsikisztán, a két kis ország, amely gazdaságilag nem tud versenyezni Kazahsztánnal és Üzbegisztánnal, tétovázott, mert attól tartott, hogy az integráció sérti gazdasági érdekeiket. Türkmenisztán pedig izolacionista politikát folytatva minden integrációtól távol tartotta magát (Peyrouse, 2024).

A közép-ázsiai integráció 13 éves megszakítás után 2018 tavaszán indult újra: Aszتانában találkozott az öt közép-ázsiai állam elnöke. 20 év óta ez volt az első csúcstalálkozó a közép-ázsiai vezetők között. Ez a magas szintű találkozó indította be újra a közép-ázsiai integrációs folyamatot. Az integráció ezen szakaszában már mind az öt közép-ázsiai ország a kezdetektől fogva, a legmagasabb szinten részt vett. Az évente megrendezett magas szintű egyeztető fórum nevet is kapott: Közép-Ázsia Csúcs (hivatalos nevén „Közép-ázsiai Vezetők Konzultációs Találkozója” *Consultative Meeting of Central Asian Leaders*). A csúcsonk egyik fontos eredménye, hogy aláírták a közép-ázsiai jószomszédi viszonyról, barátságról és együttműködésről

szóló szerződést (*Treaty of Good-Neighbourliness, Friendship and Cooperation for the Development of Central Asia in the 21st Century*) (ANKASAM, 2022).

Ennek az integrációs körnek a fő kezdeményezője Mirziyoyev üzbeisztáni elnök volt, Kazahsztán pedig erősen támogatta. Az integrációt vezérlő kazah-üzbég tandem máig fontos motorja a zökkenőmentes fejlődésnek. Üzbeisztán kapcsolatai valamennyi közép-ázsiai országgal javultak, így a szomszédságpolitikai akadályok elhárultak; nőtt a régió belüli kereskedelem és beruházás, a gazdasági kapcsolatok pedig egyre szorosabbak. A nemzetközi iparágak és ellátási láncok korábbi években tapasztalt zavarai és szerkezetátalakítása a közép-ázsiai országokat is az együttműködés erősítésére ösztönözték. Ráadásul az új biztonsági környezetben a közép-ázsiai államok szükségét érzik egymás támogatásának a biztonsági kockázatok kivédése, valamint függetlenségük és területi integritásuk megőrzése érdekében, amint azt a jószomszédi viszonyról, barátságról és együttműködésről szóló szerződés is egyértelműen kifejezi.

Az elemzők megítélése vegyes a közép-ázsiai integráció kilátásai kapcsán, optimista és pesszimista scenáriókat egyaránt jósolnak. A pesszimista álláspont szerint Közép-Ázsia kívülről monolitnak tűnik, de belülről nagyon diverz; politikai kultúrái igen eltérőek, és az országok nem egy irányba haladnak (Krapohl & Vasileva-Dienes, 2020). Egyesek azt mondják, hogy Közép-Ázsia integrációja lehetetlen, mert a közép-ázsiai országoknak ugyan közös a történelme, de nincs közös jelene (Kazantsev et al., 2021). Vannak olyan vélemények is, miszerint a közép-ázsiai országok gazdasági komplementaritása alacsony, és kétségek fogalmazódnak meg azzal kapcsolatban, hogy az integráció jelentős gazdasági hasznot hozna (Cieslik & Gurshev, 2023). Mások úgy vélik, hogy Közép-Ázsia integrációja lehetetlen a térségben érdekelt közép- és nagyhatalmak részvétele nélkül (Amirbek et al., 2020). Mindenesetre egy új közép-ázsiai integrációs folyamat zajlik; 2024 ősszel Tádzsikisztánban tartják az ötödik közép-ázsiai csúcstalálkozót.

Regionális identitás erősödése

A regionális identitás hangsúlyosabbá válása szintén fontos tendencia a térségben. Napjainkra Közép-Ázsia országai egyre inkább felismerték a közös identitást, úgy érzik, hogy Közép-Ázsia mint térség jobban látható a világban, ezáltal javítani tudja nemzetközi megítélését és nagyobb súllyal jelenik meg a világpolitikai porondon.

Mindazonáltal a jelentősebb nemzetközi szereplők is fontos szerepet játszottak Közép-Ázsia kollektív identitásának kialakításában azáltal, hogy az országok többsége számára, diplomáciailag könnyebb és kényelmesebb Közép-Ázsia egészével foglalkozni; ezért alakult ki az 5+1 modell, amelyben az öt közép-ázsiai ország találkozik egy, általában jelentősebb partnerrel. E megoldás úttörője Japán volt, amely már 2004-ben párbeszédet folytatott ebben a formátumban az öt közép-ázsiai országgal. Dél-Korea követte a példát 2007-ben, majd sokan mások. A nagyobb

országok, úgy, mint Kína, Oroszország, az Egyesült Államok és India (Veres, 2022), már jó ideje nagyobb figyelmet fordítottak a bilaterális csatornákra, mert a kétoldalú párbeszédnek célzottabbak, és nyilván országonként eltérő kérdések merülnek fel, ráadásul a kétoldalú tárgyalások gyengítik a regionális kezdeményezéseket, a kohéziót. Az Egyesült Államok csak 2015-ben indította el az 5+1 formátumot a térséggel, Oroszország és India 2019-ben, Kína pedig 2020-ban. Mára az 5+1 modell a nemzetközi tárgyalópartnerek kedvelt megoldása lett a Közép-Ázsiával való érintkezésnek, és időközben a tárgyalások szintje miniszteriről az államfőire emelkedett. Mindazonáltal, továbbra is gyakorlat maradt a kétoldalú miniszteri vagy államfői találkozó intézménye.

Az orosz-ukrán konfliktus kirobbanása óta a közép-ázsiai országok továbbra is különösen szoros kapcsolatokat ápolnak, sőt, fejlesztenek Oroszországgal. Ugyanakkor nagyobb autonómiáról és eltökéltségről tesznek tanúbizonyságot politikai, gazdasági és biztonsági kapcsolataik minden irányba történő kiterjesztésével; különösen érdekeltek az infrastrukturális és közlekedési projektekből, valamint a világgazdaságba történő mélyebb integrációban.

A közép-ázsiai térség függetlenségre, autonómiára törekszik. Közép-Ázsia öt országa a Szovjetunió romjaiból jött létre, történelmük során először valóban független államként, melyeket a történelem során kialakult viszonyrendszerek befolyásoltak és korlátoztak. Eleinte ennek a régióknak nem volt súlya a nemzetközi politikában, Oroszország által uralt, bezárkózó régióknak tekintették. Most ez erősen változóban van, amint azt a közép-ázsiai integráció újjáéledése és az országok nyitási politikái is bizonyítják.

A Nagy Játzsma folytatódik: nagy- és középhatalmi érdekek és többvektorú diplomácia

Az összes nagy- és középhatalom aktív Közép-Ázsiában, köztük Kína, Oroszország, az Egyesült Államok, Európa, de Törökország (Bíró, 2022), India (Veres, 2022) is. Geopolitikai és stratégiai befolyás tekintetében kétségtelenül Kína, Oroszország és az Egyesült Államok tekinthető a legfontosabbnak. Ez a közép-ázsiai országok számára nem jelentene problémát, ha a nagyhatalmak egymással jó viszonyt ápolnának; ezzel szemben a térségben érdekelt szereplők viszonyrendszere bonyolult, versengő és konfrontatív jellegű.

Egyedülálló földrajzi és geopolitikai elhelyezkedése, valamint erőforrásai miatt Közép-Ázsia mindig is a nagy- és regionális hatalmak fókuszában volt. A Közép-Ázsia és Oroszország közötti kapcsolatok sajátos háttere miatt a térség országainak nagyhatalmakkal ápolta viszonya is kiemelt jelentőséggel bír, többek között a biztonságpolitikai szempontok miatt. Ezért a nagyhatalmakkal fenntartott kapcsolatok megfelelő kezelése a térség országai számára jelentős diplomáciai feladat, a biztonság és stabilitás biztosításának szinte kizárólagos eszköze. A térségi geopolitikai realitás

az elmúlt években az amerikai-orosz rivalizálás volt, melynek az afganisztáni amerikai csapatok kivonása vetett véget. Ezzel szemben Kína és Oroszország kapcsolata e tekintetben harmonikusnak mondható: 1998 óta folytatnak regionális biztonsági és gazdasági együttműködést Közép-Ázsiában. A 2001-ben alapított Sanghaji Együttműködési Szervezet egyrészt a Kína-Oroszország együttműködés terméke, másrészt a közös szomszédságban található Közép-Ázsiával való együttműködés egyik fontos platformja. Sokan azt jósolták, hogy Kína és Oroszország konfliktusba kerül Közép-Ázsiában, de ez eddig még nem történt meg.

Ami az Egyesült Államok és Kína közötti közép-ázsiai kapcsolatokat illeti, a kép összetettebb. A fő célokat elemezve úgy tűnik, hogy a két ország hasonló pontokból indul ki, mint például a terrorizmus elleni küzdelem, a külgazdasági kapcsolatok diverzifikációjának és a közép-ázsiai államok függetlenségének és területi integritásának támogatása, a regionális kapcsolódás elősegítése, valamint a befektetési és kereskedelmi környezet javítása; ám a gyakorlatban érdemi együttműködés nem igazán volt. Geopolitikai feszültségek is vannak a két ország között, például Kína ellenezte az Egyesült Államok közép-ázsiai katonai jelenlétét, illetve a Nyugat által exportált és támogatott „színes” forradalmakat. Bár jelenleg úgy tűnik, az Egyesült Államok Afganisztánból való távozása az egész térségből való kivonulását is jelentette, mégis, vannak jelek, melyek az amerikai érdeklődésre és befolyásszerzési szándékra utalnak (Stoll, 2023).

A közép-ázsiai államok szempontjából a többvektorú diplomácia optimális megoldásnak tűnik, mert láthatóan ez szolgálja az érdekeiket. A nagyhatalmak egymással szemben állnak, de a közép-ázsiai államoknak nincs komoly konfliktusa velük, még ha olyan kérdésekben vitában is állnak pl. a Nyugattal, mint az emberi jogok és a demokrácia helyzete. Mindazonáltal, nem akarják feltétel nélkül követni egyik nagyhatalmat sem a másikkal szemben; szívesen barátkoznak mindegyikkel, és szeretnék, ha baráti országgént kezelnék őket. Ideális helyzetben, a közép-ázsiai államok fékek és egyensúlyok lehetnének a térségben érdekelt nagyhatalmak között; ez széles mozgásteret nyitna számukra, és megakadályozná, hogy a térséget a nagyhatalmak dominálják.

A Kína, az Egyesült Államok, Oroszország és Európa közötti feszültségek ellenére a közép-ázsiai országok mindegyikükkel stratégiai partnerséget vagy stratégiai együttműködést alakítottak ki. Az Egyesült Államok és Üzbegisztán 2021 decemberében stratégiai partnerségi párbeszédet indított (MFA Uzbekistan, 2021). Az EU Közép-Ázsia egyik legfontosabb kereskedelmi partnere és befektetési forrása. Kazahsztán külkereskedelmének és külföldi befektetéseinek több mint 30%-a az EU-ból származik, és 2022-ben a kazah-európai kereskedelem 39,9 milliárd dollár, az EU-országokból érkező befektetések pedig összesen 12,5 milliárd dollárt tettek ki (European Commission, n.d.). Mirzijojev üzbég elnök 2023. májusi németországi látogatása során a két ország összesen 9 milliárd dollár értékben kötött kereskedelmi megállapodást. Az elmúlt 10 évben az EU országai körülbelül 120 milliárd dollárt

fektetettek be Közép-Ázsiában, ami a régióba irányuló közvetlen külföldi befektetések 40%-át teszi ki. Az Egyesült Államok kulcsfontosságú szerepet tölt be Kazahsztán energiaszektorában, de kevésbé volt fontos az általános gazdasági és kereskedelmi kapcsolatokban (IEA, 2022)

Konklúzió

A többpólusú világ lehetőséget ad Közép-Ázsiának arra, hogy számos nemzetközi partnerrel alakítson ki jó kapcsolatot a térség prosperitásának érdekében. Oroszország mind az öt állam egyik legfontosabb kereskedelmi és gazdasági partnere, és az is marad a belátható jövőben. Ennek inkább a több mint egy évszázados összekapcsolódás intézményi és kulturális örökségéhez van köze, kevésbé a régióban fennálló orosz dominanciáról alkotott elképzelésekhez. Kínát széles körben olyan gazdasági hatalomként tartják számon, amely képes a nagyszabású ipari projektek kiterjesztésére a régióban utak, csővezetékek és épületek hálózatán keresztül. Az Egyesült Államok és szövetségese, az Európai Unió készenlétben áll a térségi befolyás növelésére. Ezeket a nagyhatalmi, geopolitika és geoökonómia által determinált törekvéseket a térség országai csak úgy tudják kezelni, ha a multivektorú, egyensúlyozó külpolitikájukat folytatják, de egyben erősítik a (Azerbajdzsánnal kibővített) közép-eurázsiai integrációjukat elsődlegesen a biztonság- és védelempolitika, valamint a gazdaság terén.

Irodalomjegyzék

- Amirbek, A. Makhanov, K. Tazhibayev, R. & Anlamassova, M. (2020). The Central Asian countries in the global economy: the challenges of economic integration. *Central Asia and the Caucasus*, 21(1)
- ANKASAM (2022). Infographic: Treaty of friendship, good neighborliness and cooperation for the development of Central Asia in the 21st Century. <https://www.ankasam.org/ankasam-infographic-treaty-of-friendship-good-neighborliness-and-cooperation-for-the-development-of-central-asia-in-the-21st-century/?lang=en> (2024.09.19.)
- Askeroğlu, S. (2022). Military Exercise of the US in Tajikistan. *ANKASAM*, 23/08/2022. <https://www.ankasam.org/military-exercise-of-the-us-in-tajikistan/?lang=en> (2024.09.19.)
- Biró, D. (2021) Pántürkizmus: A török diplomácia Közép-Ázsiában. In: Gulyás, Cs., Szilágyi, Zs. & Szivák, J (szerk.). *Ázsia mozgó határai*. Typotex Kiadó, 257-275.
- Blackmon, P. (2021). After Karimov and Nazarbayev: change in Uzbekistan and Kazakhstan? *Central Asian Survey*, 40(2), 179–196. <https://doi.org/10.1080/02634937.2020.1837073>
- Brower, D. (2002). *Turkestan and the Fate of the Russian Empire*. Routledge, London, 240 p. <https://doi.org/10.4324/9780203605219>
- Caspian Policy Center (2022). Japarov Misses CIS Summit, Attends Trilateral Meetings with Putin and Rahmon During CICA Summit. Oct 18, 2022. <https://www.caspianpolicy.org/research/security-and-politics-program-spp/japarov-misses-cis-summit-attends-trilateral-meetings-with-putin-and-rahmon-during-cica-summit> (2024.09.19.)

- Cieřlik, A., & Gurshev, O. (2023). Trade policies in Central Asia after EAEU enlargement and after Russian WTO accession: regionalism and integration into the world economy revisited. *Eurasian Geography and Economics*, 1–23. <https://doi.org/10.1080/15387216.2022.2162098>
- Erdein  K sm rki-Gally Sz. & Neszm lyi Gy. (2017). Regional Development in the World - China's Role in Africa. *Romanian Review of Regional Studies*, 1. pp. 13–26.
- European Commission (n.d.). *EU trade relations with Kazakhstan. Facts, figures and latest developments*. https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/kazakhstan_en (2024.09.13.)
- Gyene, P. (2017) *F ggetlen  llamis g a posztsovjjet K z p- zsi ban*. Aposztr f Kiadó, Budapest.
- Gyene, P. (2023). Az orosz–ukr n háború k z p- zsi i l t sz gb l. *K l gyi Szemle* 22(3), 67-82.
- International Energy Agency (IEA) (2022). Kazakhstan 2022 Energy Sector Review. *IEA Publications*. <https://iea.blob.core.windows.net/assets/fc84229e-6014-4400a963bccea29e0387/Kazakhstan2022.pdf> (2024.09.19.)
- Kazantsev, A., Medvedeva, S. & Safranchuk, I. (2021). Between Russia and China: Central Asia in Greater Eurasia. *Journal of Eurasian Studies*, 12(1), 57-71. <https://doi.org/10.1177/1879366521998242>
- Krapohl, S. & Vasileva-Dienes, A. (2020). The region that isn't: China, Russia and the failure of regional integration in Central Asia. *Asia Europe Journal* 18, 347–366, <https://doi.org/10.1007/s10308-019-00548-0>
- Laruelle, M. & Peyrouse, S. (2012). Regional organisations in Central Asia: Patterns of interaction, dilemmas of efficiency. (Working Paper No. 10). *Institute of Public Policy and Administration, Graduate School of Development, University of Central Asia*.
- MFA Tajikistan (2015). Concept of the Foreign Policy of the Republic of Tajikistan. *Ministry of Foreign Affairs, Republic of Tajikistan*. <https://mfa.tj/en/main/view/988/concept-of-the-foreign-policy-of-the-republic-of-tajikistan> (2024.09.13)
- MFA Uzbekistan (2021). Joint Statement between Uzbekistan and the United States following the Inaugural Meeting of the Strategic Partnership Dialogue. *Ministry of Foreign Affairs, Republic of Uzbekistan*. <https://mfa.uz/en/press/news/2021/joint-statement-between-uzbekistan-and-the-united-states-following-the-inaugural-meeting-of-the-strategic-partnership-dialogue---30881> (2024.09.13).
- Patnaik, A. (2019). Regionalism and Regional Cooperation in Central Asia. *International Studies*, 56(2-3), 147-162
- Peyrouse, S. (2024). Turkmenistan: authoritarianism, nation building and cult of personality. In: Lindsaedt, N. & den Bosch, J.J. (eds). *Research Handbook on Authoritarianism*. pp. 356–369, 22nd Chapter. <https://doi.org/10.4337/9781802204827.00033>
- Pomfret, R. (2000). The Uzbek Model of Economic Development 1991–99. *Economics of Transition and Institutional Change* 8(3), 733-748. <https://doi.org/10.1111/1468-0351.00062>
- Putz, K. (2022a). Kazakhstan Leaves 'Elbasy' Behind, Approves Constitutional Referendum. *The Diplomat*, June 6. 2022. <https://thediplomat.com/2022/06/kazakhstan-leaves-elbasy-behind-approves-constitutional-referendum> (2024.09.19.)
- Putz, K. (2022b). Kyrgyzstan Cancels CSTO 'Indestructible Brotherhood' Military Exercises. *The Diplomat*, June 6. 2022. <https://thediplomat.com/2022/10/kyrgyzstan-cancels-csto-indestructible-brotherhood-military-exercises/> (2024.09.13.)
- Stoll, H. (2023). A Case for Greater U.S. Engagement in Central Asia. *RAND Commentary*. <https://www.rand.org/pubs/commentary/2023/09/a-case-for-greater-us-engagement-in-central-asia.html> (2024.09.13)

- Sullivan, C. J. (2019). Uzbekistan and the United States: interests and avenues for cooperation. *Asian Affairs*, 50(1), 102–111. <https://doi.org/10.1080/03068374.2019.1567104>
- Szállkai, K. (2022). Generációváltás Közép-Ázsiában: biztonság és stabilitás Mirzijojev és Tokajev hatalomra kerülése után. *Nemzet és Biztonság: Biztonságpolitikai Szemle* 15(4), 59-90.
- Umarov, A. (2020). Central Asia: construction of the new regional security complex? *The Journal of Cross-Regional Dialogues/La Revue de dialogues inter-régionaux* 1/2020 (Special Issue - Eurasian regionalism: global trends and local dynamics). <https://doi.org/10.25518/2593-9483.135>
- Vasa, L. & Barkanyi, P. (2023). Geopolitical and Geo-Economic Importance of the Middle Corridor: A Chomprishive Overview. *Eurasian Journal of Economic and Business Studies* 67(2), 20-32.
- Veres, Sz. (2022). A Közép-Ázsia és India közötti kapcsolatok áttekintése, aktuális helyzete és lehetőségei. *Eurázsia Szemle* 2(3), 105-123.
- Wagner P. (2013) Közép-Ázsia helye az átalakuló világrendben. In: Grünhut Z.–Vörös Z. (szerk.): *Az átalakuló világrend küszöbén*. Publikon kiadó, Pécs. 187–204.
- Winn, N. & Gänzle, S. (2023). Recalibrating EU Foreign Policy Vis-à-vis Central Asia: Towards Principled Pragmatism and Resilience. *Geopolitics*, 28(3), 1342–1361. <https://doi.org/10.1080/14650045.2022.2042260>

CHANGING CENTRAL ASIA: THE IMPERATIVE OF PRAGMATISM

Abstract

After the independence of Central Asian countries, the great powers did not pay particular attention to the region, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Tajikistan, Turkmenistan and Uzbekistan began to build their states and nations without external influences. One of the most important features of Central Asia today is the change; the countries of the region are going through a major transformation as, amid the changes in world politics and economy, Central Asian countries have a strong desire for development, modernization and connectivity. All major and middle powers are active in Central Asia, including China, Russia, the United States, Europe, but also Turkey and India. In terms of geopolitical and strategic influence, China, Russia and the United States are undoubtedly the most important. Also inspired by the complicated nature of relations between great powers, multi-vector diplomacy in the field of foreign policy is a common feature of Central Asian countries. Despite tensions between China, the United States, Russia, and Europe, Central Asian countries have formed strategic partnerships or strategic cooperation with each of them. Pragmatism is an important feature of the diplomacy of the Central Asian states, which is based on the principle of being able to realize real benefits for their country.

Keywords: Central Asia, pragmatism, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Tajikistan, Turkmenistan, Uzbekistan

HUMAN RIGHTS IMPLICATIONS OF EU AGREEMENTS CONCLUDED WITH TURKEY, MOROCCO, LIBYA AND TUNISIA

Pamela Jeptum Chemelil

PhD candidate

University of Pécs, Interdisciplinary Doctoral School, International Politics Programme

ORCID 0000-0003-3524-1149

Dol:

10.15170/PSK.2024.05.02.02

Published: 15.10.2024

Citation:

Chemelil, Pamela Jeptum (2024): Human Rights Implications of EU Agreements Concluded with Turkey, Morocco, Libya and Tunisia. *Polarities*, 5(2), 19-37.

Acknowledgements:

-

Articles published in this journal are licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

 CC BY-NC-SA 4.0

Abstract

The tragic loss of thousands of lives at the European borders has raised concerns regarding the European Union's (EU) handling of migration. The EU's management of migration through bilateral agreements has demonstrated challenges in adequately protecting the rights and dignity of migrants and asylum seekers. Human rights principles should be universal to all individuals regardless of their migration status ensuring their freedom and dignity. This paper argues for adopting a human rights-oriented approach in such agreements comparing the implications and dimensions of human rights in these agreements on Türkiye and Northern African countries, notably Morocco and Libya offering insights across different regions. This paper will examine the human rights implications of these agreements considering the continued increase in migration flows to the EU and the efforts to manage them. Furthermore, it evaluates the mechanisms to address human rights within the migration agreements and their interaction with international laws and EU policies. The paper contributes to the ongoing debates on migration policies prioritizing human rights in EU decision-making in future migration agreements.

Keywords: *Human rights, European Union, Morocco, Türkiye, Libya, Tunisia*

Introduction

Migration is a critical issue in Europe that has led to the externalisation of the EU's migration governance to third countries. Over the years, the EU migration policy has fought against irregular migration to the extent of including the neighbouring third countries as gatekeepers. The externalisation of migration policy aims to provide immigrants and refugees an alternative to remain in their place of transit or origin by making the conditions conducive enough to stop them from moving towards Europe (Carrera et al., 2019, p. 245). Migration agreements are not a new phenomenon, several bilateral migration agreements have been established since 1990 between EU member states and the countries of transit to control irregular

migration. It is necessary to distinguish between regular and irregular migrants to understand these agreements. Regular migrants have valid work and residency permits; if the EU member state accepts their application, they can also be awarded refugee status. Individuals who do not possess this status and continue to reside within EU borders are regarded as irregular migrants European Commission. (n.d.-a). The last two decades have shown a gradual increase in bilateral and multilateral migration agreements between the European Union and the migrant-sending countries from the Global South (Adepoju et al., 2010). In recent years, the European Commission has gone a step ahead in establishing EU Mobility Partnerships with several countries, each with varying degrees of engagement. The EU migration policy has extended the migration management beyond its borders and complemented the foreign policy and development cooperation efforts. In addition to the EU making agreements with other states, individual EU member states have pursued cooperation with countries in the Maghreb through bilateral agreements for similar reasons in controlling irregular migration and facilitating the return of irregular migrants. For instance, Tunisia and Italy in 1988, Morocco and Spain in 1999, and Libya and Italy in 2003 with amendments in 2004 and 2005 with the 2008 Treaty of Friendship gaining significant attention due to the changing migration patterns. All these examples of bilateral agreements since the 1990s have demonstrated the externalisation of Europe's migration control and the securitization of the migration policy (Zoomers et al., 2018, p. 2).

Security has been the driving force in the externalisation of migration management where it has been perceived as a threat prompting these efforts. These efforts have yielded new policy instruments to build cooperation between the EU and non-EU countries on migration issues (Thevenin, 2021), but have intensified restriction and control (Zoomers et al., 2018, p. 3). These agreements differ to some extent; however, they share some common elements, and both raise similar questions such as their aims, the migrants' rights and factors which influence compliance (Carrera et al., 2019, p. 219). It is important to note that, migration policies are not uniform across the EU, as different countries manage issues according to their national priorities. However, the Commission encourages members to apply similar conditional approaches in their national policies.

After the 2015 migration crisis, EU-Türkiye, and EU-Libya agreements have been controversial, receiving criticisms from non-governmental and international entities for inadequate human rights protection in these partnerships due to migration challenges (Thevenin, 2021). The implementation of the EU-Türkiye refugee agreement has sparked debates with serious concerns raised regarding fundamental human rights abuses in Türkiye (Haferlach & Kurban, 2017, p. 85). With the significant influx of migrants, the European Union's border controls have been extended beyond its territories to the sending countries that control the interdiction, interception, and detention of migrants, all to prevent undocumented migrants from

reaching the EU borders to seek asylum and hence discourage the journey altogether. While border surveillance is important, strengthening border control in the sending countries is facilitated through these migration agreements with third countries discouraging irregular migration. Irregular migrants are intercepted during these operations and detained in third countries raising questions on the rights of the persons involved (Palm, 2020, p. 12).

Groenendijk highlights how the question of human protection extended to non-citizens may seem obvious but explains how it took decades for many European countries to acknowledge the term 'everyone' in the European Convention on Human Rights (ECHR) (European Commission, 2010). This means that all human beings including non-EU citizens are protected by the human rights instruments which apply to immigration law potentially limiting the states' control over the movement of foreigners. These provisions protect both citizens and aliens regardless of their residency status and extend to the International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR) and the EU Charter of Fundamental Rights (Bogusz et al., 2004). However, despite these protection clauses, there is always a gap between the rights these laws guarantee and the actual treatment asylum seekers and migrant workers experience. These groups of people are highly vulnerable mostly because of their status as outsiders and can only stay within international borders with the consent of the host country authorities. They often lack familiarity with language, laws, and social norms which limits their understanding of their rights, and they frequently face different forms of discrimination in their daily lives. Other migrants who enter the destination country without proper documentation face detention and apprehended by authorities and face degrading treatment with no access to legal aid. They often risk exploitation from employers, criminal organizations, sexual exploitation, and human trafficking (Council of Europe, n.d.).

Decisions regarding entry and stay remain within the sovereignty of nation-states; however, there are exceptions in the principle of non-refoulement which prohibits the return of refugees and migrants to places where their life or liberty is at risk, and provisions for family reunification (Hoffmeyer-zlotnik et al., 2023). Protection of migrant rights, on the other hand, focuses on migrants who have been admitted onto the territory rather than admission itself, as per the 1951 Refugee Convention, (UNHCR, 1951) which outlines grounds for granting asylum and rights of recognized refugees (Hoffmeyer-zlotnik et al., 2023). Accountability for human rights violations especially in the migration control context is often inadequate and the mechanisms to give such accountability are often poorly understood especially when looking at various laws, international, domestic and EU laws. Costello & Mann observed that numerous human rights violations happen in migration-controlled settings, such as physical abuse of irregular migrants by security forces, detention in deplorable conditions, separation of families and child mistreatment. The same migrants sometimes try to seek justice from international courts or human

rights bodies, but they still go unaddressed. Even in Europe, known for championing human rights sometimes proves difficult to access justice for such violations (Costello & Mann, 2020).

EU Migration Policies Concerning Human Rights

The European Union's revised external action framework as per the Lisbon Treaty on 1 December 2009 and the establishment of the European External Action Service (EEAS) shifted the power structure making the EU Charter of Fundamental Rights compulsory to all EU actions in promoting human rights through EU activities (European Parliament, 2007). Despite the EU Charter of Fundamental Rights being proclaimed in 2000, its legal obligations were defined by Article 6 of the TFEU which stresses humanitarian considerations in EU actions. Article 21 of the TEU outlines the guiding principles of EU foreign policy, emphasizing democracy, the rule of law, human rights, respect for human dignity, equality, solidarity, and adherence to the principles of the United Nations Charter and international law. These principles are relevant in the discussions on the treatment of irregular migrants. Outsourcing of these immigration policies to third countries could lead to potential human rights violations and a need for reassessment to address human rights concerns effectively (Mink, 2012). The Council's Comprehensive Plan to Combat Illegal Immigration, adopted at the end of 2002, was employed to combat the illegal approach but lacks a human rights component and has limited and selective references to the protection of human rights particularly for irregular migrants. The plan acknowledges the importance of international protection of irregular migrants against refoulment under Article 3 of the ECHR and the Convention relating to the Status of Refugees. However, there is little attention to the protection, detention and expulsion and it contains ambiguous elements raising human rights concerns (Bogusz et al., 2004).

The Global Approach to Migration and Mobility (GAMM) included several policies for partnerships with countries of origin to curb migration in the form of development aid, and financial assistance (European Commission, 2011). However, despite claims to protect human rights, Baldwin-Edwards et al. argue that these policies were more focused on preventing mobility and that human rights were seen as secondary considerations. These shortcomings are evident in the handling of the Syrian refugee crisis in Greece, where human rights concerns were not adequately addressed, going against the European agenda. The use of development assistance leans towards EU political aspirations rather than addressing the root causes of migration and there is a lack of coherence between EU migration policies and the prevailing rights-violating contexts. The EU's reliance on countries like Türkiye and Libya in these agreements raises concerns about human rights protection given the significant number of refugees and migrant populations from these countries

(Baldwin-Edwards et al., 2019). Measures on border controls pose risks of leaving migrants and refugees stranded in transit countries. The discussions on the criteria for the protection of partner countries are still unclear as the EU lacks an independent system to implement. The UN Special Rapporteur on the human rights of migrants has criticized the GAMM for policies that overshadow human rights jeopardizing transparent and democratic control, limiting migrants from invoking their rights, and holding accountable parties for human rights violations (Carrera et al., 2019, p. 63).

Alongside ethical questions, legal concerns are coming from the externalisation of EU migration governance. Looking at the international and European refugee and human rights laws, there is a connection between the obligation to assume responsibility for its consequences and the extra-territorial immigration control. The EU member states cannot evade their principles and values and have double standards which are not ethical and legal in their territories and should not be justified beyond their borders. Besides, the EU member states are exploiting the exercise of pre-border control in borderlands bringing up legal uncertainties. Moving territorial aspects of migration control from one nation to another thinking it will transfer the legal responsibility is a wrong assumption as this does not reduce the responsibility of the acting state and does not absolve the duties of the EU. The EU member states are responsible for protecting migrants beyond their territories and high seas, and these duties come from their human rights obligations. (Palm, 2020, p. 21).

The readmission agreements and the returnees cause the risk of denying access to basic needs in transit countries. The readmission agreements immediately shift responsibility, jeopardizing the principle of human dignity according to international law, particularly in cases when the migrant cannot return to their home country. The Commission in 2011, urged member states to prioritize the returns of undocumented migrants, however, they did not heed the Commission's directive and became cautious about including third-country nationals in readmission agreements. Despite the human rights implications, the readmission agreements do not mandate protection, and human rights standards are not part of cooperation with third countries. Due to human rights considerations, these have led to legal constraints between the European Court of Human Rights (ECtHR) and the Member States of the Council of Europe. The tendency of member States to delegate their actions to third countries raises serious questions about who is responsible for the human rights violations (Carrera et al., 2019, p.61). The new EU Pact on Migration and Asylum adopted by the Council of the EU, on 14 May 2024 aims to manage migration better by creating an asylum system while upholding European values across Europe. It builds on earlier reforms to manage migration effectively in the long run while allowing EU member states to handle their challenges while protecting those in need. The pact has four pillars: secure borders, efficient asylum processing, shared responsibility among EU countries, and partnerships with non-

EU countries working on other issues such as economy, trade, green energy, digital innovation, and security (European Union, 2024). The implementation of the pact gives two years for full implementation of member states as the preparatory work is already underway, coordinated and supported by the European Commission. Despite these efforts, it is anticipated that EU migration policy will continue to be a contentious issue.

EU-Migration deals

The Türkiye-EU Agreement

Türkiye's national and international laws on migration have evolved since its establishment. This was shaped by historical events as well as the relationship with the EU. Its early legal framework from 1923 to the 1950s was established after the collapse of the Ottoman Empire which led to an influx of Turkish migrants from the Ottoman territories, who were returning to their ancestral land. Key treaties in this period were the Peace Treaty of Lausanne in 1923 and the Law on Settlement in 1934 which encouraged the return of people of Turkish descent. (Bertan Tokuzlu, 2007). There was a lack of comprehensive immigration and asylum policies in Türkiye before 1994, however, there was a transition to international norms in 1994 and post-2001 driven by the EU reforms. The regulation on Asylum was introduced in 1994 which formalised these policies. Most significant changes came after 2000 marked by legislative reforms with the EU *acquis* and standards (İçduygu, 2003). In the late 20th century Türkiye's candidacy for EU membership impacted migration laws, with key legal institutions, such as the Accession Partnership for Türkiye in 2001, revised in 2003 with a focus on asylum policies. In terms of the constitutional amendments, Article 16 of the Turkish Constitution concerns rights in compliance with international law and Article 90 prioritizes international agreements over domestic laws ensuring human rights take precedence. In 2006, the Turkish penal code was amended to reflect the ECHR jurisprudence to align with the European *acquis* which strengthened asylum applications and supported asylum seekers and refugees (Bertan Tokuzlu, 2007).

The EU and its Member States had several agreements with Türkiye regarding various aspects of the migration policy. It started with the Association Agreement in 1963 and was complemented by the Protocol in 1971, then followed by the Association Council Decisions in 1976 and 1980 and subsequently the Readmission Agreement in 2013. Additionally, in 2013, Türkiye and the EU initiated a visa liberalization dialogue working towards a visa-free regime. Then followed by the EU-Türkiye statement in 2016. The EU-Türkiye Agreement outlined several key action points on 18 March 2016. These included the return of new irregular migrants from Türkiye to the Greek Islands, would be returned to Türkiye. Additionally, for every Syrian refugee returned to Türkiye from the Greek Island, another Syrian would be

resettled in the EU. Furthermore, Türkiye committed to taking measures on the transit routes to prevent irregular migration from Türkiye to the EU.

The deal between Türkiye and the EU in 2016 was in response to the large influx of migrants since 2015 through the Aegean and Mediterranean Sea routes. This agreement was marked with prior pressure and some observers labelled the process as blackmail by the Turkish President Recep Tayyip Erdogan who leveraged its position to extract concessions in terms of financial aid from the EU. He made it clear that Türkiye would not be able to host millions of refugees without adequate support which would lead to more migrants entering Europe (The Guardian, 2016). This caused pressure from German Chancellor Angela Merkel, who was already facing backlash over handling the refugee crisis and resulted in an agreement as a demonstration of power play and was used as a bargaining chip securing both financial and political benefits from the EU (Albayrak, 2016). However, the deal has been criticized, in that it prioritizes national interests over humanitarian concerns and there are still doubts about its effectiveness considering the refugee numbers are still on the rise (Yesil, 2023). Besides the failed coup in 2016, erosion of the rule of law, and terrorist attacks raised concerns about the deal's sustainability due to alleged human rights violations rather than the EU advocating for reforms in Türkiye. Other legal concerns have been raised by human rights activists in several EU member states who perceived the agreement as illegal due to its perceived violations of human rights and international law (Haferlach & Kurban, 2017, p. 89). Di Bartolomeo raises concerns about the implementation and effectiveness of the relocation to and resettlement in Türkiye, highlighting the disparity in the numbers of individuals resettled in the EU compared to those returned to Türkiye from Greece. From 4 April to 15 April 2016, a total of 79 Syrians were resettled from Türkiye to three EU Member States, while 325 people were returned from Greece to Türkiye. This disparity highlighted the failure to meet the objectives in the agreement on the relocation and resettlement processes. The low numbers of individuals who resettled in the EU compared to the ones who returned to Türkiye raise doubts about the effectiveness of this agreement raising questions about whether similar agreements can succeed in the future. He further points out that after the implementation, there was a decline in arrivals in the Eastern route, but an increase in a more hazardous central route raising concerns about whether migrants will seek alternative routes (Di Bartolomeo, 2016). In other instances, both Greece and Türkiye could not process and accommodate any more migrants, and many were compelled to return to their countries of origin. After the EU-Türkiye Statement, Türkiye signed an agreement with Pakistan which increased the concerns of migrant repatriation, moreover, the EU commitment to redistributing refugees and migrants failed, with fewer refugees resettled in the EU. Despite these challenges, policymakers still view this as a viable strategy for managing migration. However, the realities on the ground reveal challenges including overcrowding in the encampments, limited

legal assistance, and prolonged detention that pose serious concerns as the detention facilities lack adequate conditions for humane treatment both within and outside EU borders (Zoomers et al., 2018, p. 5).

Concerns about Türkiye being a safe third country became relevant in the migration talks, and the European Council and the Commission encouraged the application of this concept to consider Türkiye as a safe country too. Many reports can demonstrate this in the treatment and protection of Syrians and non-Syrians as they do not still meet these standards. Throughout the implementation of this statement, there were several reports on the position of the refugees and asylum seekers. Upon their deportation, and readmission of refugees, they are sent to Turkish removal centres with little or no access to lawyers or the asylum process. With limited social welfare access, most of the Syrian refugees and children are exploited in the informal labour market. Since its conclusion only refugees who face life-threatening situations are admitted into the territory (Carrera et al., 2019, p.67). Amnesty has reported instances of abuse of refugees and asylum seekers by Turkish authorities doubting its status as a safe country. Other concerns on these facts have raised questions on serious human rights issues (Amnesty International, 2023b).

The agreement with Türkiye lacks coherence with other aspects of the asylum policy, creating inconsistencies and challenges in its implementation. The failure to have a cohesive approach undermines the EU's credibility as an effective international actor. Additionally, by deviating the international laws, the EU is losing support from both international and nongovernmental organizations. For instance, the agreement allows for the detention of asylum seekers on the Greek Island, supported by Greek law 4375/2016. This contradicts the principles of the UN Refugee Agency (UNHCR) which does not allow mandatory detention unless by the individual's specific circumstances (UNHCR, 2012). As much as the EU portrays its legitimacy as an international protector of human rights, it has failed to adhere to its norms and international standards. (Helme, 2021). The EU-Türkiye Statement provided a legal framework for the resettlement of migrants from Greece to Türkiye, but it raised serious concerns about compliance with the 1951 Refugee Convention after the allegations of mass expulsion. Reports from human rights organizations highlighted the negative impacts of the agreement in their efforts to protect the Syrian refugees and failure to acknowledge Türkiye's human rights situation in the 2016 EU-Türkiye summit statement is alarming. The delays in releasing a progress report by the EU also weakened the Union's political leverage and the refugee agreement bolstered Türkiye's position as a crucial partner in addressing the refugee crisis. It is still debatable whether the EU was genuine in strengthening regional partnerships but its failure to address sensitive topics has intensified the disapproval of the Union and a growth of mistrust between the two complicated this cooperation (Haferlach & Kurban, 2017, p. 86).

In terms of the legal challenges confronting the agreement, concerning the rights of refugees and adherence to international conventions, many cases have been brought before the European Court of Human Rights (ECtHR). These cases have highlighted violations under the European Convention of Human Rights (ECHR), particularly on the collective expulsion (Article 4 of Protocol No. 4). The forced resettlement to Türkiye undermines the EU's asylum standards despite them transferring the problem to other border countries. The rulings of the European Court of Human Rights remain low, and the decision makers view this as a calculated risk especially when individuals are unlikely to seek legal recourse in good time and the legal actions take time to resolve. The EU's ambiguous interpretation of its legal obligation has led to political tensions that have resulted in several political asylum cases originating from Türkiye and yet documented in Europe (Haferlach & Kurban, 2017, p. 89). The implications of the EU-Türkiye agreement need a proper and procedural safeguard for asylum claimants and refugees as without these protections, they risk a forcible return to their countries of origin where they may encounter persecution or human rights violations. It is crucial to uphold the right against refoulment and provide comprehensive asylum reviews amidst the ongoing political and refugee influxes from the border countries. (Poon, 2016).

The Libya-EU Agreement

Libya has had significant evolution in governing migration considering its geopolitical and diplomatic priorities. Its earlier laws granted Arabs freedom of entry and access to opportunities within the country. It also had bilateral agreements with neighbouring countries that facilitated the Libyan national movement. In the 1990s, Libya made closer ties with other African nations and accommodated more African workers however the Arab migrants formed most of the immigrant population. In the 2000s, the migration laws moved more to bilateral relations rather than a regional approach, leading to tighter immigration laws that resulted in a lack of access to public services for migrants without bilateral agreements. This led to more irregular migration flows across Libya (Perrin, 2018). The legal amendments introduced in 2006 and 2007 imposed stricter rules on migrant workers which affected the Sub-Saharan migrants who initially enjoyed unrestricted access to Libya in the 1990s. These laws increased their vulnerability due to their irregular status. Such developments were driven by political, economic, and social factors such as prioritizing employment for Libyan citizens amidst the financial instability. When Gaddafi fell in 2011, the migration laws were standardized in alignment with the global trends and violation of migrant rights persisted. The civil war in 2011 led to a shift of many foreign nationals who made up a significant number of foreign workers in Libya (Perrin, 2018). Libya hosts many refugees and asylum seekers, and despite this, it lacks a comprehensive asylum law as it is not a signatory to the 1951 Geneva Convention Relating to the Status of Refugees and hence falls under the national

immigration law. This criminalises irregular migrants who are prone to mistreatment due to security challenges and weak institutions and detained migrants lack access to redress. (Kalush, 2020). However, Libya has been party to several international humanitarian law conventions such as the 1969 Convention governing the Specific Aspects of Refugee Problems in Africa, but it does not fully adhere to the complaint's procedures in the treaties (de Guttry et al., 2018).

The EU established an agreement between the EU and Libya under the Malta Declaration which was endorsed by the European Council in 2017 outlining measures to combat illegal migration and human trafficking along the Central Mediterranean (European Council, 2017). The Malta declaration involved a joint effort between Libya and the EU and involved funding Libya and enabling the Libyan Coast Guard to intercept migrant-smuggling boats headed to Italy and facilitate voluntary return to Libya. The agreement allowed detainment in EU-supported encampments which was normalised leading to human rights violations because of long-term detention and lack of due process. Libya was trained and funded by the EU and backed up by the European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders (FRONTEX) to reinforce the naval borders in deterring migrant smuggling boats. This approach has faced criticism due to human rights violations (Amnesty International, 2023a). The EU has continued this collaboration despite evidence of human rights abuses. It has raised moral and legal questions regarding proposed detention and violation of fundamental human rights. The EU has been criticized for underestimating the challenges in Libya particularly on human rights violations and a lack of a stable government. The UN High Commissioner for Human Rights labelled the situation in Libya a "human rights crisis." There is evidence of human rights abuses including the Libyan coast guard shooting migrants and the detainees lacking access to basic needs and protection which violates international law particularly the principle of non-refoulment applying to refugees and asylum seekers. Reports on serious abuses in Libyan detention have been documented and human rights organizations have criticized the EU Member States who fail to address these levels of abuse raising ethical concerns and factoring the long periods of detainment (Palm, 2020, p. 13).

The EU's cooperation with Libya has been condemned because of its democracy and human rights record like Türkiye. Revelations on the slave trade in Libya brought attention to the EU's involvement as per the reports by Amnesty International highlighting the EU's complicity all clashing with the EU's obligations to protect human rights. International organizations have openly condemned these violations, for instance, the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR) made statements saying that they cannot be silent and witness modern-day slavery in the name of managing migration at Europe's shores (OHCHR, 2017).

The Morocco-EU Agreement

Migration has long been a political, economic, and sociocultural fabric of contemporary Morocco identified as a country of immigration, emigration, and transit (Jiménez-Alvarez et al., 2021). Morocco ratified the 1951 Convention relating to the Status of Refugees in 1956 and its 1967 Protocol in 1968 and established the Office for Refugees and Stateless Persons (BRA) through the Royal Decree of 29 August 1957 to ensure the protection of the refugees and migrants' rights. It is also party to the International Convention on the Protection of the Rights of Migrant Workers and their Families since 1993 and the United Nations Convention against Transnational Organized Crime and its additional Protocols since 2000. However, it has not signed the 1954 Convention relating to the Status of Stateless Persons nor the 1961 Convention on the Reduction of Statelessness (UNHCR, 2022). It incorporated international migration conventions into its legal system with Law N°. 02-03 of November 2003 concerning the entry and stay of foreigners in the Kingdom of Morocco, and irregular immigration. This law aimed to address provisions related to the illegal detention of migrants in irregular situations, and deportation (Máster et al., 2021). These immigration laws align with the EU interests and domestic geopolitical aims, that bridge the EU-African migration challenge (Natter, 2014). After the Arab Spring in 2011, Morocco signed an agreement with the UNHCR to develop a national refugee law and asylum system. It additionally created Conseil National des Droits de l'Homme (CNDH) in 2011 which reinforced human rights provisions including migrant rights in the new constitution. The National Strategy for Immigration and Asylum (NSIA) integrated newly regularized migrants and refugees which was established before the King of Morocco introduced the new immigration policy. This facilitated their access to the labour market, basic healthcare, and education. The launch of the NSIA made the EU officials re-evaluate the Migration Partnership (MP) and consequently, the EU and the member states-initiated projects to support its implementation. The new migration policy introduced by the King of Morocco was based on its interests and needs, but the support of the EU in the NSIA was a way for the EU to externalise migration and refugee reception which in turn improved access to socio-economic rights influencing migrants to permanently settle in Morocco rather than a transit (Carrera et al., 2019, p.250).

The establishment of the Mobility Partnership' (MP) between the EU and Morocco holds significant importance due to geographical, economic, and historical reasons. European policies have shifted from focusing on labour migration to border security, irregular migration, and readmission. This transition not only changes the European economies but also the political transformations in Morocco (Den Hertog, 2016). The cooperation with Morocco has also undergone modification due to European integration and the bilateral agreements on border management, especially with Spain and France who have supplemented the European legal

frameworks and actors. The inclusion of Spain in the Schengen Area led to the imposition of visas and increased irregular immigration. Additionally, the EU-level actors introduced negotiations such as the EU Readmission Agreement (EURA) discussions with Morocco by the Commission in 2003 (Commission of the European Communities, 2003). Frontex was crucial in operation near the Moroccan border, focusing on irregular migration towards the Canary Islands. The EURA faced hurdles during negotiations regarding the inclusion of a Third-country National Clause (TCN) and mandating the readmission of third-country nationals transiting through Morocco (Den Hertog, 2016). The beginning of EU-Morocco border management started in 2002, however, despite the initial plans of implementation, the progress stagnated. The events in Ceuta and Melilla brought Sub-Saharan migration to the forefront and the cooperation regained traction. The EU increased initiatives of the Mediterranean countries (MEDA) project with an additional €27 million enabling Morocco to implement their initiatives with their priorities in 2006. This was aimed at helping Morocco's migration strategy, but challenges were persistent in reaching the intended goals. Human rights protection has been undermined raising concerns about the balance between security initiatives and humanitarian considerations (Wunderlich, 2010). It recently launched programmes worth €624 million for cooperation on green transition, migration, and reforms (European Commission, 2023).

Despite the enhanced cooperation, Morocco's migration policy has been characterised by repressive measures raising questions on the approach to safeguarding migrants' rights. The critical aspects of migrants' human rights have not been addressed and instances of abuses and violations continue, reflecting the reluctance to have a comprehensive asylum system (United Nations, 2023). There is a need to prioritize a balanced and rights-based approach in the context of EU-Moroccan cooperation on migration and border controls. Besides legal advancements, challenges are persistent because of inadequate legal assistance and access to asylum procedures with allegations of violations by Moroccan authorities (EUAA, 2023). Documentation on raids and collective expulsions breaches these legal conventions. They also lack access to health care and are detained in inhumane conditions. Despite Morocco officially recognizing migrants' and refugees' rights, challenges persist due to funding. The housing and employment policies also pose challenges reflecting challenges in migrant integration efforts (UNHCR, 2023).

Earlier investigations from human rights and migrant organizations on the impact of the Mobility Partnership (MP) framework on human rights were uncertain and criticized the signing process in Rabat on June 6, 2013. Other international observers have documented human rights violations against Sub-Saharan migrants and harsh refoulements to the Algerian border and desert and some remain stranded facing marginalisation due to the ineffective asylum system (Human Rights Watch, 2014). The joint declaration on international protection needs measures to

effectively address these challenges, despite the tension on the EU's commitment to promoting democracy and the rule of law yet still jeopardizes human rights (Fargues & Fandrich, 2012). The evolution of Morocco's migration policy offers insights into the intersections between national interests and human rights. Morocco has made efforts by establishing frameworks and aligning with domestic and international laws however, inconsistencies persist. The externalization of this mobility partnership shows a shift towards security and border control away from human rights protection. Despite the recognition of migrant rights in Morocco, their conditions reveal gaps between policy and reality. The EU's reliance on Morocco as a partner in managing migration has compromised human rights despite its benefits on border control objectives calling for a policy approach that combines security measures with strong protections for human rights.

The Tunisia-EU Agreement

Tunisia has been the hub for migration since the early 2000s as a point of origin, transit, and destination which led to a series of challenges including increasing mixed migration flows, irregular sea crossings, and a notable brain drain (Abderrahim et al., 2021). The revolution in 2011 and the conflict in Libya made Tunisia reform its migration governance however, it was mostly driven by external pressures. Given the obstacles such as the political and economic, hinder these reforms, it still faces difficulties in prioritizing migration-related issues. European interest has grown over the years as evidenced by the double financial aid to Tunisia, mostly driven by an increase in arrivals to Italy from Tunisia since 2017.

The EU's influence on Tunisia's migration policy has aimed at supporting Tunisia in areas such as border management, people mobility, and irregular migration which was not a priority by the Tunisian population according to a survey conducted by Veron (Veron, 2021). Despite the notable progress in migration governance, Tunisia still lacks a formal national asylum system though partly supported by the EU (Abderrahim et al., 2021).

The partnership between Tunisia and the EU dates to 1976 with the Association Agreement of 1995. The 2011 Arab Spring made the EU a crucial partner in Tunisia's democratic and socio-economic transitions. This led to the establishment of a Privileged Partnership in 2012, followed by an Action Plan between 2013-2017 and a Mobility Partnership in 2014. A budget support of €150 million in March 2024 has been provided to stabilize Tunisia's economy and improve public finance and investment conditions. Previously, €105 million was provided in 2023 for migration-related support, enhancing border management, anti-smuggling efforts, refugee protection, and legal migration (European Commission, n.d.-b).

The EU and Tunisia signed a Memorandum of Understanding on a Strategic and Global Partnership (MoU) on July 23, 2023. This MoU aimed to address irregular migration and improve the return of Tunisian nationals who are staying in

the EU without authorization in exchange for cooperation and economic support based on the 'more for more' conditionality principle (Strik & Robbesom, 2024). This agreement outlines the commitments and cooperation between the EU and Tunisia. It outlines commitment to an improved partnership by addressing mutual challenges such as managing migration by promoting legal ways for migration while supporting economic development and enhancing trade relations. Areas on better border control, combating human trafficking, and smuggling and improving search and rescue operations are also agreed on in this agreement, and both parties commit to facilitating the return of irregular migrants while supporting their reintegration (European Commission, 2023).

This agreement with Tunisia was modelled on the 2016 EU-Türkiye agreement, which, has some controversy, particularly with concerns on the lack of inclusion of human rights provisions. This raises questions about the EU's commitment to protecting human rights in cooperating with Tunisia. The negotiations were made secretly anticipating that it could lead to human rights issues as observed in reports. The European Ombudsman asked for clarification on what will ensure human rights are upheld within the agreement reflecting the need to include conditions to uphold basic rights (Mustafazade, 2024).

Furthermore, Strik and Robbesom (2024) argue that the deal lacks provisions for monitoring human rights impacts, which raises concerns about the EU potentially supporting practices that harm migrants. A study from Oxfam demonstrates that funding might be used in ways that do not fully respect human rights and that the EU has not set up effective monitoring mechanisms (Pope & Weisner, 2023). This criticism is compounded by the EU's failure to apply strict human rights conditions to the MoU, reflecting a broader trend of prioritizing migration control over protecting migrants' rights.

Conclusion

The effectiveness of externalisation measures in managing the flow of irregular migrants and asylum seekers is increasingly questioned in academia. Casas-Cortes et al. suggest that these measures may lead to the discovery of new migration routes as certain routes face stricter enforcement measures or discouragement of asylum seekers, and other routes are facilitated by smugglers, creating a vicious cycle (Casas-Cortes et al., 2015). (Podkul & Kysel, 2015) find that diversion of routes increases the likelihood of migrants smuggling, trafficking, violence and even death. On the other hand, (de Haas et al., 2018) have highlighted that there is a potential for policies intended to deter migration that may lead to an increase in irregular arrival driven by the "now or never effect." Other scholars see it as a political tool to enhance leverage in political contexts where borders are externalised, exposing migrants and asylum seekers to severe human rights abuses, particularly in regions where legal

frameworks are weak, such as Libya (Palm, 2020, p. 24). Women are especially vulnerable, facing heightened risks of sexual and occupational exploitation when crossing externalized borders (Tyszler, 2019).

The human rights impact of these agreements continues to be a concern. The EU border control measures have been linked to numerous human rights violations and, unfortunately, the European police and the immigration services have not been keen on prioritizing human rights concerns (European Union, 2023). The challenge in safeguarding human rights stems from the lack of transparency and informality surrounding migration agreements. Many EU member states have favoured flexible agreements, especially with the African states, which have often been established outside the formal agreements and have been elusive and informal (Garcia & Ivan, 2015). The experiences with Türkiye have shown that legally binding agreements do not guarantee effectiveness and while the informal agreements have effects on the ground, they often neglect migrant rights. This demonstrates the need for adherence to international human rights obligations to protect the victims of trafficking while maintaining control of their territories.

The EU migration policy emphasizes a security approach that sidelines the protection of human rights which undermines its credibility as a defender of human rights. The EU's migration policy faces significant challenges while striving to adapt to the changing circumstances, but must find effective strategies beyond the border and address the human rights challenges in its externalization measures. This balanced approach is paramount as it manages migration while adhering to international human rights obligations.

The outcomes of the Tunisian deal are still uncertain, despite the determination of the European Commission to establish similar partnerships with other countries in the region. However, the conclusion of the New Pact on Migration and Asylum, emphasizes stronger cooperation with third countries. With the current political climate within the EU, it is important to provide more strategies to address illegal migration but also not to ignore the human rights violations happening in partner countries with similar migration deals. The EU can improve this by the inclusion of strict conditions that safeguard human rights where refugees and migrants face daily learning from past failures.

References

- Abderrahim, T., Fakhry, A., & Rietig, V. (2021). *Walking a tightrope in Tunisia: The aspirations and limitations of migration policy reform*.
- Adepoju, A., van Noorloos, F., & Zoomers, A. (2010). Europe's migration agreements with migrant-sending countries in the global south: A critical review. *International Migration*, 48(3), 42–75. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2435.2009.00529.x>

- Albayrak, A. (2016). German Chancellor Angela Merkel Pushes EU Migrant Deal in Turkey Visit. *Wall Street Journal*. Retrieved on October 5, 2024, from <https://www.wsj.com/articles/german-chancellor-angela-merkel-and-top-eu-leaders-visit-turkey-1461436766>
- Amnesty International. (2023a). *EU: Frontex's lack of transparency on Libyan cooperation to be heard in court - Amnesty International*. Retrieved on October 5, 2024, from <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2023/10/eu-frontexs-lack-of-transparency-on-libyan-cooperation-to-be-heard-in-court/>
- Amnesty International. (2023b). *EU migration pact agreement will lead to a surge in suffering*. Retrieved on October 5, 2024, from <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2023/12/eu-migration-pact-agreement-will-lead-to-a-surge-in-suffering/>
- Baldwin-Edwards, M., Blitz, B. K., & Crawley, H. (2019). The politics of evidence-based policy in Europe's 'migration crisis.' *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 45(12), 2139–2155. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2018.1468307>
- Bertan Tokuzlu, L. (2007). *Migration Law in Turkey*.
- Bogusz, B., Cholewinski, R., Cygan, A., & Szyszczak, E. (2004). *Irregular migration and human rights: theoretical, European, and international perspectives* (Vol. 7). Brill.
- Carrera, S., Vara, J. S., & Strik, T. (2019). Constitutionalising the External Dimensions of EU Migration Policies in Times of Crisis: Legality, Rule of Law and Fundamental Rights Reconsidered. In *Constitutionalising the External Dimensions of EU Migration Policies in Times of Crisis: Legality, Rule of Law and Fundamental Rights Reconsidered*. <https://doi.org/10.4337/9781788972482>
- Commission of the European Communities. (2003). Commission of The European Communities Communication from The Commission to The Council and the European Parliament Wider Europe — Neighbourhood: A New Framework for Relations with our Eastern and Southern Neighbours. COM, 11(104).
- Costello, C., & Mann, I. (2020). Border justice: Migration and accountability for human rights violations. *German Law Journal*, 21(3), 311–334. <https://doi.org/10.1017/glj.2020.27>
- Council of the Europe. (n.d.). *Migration - Manual for Human Rights Education with Young People*. Retrieved February 23, 2024, from <https://www.coe.int/en/web/compass/migration>
- de Guttry, A., Capone, F., & Sommario, E. (2018). Dealing with Migrants in the Central Mediterranean Route: A Legal Analysis of Recent Bilateral Agreements Between Italy and Libya. *International Migration*, 56(3), 44–60. <https://doi.org/10.1111/imig.12401>
- de Haas, H., Natter, K., & Vezzoli, S. (2018). Growing Restrictiveness or Changing Selection? The Nature and Evolution of Migration Policies 1. *International Migration Review*, 52(2), 324–367. <https://doi.org/10.1111/imre.12288>
- Den Hertog, L. (2016). Funding the EU-Morocco "Mobility Partnership": Of Implementation and Competences. *European Journal of Migration and Law*, 18(3), 275–301. <https://doi.org/10.1163/15718166-12342103>
- Di Bartolomeo, A. (2016). *EU migration crisis actions with a focus on the EU-Turkey Agreement*. Retrieved on October 5, 2024, from <http://cadmus.eui.eu//handle/1814/40925>
- EUAA. (2023). *Quarterly Overview of Asylum Case Law, Issue 1/2023*.
- European Commission. (n.d.-a). *irregular migrant - European Commission*. Retrieved September 6, 2024, from https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/european-migration-network-emn/emn-asylum-and-migration-glossary/glossary/irregular-migrant_en
- European Commission. (n.d.-b). *Tunisia - European Commission*. Retrieved September 3, 2024, from https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/european-neighbourhood-policy/countries-region/tunisia_en#support-in-the-field-of-migration-under-the-eutf-africa
- European Commission. (2010). *EU Charter of Fundamental Rights | European Commission*. Official Journal of the European Union 30.3.2010. Retrieved on October 5, 2024, from

- https://commission.europa.eu/aid-development-cooperation-fundamental-rights/your-rights-eu/eu-charter-fundamental-rights_en
- European Commission. (2011). *Global Approach to Migration and Mobility*. Retrieved on October 5, 2024, from https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/european-migration-network-emn/emn-asylum-and-migration-glossary/glossary/global-approach-migration-and-mobility-gamm_en
- European Commission. (2023). EU launches new cooperation programmes with Morocco worth €624 million for green transition, migration, and reforms. *European Commission*. Retrieved on October 5, 2024, from https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/news/eu-launches-new-cooperation-programmes-morocco-worth-eu624-million-green-transition-migration-and-2023-03-02_en
- European Council. (2017). Malta Declaration by the Members of the European Council on the External Aspects of Migration: Addressing the Central Mediterranean Route. *Press Release*, 3 February 2017. Retrieved on October 5, 2024, from <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/02/03/malta-declaration/>
- European Parliament. (2007). *The Treaty of Lisbon | Fact Sheets on the European Union | European Parliament*. European Parliament. Retrieved on October 5, 2024, from <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/5/the-treaty-of-lisbon>
- European Union. (2023). *EU Annual Report on Human Rights and Democracy in the World: 2022 Country Updates*.
- European Commission. (2023). *Memorandum of Understanding on a strategic and global partnership between the European Union and Tunisia*. European Commission. Retrieved on October 5, 2024, from https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_3887
- European Union. (2024). *Pact on Migration and Asylum - European Commission*. Retrieved on October 5, 2024, from https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/pact-migration-and-asylum_en
- Fargues, P., & Fandrich, C. (2012). *Migration after the Arab Spring*.
- Garcia, P., & Ivan, M. (2015). EU Cooperation with Third Countries in the Field of Migration. Study. *Policy Department Citizens' Rights and Constitutional Affairs European Parliament*. Retrieved on October 6, 2024, from [http://www.europarl.europa.eu/Reg-DATA/etudes/STUD/2015/536469/IPOL_STU\(2015\)536469_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/Reg-DATA/etudes/STUD/2015/536469/IPOL_STU(2015)536469_EN.pdf)
- Haferlach, L., & Kurban, D. (2017). Lessons Learnt from the EU-Turkey Refugee Agreement in Guiding EU Migration Partnerships with Origin and Transit Countries. *Global Policy*, 8(June), 85–93. <https://doi.org/10.1111/1758-5899.12432>
- Helme, K. (2021). The Implications of the EU-Turkey Refugee Agreement on the EU's Role as an International Human Rights Actor. *Australian and New Zealand Journal of European Studies*, 10(2), 68–73. <https://doi.org/10.30722/anzjes.vol10.iss2.15198>
- Hoffmeyer-zlotnik, P., Lavenex, S., & Lutz, P. (2023). Expanding, Complementing, or Substituting Multilateralism? EU Preferential Trade Agreements in the Migration Regime Complex. *Politics and Governance*, 11(2), 49–61. <https://doi.org/10.17645/pag.v11i2.6341>
- Human Rights Watch. (2014). *Abused and expelled: ill-treatment of Sub-Saharan African migrants in Morocco*. Retrieved on October 6, 2024, from <https://www.hrw.org/report/2014/02/10/abused-and-expelled/ill-treatment-sub-saharan-african-migrants-morocco>
- İçduygu, A. (2003). *Irregular migration in Turkey* (Vol. 12). International Organization for Migration Geneva.

- Jiménez-Alvarez, M. G., Espiñeira, K., & Gazzotti, L. (2021). Migration policy and international human rights frameworks in Morocco: tensions and contradictions. *The Journal of North African Studies*, 26(5), 893–911. <https://doi.org/10.1080/13629387.2020.1800208>
- Kalush, R. (2020). Migration Beyond the Crisis: Libyan Policy and Practice. *Unheard Voices of the Next Generation: Emergent Leaders in Libya*, 3–11.
- Máster, T. F. De, María, J., Torre, D., Dra, T., & Vargas, M. (2021). *evaluation of the compliance, effectiveness and Italy-Libya and EU-Turkey migration deals*.
- Mink, J. (2012). EU Asylum Law and Human Rights Protection: Revisiting the Principle of Non-refoulement and the Prohibition of Torture and Other Forms of Ill-Treatment. *European Journal of Migration and Law*, 14(2), 119–149.
- Mustafazade, N. (2024). *Blog Unforeseen Dilemmas: The EU-Tunisia Migration Deal in Light of Human Rights Concerns. Was It a Mistake?* Retrieved on October 5, 2024, from <https://www.europeum.org/data/articles/eu-tunisia-migration-law.pdf>
- Natter, K. (2014). The formation of Morocco's policy towards irregular migration (2000-2007): Political rationale and policy processes. *International Migration*, 52(5), 15–28. <https://doi.org/10.1111/imig.12114>
- OHCHR. (2017). *Statement of Ms. Urmila Bhoola, Special Rapporteur on contemporary forms of slavery, including its causes and consequences at the Human Rights Council 36th Session | OHCHR*. Retrieved on October 6, 2024, from <https://www.ohchr.org/en/statements/2017/10/statement-ms-urmila-bhoola-special-rapporteur-contemporary-forms-slavery>
- Palm, E. (2020). Externalized Migration Governance and the Limits of Sovereignty: The Case of Partnership Agreements between EU and Libya. *Theoria (Sweden)*, 86(1), 9–27. <https://doi.org/10.1111/theo.12224>
- Perrin, D. (2018). From One Libya to Another: The Unexpected Place of Law in Approaching Migration. *Afriche e Oriente*, 3. Retrieved on October 6, 2024, from https://www.aiepeditore.com/wp-content/uploads/2019/08/Afriche_3-2018_Perrin.pdf
- Podkul, J., & Kysel, I. (2015). Interdiction, border externalization, and the protection of the human rights of migrants. *Working Paper Georgetown Law*.
- Poon, J. (2016). Insight EU-Turkey Deal: Violation of, or Consistency with, International Law? *European Papers*, 1(3), 1195–1203. <https://doi.org/10.15166/2499-8249/96>
- Pope, S., & Weisner, Z. (2023). *From development to deterrence? Migration spending under the EU Neighbourhood Development and International Cooperation Instrument (NDICI)*.
- Strik, T., & Robbesom, R. (2024). Compliance or Complicity? An Analysis of the EU-Tunisia Deal in the Context of the Externalisation of Migration Control. *Netherlands International Law Review*, 71(1), 199–225. <https://doi.org/10.1007/s40802-024-00251-x>
- Thevenin, E. (2021). Between human rights and security concerns: politicisation of EU-Turkey and EU-Libya agreements on migration in national parliaments. *European Security*, 30(3), 464–484. <https://doi.org/10.1080/09662839.2021.1947804>
- The Guardian. (2016). *Turkish president threatens to send millions of Syrian refugees to EU | Recep Tayyip Erdoğan | The Guardian*. Retrieved on October 6, 2024, from <https://www.theguardian.com/world/2016/feb/12/turkish-president-threatens-to-send-millions-of-syrian-refugees-to-eu>
- Tyszler, E. (2019). From controlling mobilities to control over women's bodies: Gendered effects of EU border externalization in Morocco. *Comparative Migration Studies*, 7(1), 1–20.
- UNHCR. (1951). *UNHCR - The 1951 Refugee Convention*. United Nations High Commissioner on Refugees. Retrieved on October 6, 2024, from <https://www.unhcr.org/about-unhcr/who-we-are/1951-refugee-convention>

- UNHCR. (2012). *UNHCR's Guiding Principles 2008 - 2012* | UNHCR. Retrieved on October 6, 2024, from <https://www.unhcr.org/media/unhcrs-guiding-principles-2008-2012>
- UNHCR. (2022). *Submission by the United Nations High Commissioner for Refugees for the Office of the High Commissioner for Human Rights' Compilation Report Universal Periodic Review: 4th Cycle, 41st Session MOROCCO*. Retrieved on October 6, 2024, from https://marocainsdumonde.gov.ma/wp-content/uploads/2019/01/Politique-Nationale-dimmigration-et-dAsile-_Rapport-2018.pdf
- UNHCR. (2023). *Morocco - Factsheet_ENG_September 2023*. 1–5.
- United Nations. (2023). *In Dialogue with Morocco, Experts of the Committee on Migrant Workers Commend Migration Policy Development, Raise Issues Concerning Children of Migrants and Treatment of Migrants by Border Police* | OHCHR. Retrieved on October 6, 2024, from <https://www.ohchr.org/en/news/2023/03/dialogue-morocco-experts-committee-migrant-workers-commend-migration-policy>
- Veron, P. (2021). Finding the Right Balance: The Conundrum of Building a Mutually Beneficial Partnership with Tunisia. *Euromed Survey*.
- Wunderlich, D. (2010). Differentiation and policy convergence against long odds: Lessons from implementing EU migration policy in Morocco. *Mediterranean Politics*, 15(2), 249–272. <https://doi.org/10.1080/13629395.2010.485052>
- Yesil, H. (2023). The Role of the European Council in the EU-Turkey Statement: Driven by Interests. *Croatian Yearbook of European Law & Policy*, 19(1), 333–360.
- Zoomers, A., Noorloos, F. vanand I. van, & Liempt, I. van. (2018). *Will tailor-made migration deals help to solve the European migration 'crises'*? 2(March 2016), 1–21.

KÖZÉP-EURÓPAI REGIONÁLIS EGYÜTTMŰKÖDÉSEK ÉS KISÁLLAMI ÉRDEKÉRVÉNYESÍTÉS AZ EURÓPAI UNIÓBAN

Holányi Ákos

tudományos segédmunkatárs

HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont, Politikatudományi Intézet

doktorandusz

Nemzeti Közzolgálati Egyetem, Közigazgatás-tudományi Doktori Iskola

ORCID 0000-0002-2267-6306

Dol:

10.15170/PSK.2024.05.02.03

Publikálva: 2024.10.08.

Hivatkozás:

Holányi, Ákos (2024): Közép-európai regionális együttműködések és kisállami érdekérvényesítés az Európai Unióban. *Pólusok*, 5(2), 38-57.

Egyéb Információk:

A Kulturális és Innovációs Minisztérium ÚNKP-23-3-I-NKE-46 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

A folyóiratban megjelenő írások a Creative Commons Nevezd meg - Nem Kereskedelmi - ShareAlike 4.0 nemzetközi licenc alatt kezeltek.

CC BY-NC-SA 4.0

Absztrakt

A regionális együttműködések a kisállami érdekérvényesítés hagyományos eszközei, amelyek felerősíthetik az egyenként elenyésző befolyással bíró országok hangját nemzetközi szervezetekben. A kisállamokban gazdag Közép-Európában számos olyan regionális formáció található, amelyeknek deklarált célja a tagjai közötti kooperáció erősítése az Európai Unióban. Jelen tanulmány célja egy olyan kutatás ismertetése, amely négy közép-európai kisállam (Ausztria, Csehország, Magyarország, Szlovákia) szemszögéből mérte fel öt regionális együttműködés (Visegrádi Négyek, Slavkovi Háromszög, Salzburg Fórum, Közép-európai Védelmi Együttműködés, Központi Ötök) szerepét országaik EU-n belüli diplomáciai erőfeszítéseiben Oroszország 2022-es ukrajnai invázióját követően. Az eredmények alapján egyedül a Visegrádi Négyeknek és a Slavkovi Háromszögnek volt érdemi szerepe a vizsgált kisállamok érdekérvényesítésében.

Kulcsszavak: *regionális együttműködés, Közép-Európa, Európai Unió, kisállam, érdekérvényesítés*

Bevezetés

A csekély katonai, gazdasági és demográfiai súllyal rendelkező kisállamok egyedül nem képesek érdekeik érvényesítésére, csak nagyobb koalíciók tagjaként rendelkeznek elegendő súllyal a számukra fontos ügyek befolyásolásához (Panke, 2010). A kisállami koalíció-építésnek egy gyakran használt platformját adják a regionális együttműködések, ugyanis az egy régióban található, ezért gyakran hasonló adottságokkal, kihívásokkal és érdekekkel rendelkező országok könnyebben tudják összehangolni erőfeszítéseiket egy közös cél érdekében. Az Észak-európai és balti országok például számos sikert értek el összehangolt tevékenységük miatt az Európai Unióban (Ertzold, 2024). Közép-Európa vonatkozásában pedig a Visegrádi Négyek

(V4) kapcsán dokumentált a szakirodalom fontos sikereket a közös fellépésnek köszönhetően (Bedeá & Osei Kwadwo, 2021).

Az itt bemutatott kutatás jelentőségét két tényező adja. Egyrészt, a Közép-Európa országai számos regionális együttműködési platform munkájában vesznek részt. A nemzetközi szakirodalom ugyanakkor erősen Visegrád fókuszú, a regionális együttműködések külpolitikai szerepéről és működéséről szóló tanulmányok mintegy háromnegyede a V4-ekről szól. Emellett még a Három Tenger Kezdeményezéséről (HTK) vannak érdemi ismereteink, az egyéb regionális csoportok tevékenységéről (pl. Salzburg Fórum (SF), Közép-európai Védelmi Együttműködés (KEVE), Bukaresti Kilencek) csak érintőlegesen, egy-egy tanulmánynak köszönhetően vannak tudományos ismereteink (Holányi, 2024). Ezért szükség lenne olyan kutatásokra, amelyek a V4-en túl (is) vizsgálják a regionális együttműködések szerepét, lehetőségeit, kihívásait és működéseit.

Egy új, átfogó kutatás szükségességét emellett a közelmúltban bekövetkezett geopolitikai változások indokolják. A 2022-ig a V4-et általában egy sikeres regionális platformként tartották nyilván, bár már korábban is jelentkeztek repedések a csoporton belül (Cabada, 2018; Schmidt, 2023). A nyílt orosz-ukrán háborúra adott külpolitikai reakciók különbözősége miatt azonban a V4 szerepe megkérdőjeleződött, és az együttműködés szintje lecsökkent (Janebová, 2022). Ez megnyitotta az utat az alternatív együttműködési fórumok felértékelődése előtt. Mostanra már elég idő telt el az invázió megkezdése óta ahhoz, hogy fel tudjuk térképezni a Közép-Európa szomszédságában folyó háború hatását a térség regionális együttműködéseire.

A jelen tanulmányban ismertetett kutatás azt kívánta felmérni, hogy milyen szerepet játszanak az EU-n belüli regionális együttműködési formátumok egyes közép-európai kisállamok (Ausztria, Csehország, Magyarország, Szlovákia) Európa-politikájában. A kutatás öt olyan regionális együttműködés vizsgálatára terjed ki, amelyek koordinációs platformként kívánnak szolgálni tagjaik EU-politikájának összehangolásához. A vizsgált platformok a Visegrádi Négyek (V4), a Slavkovi Háromszög (S3), a Salzburg Fórum (SF), a Közép-európai Védelmi Együttműködés (KEVE) és a Központi Ötök (K5). Közös jellemzőik, hogy nem ad hoc formációk, jelenleg is aktívak, EU tagállamok alkotják őket, intézményileg függetlenek az EU-tól és tagjai földrajzilag egy régióban találhatók (Cooper & Fabbrini, 2023). A kutatás a következő kérdésekre kereste a választ: Milyen mértékben használja ki a négy ország az egyes regionális csoportok adta kereteket érdekeik közös érvényesítése végett? Milyen eredményei voltak a vizsgált regionális együttműködési fórumoknak a 2022. február és 2024. június közötti időszakban?

A kutatásból kiderül, hogy az öt vizsgált regionális platform közül érdemi jelentőséggel egyedül a Visegrádi Négyek és a Slavkovi Háromszög rendelkeznek. Közülük a V4 jelentősége csökkent, míg az S3 jelentősége nőtt Oroszország ukrain inváziója óta. Azonban jelenleg egyik együttműködési formáció sem játszik jelentős

szerepet országaik EU-politikájában. Érdemi együttműködésről csak egyes szakpolitikai területeken és csak munkacsoportok szintjén beszélhetünk, magasabb politikai szinten nem voltak aktívak. Az egyéb vizsgált formációknak mind az ismertsége, mind az EU-s szakpolitika-alkotásban betöltött szerepe elenyésző. Jövőbeli kutatás során ezért érdemes lenne alaposabban feltárni a V4 és az S3 működését azokon a területeken, amelyeken aktivitást mutattak.

A tanulmány a következőképpen épül fel. Az első részben összefoglalom a regionális együttműködések szerepet az EU-s kisállami érdekérvényesítésben. Majd áttekintem vizsgált együttműködésekről szóló eddigi ismereteinket, meghatározva, hogy mely területeken és mennyire voltak aktívak a kutatásban vizsgált időszak előtt. A módszertani részben ismertetem az adatgyűjtés menetét és indoklom esetválasztásomat. A kutatás eredményeinek ismertetését követően néhány következtetés levonásával és jövőbeli kutatási irányok kijelölésével zárom írásomat.

Regionális együttműködések, mint a kisállami érdekérvényesítés eszközei

A kisállamok számos strukturális hátránnyal rendelkeznek az Európai Unió tárgyalások során. Egyrészt kis népességük miatt kevés szavazattal rendelkeznek az Európai Unió Tanácsában, ahol a döntések zömét népességalapon számított minősített többséggel számolják. Hasonló okból kevés képviselőt küldhetnek az Európai Parlamentbe is. Ezért mindkét társjogalkotó szervezetben hátrányban vannak a nagy népességű államokkal szemben. Másrészt kis népességük alacsony adminisztratív kapacitást eredményez, vagyis kisebb létszámú és kevésbé specializált szakembergárdát tudnak foglalkoztatni. Ezért nehezebben tudnak érvekkel jól alátámasztott tárgyalási pozíciót kialakítani, és lassabban tudnak reagálni a tárgyalások során felmerülő új javaslatokra. Végezetül a kisállamok gazdaságilag is hátrányban vannak a nagy államokkal szemben, amely főleg az elosztáson alapuló kérdésekben okoz nehézségeket. Egy jelentős gazdasággal rendelkező ország jobban tud élni a tranzakcionális diplomácia lehetőségeivel, és anyagilag könnyebben tud kompenzálni más államokat pozíciója támogatásáért cserébe (Wivel, 2020).

A kisállamok ugyanakkor nem kiszolgáltatottak az EU-s tárgyalások során. Több stratégiát alkalmazhatnak ahhoz, hogy növeljék érdekérvényesítő erejüket. Ezeket közül a legfontosabb a koalícióépítés és regionális szintű együttműködés (Panke, 2010). Ennek lényege, hogy közös célok és érdekek mentén csoportokba szerveződve a kisállamok képesek lehetnek hasonló hatást gyakorolni a tárgyalások menetére, mint a meghatározó nagy tagállamok (Franciaország, Németország, Olaszország) önmagukban. Ugyanis a koalíciós fellépés erősíti a kisállamok kollektív alkupozícióját, esélyesebbé teszi a hatékony alkudozást, és növeli az ügy kedvező átkeretezésének, ezáltal meggyőzőbb érvrendszer kiépítésének esélyét (Panke,

2012). Minél hamarabb szerez szövetségeket és kezd többedmagával fellépni egy kisállam, annál nagyobb eséllyel érhet el sikert (Thorhallsson & Wivel, 2006).

A koalícióalkotás kétféleképpen történhet. Az egyik lehetőség az eseti szövetségkötés. Az ilyen ad hoc koalíciók előnye, hogy mind céljaiban, mind tagságában rugalmasak. Lehetővé teszik a hasonlóan gondolkodó félék tag körének részvételét, s ezzel a lehető legszélesebb koalíció kiépítését. Mivel a csoportban csak nagyon hasonló érdekekkel rendelkező országok vesznek részt, ezért könnyebben tudnak egységes blokkként fellépni a tárgyalások során. Ugyanakkor a résztvevő országok együttműködése csak egyetlen egy ügyre korlátozódik, ezért nem épül ki komolyabb kapcsolatrendszer a résztvevő államok tisztviselői között (Etzold, 2024).

A koalícióalkotás másik formája a strukturált regionális együttműködések tagjainak közös fellépése. Ezeknek a szakirodalomban többféle nevük van, hívták őket „formális kormányközi szövetségeknek” (Klemenčič, 2011), „intézményesült koalícióknak” (Ruse, 2012), „minilatrális formációknak” (Lang & von Ondarza, 2018) és „alulról építkező regionális csoportoknak” (Cooper & Fabbrini, 2023) is. A különböző elnevezések mögött húzódó meghatározásokban közös, hogy olyan csoportosulásokat takarnak, amelynek tagjai között aktív, strukturált és ismétlődő kapcsolatok vannak, s meghatároznak olyan közös célokat, amelyek túlmutatnak egy-egy konkrét szakpolitikai kérdésen. Emellett rendelkeznek csoportnévvel és tagsággal. A különböző szerzők között azonban már vita van azt illetően, hogy milyen mértékben kell strukturálnak vagy intézményesülniük lennie egy együttműködésnek ahhoz, hogy már ne eseti csoportosulásnak számítsen. Klemenčič (2011), valamint a Lang és von Ondarza (2018) szerzőpáros mellett érvelnek, hogy szükséges kiépített koordinációs és konzultációs mechanizmusok megléte, amelyek keretet adnak az együttműködésnek.

Velük szemben tanulmányomban Cooper és Fabbrini (2023) megengedőbb definícióját alkalmazom, amely nem írja elő kiépített keretrendszer vagy mechanizmusok meglétét. Az általuk „alulról építkező regionális csoportnak” nevezett regionális együttműködések valamilyen mértékben intézményesültek, jelenleg is aktívak, tagjaik csak EU tagállamok, létezésük független az EU-tól és tagjaik földrajzilag egy régióban, egymáshoz közel vannak találhatóak. Az intézményülés kritériumának megengedő értelmezése, miszerint elég, ha időnként szerveznek magas szintű találkozókat, lehetővé teszi, hogy olyan fiatal formációkat is figyelembe vegyünk, amelyek még nem építettek ki konkrét koordinációs mechanizmusokat (pl. soros elnöki rendszert).

Az állandósult együttműködések leglátványosabb elemei a rendszeres időközönként megrendezett miniszteri és kormányfői találkozók. Ezeket gyakran EU-s tanácsulések margóján szervezik meg, ahol a megjelent politikai felsővezetők egyeztetik tárgyalási pozíciójukat. A regionális együttműködések fő előnye azonban nem a magas politikai szintű koordináció elősegítésében rejlik, hiszen ebben az alkalmi koalíciók gyakran jobban teljesítenek az ügyspecifikus érdekazonosság miatt. Az

igazi hozzáadott értéke a strukturált együttműködéseknek a politikai alsóvezetők és a munkacsoportok szintjén található. A rendszeres egyeztetéseknek köszönhetően az együttműködések tagjai már a tárgyalások korai szakaszában közelíteni tudják álláspontjaikat és tárgyalási stratégiájukat (Klemenčič, 2011). Ez két okból kiemelkedő fontosságú. Egyrészt a legtöbb szakpolitikai kérdés már az EU Tanácsának munkacsoportjaiban eldől a felsőbb szinteken csak jóváhagyják a szakmai döntéseket. Másrészt a kisállamok a tárgyalások korai szakaszában tudják a legnagyobb valószínűséggel szövegbe foglalni a legfontosabb érdekeiket. Nagyköveti és miniszteri szinten már csak a nagyobb országoknak van érdemi módosítási lehetősége (Thorshallsson & Wivel, 2006).

A regionális együttműködések háromféleképpen növelik tagjaik alkupozícióját. Egyrészt megkönnyítik az információ-áramlást, ezáltal olyan információkhoz juttathatva a résztvevő országokat, amelyeket egyedül nem tudnának megszerezni. Ez főleg a permanens információ-aszimmetriában szenvedő kisállamok esetében jelentős (Foster & Mosser, 2024; Ruse, 2012). Másrészt szakértelem-megosztási platformként működnek, amelynek keretében a résztvevő országok megoszthatják egymással korlátozott erőforrásaikat közös érvrendszer és stratégia kidolgozása végett. Végezetül „retorikai cselekvést” tesznek lehetővé (Ruse, 2012, o. 321). Ezt azt jelenti, hogy csoportosan könnyebben tudnak az országok meggyőző normatív érveket használni a ezekkel csapdába ejteni a csoportosuláson kívüli államokat.

A valamelyest intézményesült együttműködéseknek van még egy további előnye az ad hoc koalíciókkal szemben. Az ismétlődő interakcióknak köszönhetően az együttműködő országok diplomatái és tisztviselői fokozatosan megismerik egymást és bizalmi munkaviszonyt alakítanak ki egymással, ami megkönnyíti az országaik közötti jövőbeli együttműködést (Foster & Mosser, 2024). Ezért egy bejáratott regionális csoport tagjai számára még akkor is egyszerűbb lehet csoporton belül egyeztetni, ha álláspontjaik nem egyeznek (Klemenčič, 2011). Ugyanis meglévő együttműködésekben belül könnyebb megismerni a máshogy gondolkozók álláspontját és párbeszédet folytatni velük, ezáltal a tárgyalásvégi kompromisszum elérése is könnyebbé válhat (Lang & von Ondarza, 2018).

Az eddigi empirikus tapasztalatok alapján a regionális csoportok akkor a leghatékonyabbak, amikor tagjaik számára előnytelen EU-s döntéseket kell megakadályozni vagy felvizezni (Etzold, 2024). A regionális együttműködések ugyanis önmagukban túl kicsik ahhoz, hogy jelentős számú külső tag csatlakozása nélkül többséget tudjanak felsorakoztatni álláspontjuk mögött. Viszont sokkal könnyebben alkothatnak egyedül vagy egy-két külsős csatlakozásával blokkoló kisebbséget, egyfajta nemzeti érdekeiket védő szövetséggé funkcionálva.

A közép-európai regionális együttműködések helyzete 2022 előtt

Cooper és Fabbrini (2023) 13 EU-n belüli regionális együttműködést azonosított, amelyek közül öt tekinthető szűk értelemben közép-európainak. Ezek a Visegrádi Csoport, a Salzburg Fórum, A Három Tenger Kezdeményezés, a Közép-európai Védelmi Együttműködés és a Slavkovi Háromszög. Meghatározásuk alapján a V4-et egy magasan intézményesült csoportnak tekinthető, mert a rendelkezik intézménnyel a Nemzetközi Visegrádi Alap formájában. A SF-t és a HTK-t mérsékeltan intézményesült formációknak tartották, mert nem rendelkeznek állandó intézményekkel, de rendszeresen tartanak különböző szintű kormányközi találkozokat. Viszont a KEVE és az S3 csak gyengén intézményesült csoportosulásoknak számítanak, mert együttműködésük rendszeres időközönként megszervezett találkozók hiányában kissé eseti jellegű.

Ezen öt csoport közül a HTK még deklaráció szintjén sem törekszik EU-n belüli koordinációra, ezért kutatásom szempontjából nem releváns. Azonban figyelembe veszem a Központi Ötök (K5) formációt, amely szerintem helytelenül nem szerepel Cooper és Fabbrini (2023) felsorolásában. A K5 egy olyan gyengén intézményesült regionális csoport, amelyet először 2020-ban hívtak össze Ausztria, Csehország, Magyarország, Szlovákia és Szlovénia külügyminiszterei. Azóta rendszertelen időközönként, de évente legalább egyszer tartottak hasonló találkozokat, ezért teljesíti az intézményesülés és az aktivitás kritériumait. Azonban mivel egy friss együttműködésről van szó, ezért még nincsenek róla tudományos ismereteink.

Visegrádi Négyek

A Visegrádi Négyek Közép-Európa legrégebbi, máig működő politikai együttműködése. Az 1991-ben létrehozott formációt Csehország, Magyarország, Lengyelország és Szlovákia alkotja. Alapvetően kormányközi jellegű, de rendeznek rendszeres elnöki és parlamenti találkozokat is, amelyek megszervezéséért a soros elnökséget ellátó ország felel. Az együttműködés szakpolitikai területek széles skáláját lefedi, fő célja az EU-n belüli koordináció és közös fellépés elősegítése. A V4-ek társadalmi céljainak előmozdítását a pozsonyi székhelyű Nemzetközi Visegrád Alap segíti, amely a csoport egyetlen intézménye.

A V4-ek tevékenységének gazdag szakirodalma van, így itt csak a legfontosabb megállapításokat foglalom össze. Az egyes szakpolitikákat elemző tanulmányok alapján bár a 2022 előtti években számos területen aktívak voltak a V4-ek, csak a migráció és a kereskedelempolitika területén értek el érdemi eredményeket az EU-s döntéshozatalban (Holányi, 2024). Közös kiállításuknak köszönhetően sikeresen blokkolták a menedékkérők kötelező újraelosztását tartalmazó bizottsági reformterveket (Duszczyk és mtsai., 2020), ami összekovácsolta és egy aktív regionális szereplővé tette a V4-et (Bedeá & Osei Kwadwo, 2021). A kereskedelempolitika terén pedig egységes fellépésükkel és a visegrádi márka alkalmazásával sikerült

befolyásolniuk az EU tárgyalási pozícióját nemzetközi befektetési tárgyalások során (Cristani, 2021).

A migrációs siker és a vele járó nemzetközi ismertség megnövelte a V4-ek ambíciósztintjét, ami elsősorban külpolitikai témákban nyilvánult meg. A formáció a legjelentősebb szószólója volt az EU további bővítésének. A 2010-es évek ugyanakkor támogatásukban sokkal proaktívabbak és esetenként kritikusabbak lettek, mint előtte voltak. A Nyugat-Balkán támogatása mellett mind újonnan létrejött regionális csoportok (HTK), mind a V4+ keretében összeülő ad hoc egyeztetések keretében következetesen kiálltak, bár a magyar és lengyel jogállamisági problémák aláásták a V4-ek integrációs mintaállami reputációját (Walsch, 2022). Az aktívabb nyugat-balkáni szerepvállalás mellett Európán kívüli országok felé is nyitottak (Döring, 2019), ugyanakkor eltérő veszélyérzékelésük miatt nem sikerült egységes álláspontot kialakítaniuk Oroszországgal kapcsolatban (Pađourek & Mareš, 2020).

Ugyanakkor az EU-n belül a migráción kívül nem játszottak érdemi szerepet olyan más politikailag kiemelt ügyekben, mint a Brexit-tárgyalások és az Európai jövőjéről szóló vita (Kaniok és mtsai., 2022). Sőt, bár energetikai és környezetvédelmi kérdésekben is hasonló volt az álláspontjuk, ezeket mégsem voltak képesek lefordítani közösen támogatott szakpolitikai javaslatokra (Osička és mtsai., 2021; Waisová, 2018).

Amikor a V4-ek közös állásponttal rendelkeztek, akkor együttműködésük két szinten zajlott. A legfelsőbb politikai szinten, a miniszterelnökök szintjén, meghatározták a közös érdekeiket és céljaikat, amelyeket egységesen képviseltek az Európai Tanácsban. Azonban a közös álláspont gyakorlatba ültetése már országonként eltérő volt. Ezért az EU-ban is némileg eltérő javaslatokat fogalmaztak meg és támogattak pozícióik elvi-ideológiai azonossága ellenére (Bauerová, 2018). Ezért a V4 inkább egy tagjai nemzeti érdekeit óvó védelmi együttműködésként lépett fel EU-s szinten, semmint egy tárgyalásokat proaktívan, konkrét szakpolitikai javaslatokkal előre mozdítani kívánó koalícióként (Kirch, 2021).

Oroszország ukrajnai inváziója azonban változásokat okozott a V4-ken belül. Egy 2022. augusztusa és októbere között végzett felmérés szerint a háború kitörése után félévvel csökkent azon V4-es politikusok, tisztviselők és elemzők száma, akik szerint a V4 egy összehangoltan fellépő, befolyásos és fontos szereplő az EU-ban. A Visegrádi Csoport megítélése főleg Csehországban esett vissza, ahol a válaszadóknak csak töredéke tartotta hasznosnak a V4-et (Janebová, 2022).

Salzburg Fórum

A Salzburg Fórum Ausztria, Bulgária, Csehország, Horvátország, Magyarország, Románia, Szlovákia és Szlovénia belügyi együttműködése rendőrségi ügyek, határelőőrzés, embercsempészet és menedékügy területein. Osztrák kezdeményezésre jött létre 2001-ben; Bulgária, Horvátország és Románia később csatlakozott. 2006-ban létrehozták a Salzburg Fórum Barátai Csoportot az EU-s Tagsági Szerződéssel még

nem rendelkező országok számára, melyben nyugat-balkáni államok vesznek részt. 2010-től 18 hónapos hármás elnökségi rendszerben működik. Az évi legalább kettő miniszteri találkozón túl rendszeres rendőrfőnöki és menekültügyi főigazgatói találkozókat is szerveznek. Az SF tagjai között kiépült egy horizontális együttműködési hálózat, amelynek célja a tagok közötti információáramlás biztosítása. A hálózat magába foglal közös műveleti központokat, programokat és műveleteket, valamint személyzeti csereprogramokat (Müller, 2016). A Fórum EU-s tevékenységéről közelebbi ismereteink nincsenek.

Közép-európai Védelmi Együttműködés

A Közép-európai Védelmi Együttműködés egy 2010-ben létrejött védelempolitikai egyeztető és koordináló fórum. Tagjai Ausztria, Csehország, Horvátország, Magyarország, Szlovákia és Szlovénia. 2016-tól a KEVE három komponense a honvédelmi miniszterek éves találkozója, a védelempolitikai igazgatók évi kétszeri találkozója, és nemzeti szakértők által létrehozott munkacsoportok. A biztató kezdetek ellenére nem bontakozott ki komolyabb kooperáció a résztvevő hat ország között; együttműködésük megmaradt egy politikai akarattal meg nem támogatott kezdetleges, képességeik megosztásán alapuló szinten (Csiki, 2017). A 2015-2016-os európai migrációs válság hatására bővült a KEVE portfóliója határvédelmi és idegenrendészeti feladatokkal, bár ez a lépés nem élvezte a védelmi szakapparátus támogatását (Hauser, 2017). Az új menekültügyi feladatok azonban lehetővé tették válságreakálási képességük tesztelését és fejlesztését. Új procedúrákat, keretrendszereket és mechanizmusokat dolgoztak ki a gyorsabb közös reagálás, valamint a tagállami belügyi és védelmi szervek hatékonyabb együttműködése végett (Nemeth, 2018). Az SF-hez hasonlóan a KEVE kapcsán sem készültek a csoport EU-s tevékenységét bemutató elemzések.

Slavkov Háromszög

A Slavkov Háromszög 2015-ben jött létre Ausztria, Csehország és Szlovákia kormányközi együttműködéseként, eredetileg olyan ügyek megvitatására, amelyekre a V4 és V4+ formátumok nem voltak alkalmasak a magyar és lengyel kormányok nacionalista álláspontja miatt. Az S3 a V4-hez hasonlóan rendelkezik soros elnökséggel, éves munkaprogrammal, rendszeres miniszteri és kormányfői találkozókkal. Elsősorban energetikai, közlekedéspolitikai, digitális átalakulási és fejlesztéspolitikai területeken működnek együtt. Az S3 a politikai együttműködés alacsony szintjén képviseli; tagjainak még nem sikerült egységes blokkként fellépnie az EU Tanácsában, amit Ausztria és a cseh-szlovák tandem szavazatai közötti gyakori eltérés mutat (Özoflu, 2023).

Módszertan

A kutatás kevert módszertanú, amely egy anonim, angol nyelvű, online kérdőívre, tisztviselőkkel folytatott félig strukturált interjúkra és közös nyilatkozatok elemzésére épít. A kérdőíves adatfelvétel 2024. márciusában történt, az interjúkat 2024. áprilisa és júniusa között végeztem. A kérdőívet négy közép-európai kisország, Ausztria, Csehország, Magyarország és Szlovákia Európai Unió melletti Állandó Képviseletének diplomatáinak küldtem el, interjúra pedig a vizsgált együttműködésekre rálátó minisztériumi tisztségviselőket kértem fel, így brüsszeli és fővárosi perspektívákkal is gazdagítva kutatásom. Ezen országokban közös, hogy népességük és gazdaságuk nagysága alapján EU-s átlag alatti erőforrásokkal rendelkeznek, így relatív értelemben mindenképpen aktív szövetséges-keresésnek jobban kitett kisállamoknak tekinthetők (Panke, 2010; Thorhallsson & Wivel, 2006). Emellett több, a kutatás keretében vizsgált regionális együttműködésnek is tagjai, így a forrásaim információval tudtak szolgálni az egyes formátumok egymáshoz viszonyított szerepéről.

A kérdőív két részből és összesen 30 kérdésből állt, amelyek között voltak nyílt végű és Likert-skálás kérdések is. A kérdőív első részében általános kérdések kaptak helyet, amelyek a regionális együttműködések általános megítélésére és a vizsgált formátumok ismertségére kérdeztek rá. A második részben az egyes konkrét regionális csoportokra kérdeztem rá ugyanazon kérdésekkel. A kérdőívet összesen 332 diplomatahoz juttattam el országaik Állandó Képviseletének honlapján feltüntetett email címeiken keresztül. Közülük 19-en az osztrák, 85-en a cseh, 161-en a magyar és 67-en a szlovák képviseleten dolgoztak. A kiugróan alacsony osztrák értéket az magyarázza, hogy az osztrákok nem tették nyilvánossá minden szakdiplomájuk nevét és elérhetőségét, csak az egyes szakterületek vezetőit. A kimagasló magyar létszámot pedig a 2024. évi második félévi soros EU Tanács-elnökségre való felkészülés miatti létszámnövekedés magyarázza. Az egy hónapos adatgyűjtési periódus alatt összesen 46 alkalommal nyitották meg a kérdőívet, ebből 14 alkalommal fejezték be a kitöltését és további kilencszer hagyták félbe a kitöltést (1. táblázat).

1. táblázat: A kérdőív kitöltőinek száma országonkénti lebontásban

ország	befejezett kitöltések száma	befejezetlen kitöltések száma	összesen
Ausztria	2	4	6
Csehország	3	1	4
Magyarország	5	3	8
Szlovákia	4	1	5
Összesen	14	9	23

Saját szerkesztés, adatforrás: kérdőív.

A kérdőívek alacsony visszaküldési száma miatt félig strukturált interjúkat is folytattam a különböző együttműködések belső dinamikáira rálátó jelenlegi és volt minisztériumi tisztviselőkkel. A mélyinterjúk foglalkoztak a formációk jelenlegi együttműködési területeivel és eredményeivel, a különböző területekre és formációkra fordított kormányzati figyelem változásával, és az együttműködések állami kül- és EU-politikákban betöltött szerepével. Hat olyan forrással sikerült beszélnem, akik 2022. februárja óta részt vettek országuk EU vagy Közép-Európa-politikájának alakításában, egy vagy több vizsgált együttműködés tevékenységének összehangolásában, előkészítésében (függelék F1). További interjúk készítését hátráltatta, hogy a regionális együttműködésekkel kapcsolatos kormányzati munka összehangolását és szakmai irányítását ezekben az országokban egy-egy kis létszámú csapat végzi, amelyek több formációért is felelnek. Leterheltségre hivatkozva vagy elutasították a megkeresésemet, vagy egy embert jelöltek ki kérdéseim megválaszolására, aki az egész szervezet nevében nyilatkozott.

A kérdőívekből és interjúkból nyert információkat az együttműködések által kiadott közös nyilatkozatok tartalmával egészítettem ki (függelék F2). A vizsgált időszakban a V4 12, a SF három és a KEVE egy közös nyilatkozatot tett közzé hivatalos honlapján, míg az S3 és a K5 egyet sem adott ki. E két utóbbi formáció honlappal sem rendelkezik. A közös nyilatkozatok információval szolgálnak a politikai szinten fontos témákról és a résztvevő országok álláspontjáról, ugyanakkor csak néha érintették a megtárgyalt ügyek EU-s dimenzióját. Az EU-ra nem utaló dokumentumokat nem vettem figyelembe.

Kutatási eredmények

A kérdőív első felében a regionális együttműködések általános megítélését és ismertségét mértem fel. A 2. táblázat hat állításra adott válaszokat átlagát mutatja be országonkénti és összesített lebontásban. Hatból öt állítás pozitív színben tüntette fel a regionális együttműködésekkel, míg a hatodik szuverenitást korlátozóan állította be őket. A válaszok átlaga azt mutatja, hogy a kisállamok diplomatái szerint a regionális együttműködésekben való részvétel hasznos és előnyökkel jár országaik számára, ami konzisztens a szakirodalom jelenlegi állásával. Leginkább azzal értettek egyet, hogy a regionális együttműködések segítenek a bilaterális kapcsolatok erősítésében (4,21-es átlag), míg az együttműködések reputáció-növelő hatásáról sokkal kevésbé voltak meggyőződve (3,17-es érték). A diplomaták a regionális együttműködések szuverenitás-korlátozó természetével közel semennyire sem értettek egyet (1,74-es átlag).

2. táblázat: Ön mennyire ért egyet az alábbi állításokkal? (1: semennyire, 5: teljes mértékben)

A regionális együttműködések...	AT	CZ	HU	SK	Össz.
...segítenek a nemzetközi kihívások kezelésében.	3,67	4	4,13	3,2	3,78
...segítenek országom kétoldalú kapcsolatainak erősítésében a többi résztvevő országgal.	4,12	4,5	4,38	3,8	4,21
...növelik országom nemzetközi láthatóságát.	3,67	4	4	3,6	3,82
...javítják országom nemzetközi reputációját.	3,67	2,5	3,38	2,8	3,17
...javítják országom érdekérvényesítési képességét az EU-ban.	4,17	4	3,63	3,8	3,87
...korlátozzák országomat szuverenitása gyakorlásában.	1,83	2	1,25	2,2	1,74

* a feltüntetett értékek átlagok ($n_{AT} = 6$, $n_{CZ} = 4$, $n_{HU} = 8$, $n_{SK} = 5$, $n_{össz.} = 23$)

Saját szerkesztés, adatforrás: kérdőív.

A különböző országok képviselői között jelentős véleménykülönbség csak annak kapcsán alakult ki, hogy növeli-e a regionális együttműködésekben való részvétel országuk reputációját. Az állítással inkább egyetértettek az osztrák (3,67-es átlag) és a magyar válaszadók (3,38-as átlag), míg a csehek (2,5-ös átlag) és a szlovákok (2,8-as átlag) inkább nem értettek vele egyet, mint igen. A cseh és az osztrák átlagos megítélés közötti különbség több, mint egy teljes egész, ezért jelentősnek mondható. Ennek oka a V4-ek rossz cseh megítélése, amely befolyásolta a Prágával hagyományosan szoros kapcsolatban álló szlovákok véleményét is. Ugyanis Csehország szenvedte el a legnagyobb relatív presztízavesztést azóta, amióta a V4-ek nemzetközi láthatósága megnőtt (Szalai & Garai, 2024). Ezért a visegrádi együttműködésre, mint „szennyes márkára” tekintenek Prágában, ami miatt a cseh uralkodó elit tudatosan építi le V4-es kapcsolatait (Interjú#3).

Az egyes vizsgált regionális formátumok ismertségére jelentős eltéréseket mutat (3. táblázat). A V4-eket minden abban részt vevő ország diplomatája ismerte (3-as átlag), ahogyan az S3-at is legalább valamelyest ismerte az összes megkérdezett válaszadó (2,67-es átlag). A másik három regionális együttműködésnek viszont nagyon alacsony volt az ismertsége. A Salzburg Fórumot egyedül Ausztria diplomatái ismerték legalább valamennyire, míg azt egyetlen magyar válaszadó sem ismerte. A KEVE és a K5-ök ismertsége mind a négy ország képviselőinek körében nagyon alacsony volt. Az előbbi esetben kettő, az utóbbi kapcsán négy diplomata jelezte, hogy jól ismeri ezeket a formátumokat, míg sokkal többen egyáltalán nem ismerték őket. Ide tartozik az összes szlovák diplomata a KEVE és az összes magyar diplomata a K5 kapcsán.

3. táblázat: Ön mennyire ismeri a következő regionális együttműködéseket? (1: semennyire, 3: jól)

formáció	AT	CZ	HU	SK	Össz.
V4	-	3 (4)	3 (8)	3 (5)	3
S3	2,5 (6)	2,75 (4)	-	2,8 (5)	2,67
SF	2,75 (4)	1,25 (4)	1 (8)	1,4 (5)	1,48
KEVE	1,8 (5)	1,25 (4)	1,5 (8)	1 (5)	1,41
K5	1,8 (5)	1,75 (4)	1 (8)	1,8 (5)	1,5

* a feltüntetett értékek átlagok, a zárójelben feltüntetett válaszadók száma alapján.

Saját szerkesztés, adatforrás: kérdőív.

A regionális együttműködések ismertségi mintázata összhangban van érzékelt jelentőségükkel és sikerességükkel. A V4 hagyományos kiemelt fontosságú volt Magyarország és Szlovákia számára (Interjú#2, Interjú#4), és a Babiš-kormányok alatt (2017-2021) a cseh EU-s érdekérvényesítés is V4-fókuszú volt (Interjú#3). Az S3 jelentősége a csehek számára csekély (Interjú#3), míg Ausztria és a Hegel-kormány vezette Szlovákia számára nagyobb. Az előző szlovák kormány politikusai magasabbra értékelték az S3-at, mint a V4-et (Interjú#4). A K5 elsősorban osztrák és szlovén szempontból fontosak (Interjú#4), de a csehek is értékesebbnek tartják az S3-nál (Interjú#3).

Ismertségüktől függetlenül egyik együttműködés sem tudta jelentősen befolyásolni az uniós folyamatokat (4. táblázat). A legjobb, de közepesnél csak alig magasabb értékelést az S3 kapott, amelyet a K5 közepes „osztályzata” követ. Ezzel szemben a V4-ket befolyását közepesnél rosszabbra értékelték, míg az SF és a KEVE semmilyen hatással nem volt. A V4-ek közepesnél kicsit gyengébb értékelése összhangban van a 2022. októberi felmérés eredményeivel (Janebová, 2022), mely alapján úgy tűnik, hogy a két felmérés között eltelt másfél évben se nem javult, se nem csökkent érdemben a csoport befolyásának megítélése.

4. táblázat: Mennyire voltak sikeresek a regionális együttműködések az EU-s döntéshozatal befolyásolásában az elmúlt két évben? (1: egyáltalán nem, 5: nagyon sikeres)

	V4	S3	SF	KEVE	K5
Átlag	2,67 (12)	3,25 (4)	1 (1)	1 (1)	3 (1)

* a feltüntetett értékek átlagok, a zárójelben feltüntetett válaszadók száma alapján.

Saját szerkesztés, adatforrás: kérdőív.

Visszatérő elem a kitöltött kérdőívekben és az interjúkban az, hogy az orosz inváziót követően a visegrádi országok tagjai közötti együttműködés szintje jelentősen csökkent. Az orosz invázió és az általa jelentett biztonsági kockázatok eltérő politikai megítélése jelentősen visszavetette a magas szintű politikai egyeztetések intenzitását. Bár a visegrádi országok kormányai és parlamenti bizottságainak vezető elvek szintjén egyetértettek abban, hogy Oroszország inváziója jogellenes és veszélyezteti Európa biztonságát, hogy Oroszországnak azonnal ki kéne vonni csapatait Ukrajnából, és hogy fontos Ukrajna támogatása (Dok#3, Dok#4, Dok#12), Magyarország a gyakorlatban nem képviselt a többiekhez hasonló álláspontot. Külpolitikai ügyekben már az invázió előtt is alacsony volt az együttműködés a Kína, Oroszország, Közel-

Kelet, Egyesült Államok és az emberi jogok promóciójának fontosságának eltérő megítélése miatt, azonban 2022. februárja után ennek alacsony szintje is megszűnt (Interjú#1). A véleménykülönbség miatti elhidegülés ellenére a V4-nek továbbra is van helye tagjai EU-politikájában (kérdőív), még ha fontossága nem is éri el a korábban megszokottat. A V4-ek negatív konnotációja miatt ugyanis még a korábban gördülékeny területeken is problematikusá vált az együttműködés (Interjú#1). A magas szintű politikai kapcsolatok megromlását jelezte a magas szintű politikai találkozók megritkulása és a közös nyilatkozatok hiánya, valamint az, hogy a formáció honlapját 2022 vége óta nem frissítették új tartalommal.

Az orosz-ukrán háború körüli véleménykülönbség azonban csak fontos, de nem kizárólagos oka a V4-ek politikai elhidegülésének és a kevésbé intenzív együttműködésnek. A visegrádi országok vezetőinek kölcsönös személyes szimpátiája 2014 óta jelentősen meghatározta a V4 együttműködés intenzitását. Ezért amikor a magyar Orbán-kormánnyal kritikus politikusok kerültek hatalomba Csehországban (Petr Fiala [2021–]), Szlovákiában (Ivan Korčok [2021–2022]) és Rastislav Káčer [2022–2023] kül- és Európa-ügyi miniszterek) és Lengyelországban (Donald Tusk [2023]), a magas szintű visegrádi kapcsolatok iránti igény is mérséklődött (Interjú#2, Interjú#6). A kérdőívben további okokként a 2022. második félévi cseh EU tanácsi soros elnökség és az egyes ügyeket érintő lengyel-magyar véleménykülönbségek jelennek meg.

Munkacsoportok szintjén és egyes politikailag nem érzékeny szakpolitikai területeken azonban továbbra is folyt közös munka. A diplomataik közötti kapcsolatot kiválónak, együttműködésüket gördülékenynek minősítették, amelyet azonban nem tükrözött a nagypolitika. Főleg a politikailag érzékeny ügyek sorsa függött a felsővezetők személyes viszonyaitól. Ezek közül is kiemelkedik a miniszterelnöki szint, amelyen az együttműködés teljesen leállt 2022 februárja után (Interjú#6). Ez összhangban van a szakirodalom azirányú megállapításával, hogy a regionális együttműködések országainak tisztviselői között bizalmi tőke halmozódik fel, amely lehetővé teszi az aktuálpolitikai véleménykülönbséget áthidalását (Klemenčič, 2011; Lang & von Ondarza, 2018).

A háború kitörését követő két évben a V4-ek a mezőgazdaság, környezetvédelem, nukleáris energia és közlekedéspolitika területein működtek együtt. Közösen léptek fel a BIOEAST biogazdasági kutatás-fejlesztési kezdeményezés (kérdőív), a Közös Agrárpolitika stratégiai tervei (Dok#2), az Euro 7-es kibocsátási standardok (kérdőív), az EU Zöld Megállapodás egyes elemei (Dok#7, Dok#8), a háború miatt Európát sújtó energiaválság (Dok#4, Dok#9) és a nukleáris energia fontossága kapcsán (kérdőív, Dok#4). Szintén folytatódott az együttműködés olyan hagyományos területeken, mint az EU regionális és kohéziós politikái, valamint a nyugat-balkáni országok EU-integrációja (Interjú#1, Interjú#4). Bár a migráció kapcsán folytatódott a kooperáció a lefektetett közös elvek mentén (Dok#1, Dok#6, Dok#12), az Új Menekültügyi és Migrációs Paktum tárgyalásai során a formáció

jelentősége fokozatosan háttérbe szorult egyéb, rugalmasabb vagy nagyobb létszámú formációk (pl. Salzburg Fórum) javára (Interjú#3).

Az S3 együttműködés intenzitása nőtt a nyílt orosz-ukrán háború kitörése óta (Interjú#1, kérdőív). Az egyik kérdőíves válaszadó egyenesen a V4 természetes kiváltójának nevezte az S3-at, bár ezt más informátorok erősen vitatták (Interjú#1, Interjú#3). A V4-hez képest az S3 együttműködés szűkebb volt és maradt, csak néhány témát ölelt fel: a Nyugat-Balkán EU integrációját, a migrációt, az energiabiztonságot és új témaként az orosz-ukrán háborút és a mesterséges intelligencia helyzetét (Interjú#4, kérdőív). Ezek közül a Nyugat-Balkán európai integrációja a formáció fő témája, egyeztetéseken túlmutató eredménye egyéb területeken nem volt (Interjú#1, Interjú#4).

Az SF jelentősége nem nőtt a 2022-2024 közötti EU-s döntéshozatalban. Bár a Fórum egyik fő együttműködési területe a bevándorlás kérdése, és ebben az időszakban zajlottak az Új Migrációs és Menekültügyi Paktum tárgyalásai, a platform nem vált egy érdemi befolyással bíró csoporttá. Bár tagjai egyetértettek a főbb migrációs politikai kérdésekben (Dok#5, Dok#10), eltérő gazdasági, politikai, és társadalmi helyzetük miatt nem tudtak közösen fellépni a Paktum vitatott rendelkezései kapcsán (Interjú#5). Ugyanakkor a Paktum megszavazását követően részletes közös állásfoglalást adtak ki a végrehajtás kívánatos irányairól (Dok#13), amely alapját képezheti a jövőbeli szorosabb együttműködésnek. A K5 a vizsgált időszakban is egy prioritást nem élvező informális csoport maradt, amelynek tagjai rendszeresen találkoztak egyes ügyek megvitatása végett. Találkozóikon bővítéspolitikai, bevándorlási és Közel-Kelettel kapcsolatos témák szerepelnek (Interjú#4). Érdemi szerepet az EU-s érdekérvényesítésben eddig még nem játszottak, és rövid távon nem is ambicionálják az együttműködés mélyítését akár még csak a közös állásfoglalások kiadásának szintjén sem (Interjú#3). A formáció ugyanakkor a hasznos lehet majd a Nyugat-Balkán EU-s csatlakozásának elősegítésében (kérdőív).

A KEVE semmilyen érdemi tevékenységet nem végzett az EU-ban (kérdőív). A résztvevőországok 2022 és 2024 között csak egyetlen nyilatkozatot adtak ki, amelyben hangsúlyozták, hogy a formátum egy fontos eszköze az EU-n belüli jobb együttműködésnek, de semmilyen konkrét szakpolitikai célt nem fogalmaztak meg (Dok#11).

Az együttműködések általános jellemzése és az aktív együttműködés területeinek megnevezése mellett a kérdőív arra is rákérdezett, hogy milyen módon működnek együtt a különböző csoportok tagjai. Ennek eredményei az 5. táblázatban vannak összefoglalva. Az állítások a kisállami szakirodalom alapján lettek kiválasztva, rákérdezve azokra a dolgokra, amelyek a sikeres kisállami érdekérvényesítés során gyakran előfordulnak.

5. táblázat: Mennyire voltak jellemzőek a következők az elmúlt két évben? (1: egyáltalán nem, 5: nagyon igen)

állítások	V4	S3	SF	KEVE	K5
Külön miniszterelnöki találkozók az Európai Tanács ülései előtt.	2,63 (8)	2 (5)	-	-	-
Közös álláspont képviselése az Európai Tanácsban.	2,1 (11)	1,6 (5)	-	-	-
Külön miniszteri találkozók az EU Tanácsának ülései előtt.	2,38 (8)	3,4 (5)	1 (1)	1 (1)	1 (2)
Közös álláspont képviselése az EU Tanácsában.	2,7 (10)	2,8 (5)	1 (1)	1 (1)	1 (2)
EU-s diplomaták közötti konzultációk.	3,58 (12)	4 (5)	2 (1)	1 (1)	2 (2)
Közös álláspont képviselése Coreper-üléseken.	2,8 (10)	3,25 (4)	3 (1)	1 (1)	1,5 (2)
Közös lobbizás az Európai Bizottságnál.	2,8 (10)	1,75 (4)	1 (1)	1 (1)	1 (2)
Non-paper közös kezdeményezése.	2,8 (10)	2,8 (5)	1 (1)	1 (1)	1 (2)
Non-paper közös támogatása.	2,9 (10)	2,8 (5)	1 (1)	1 (1)	1 (2)

* a feltüntetett értékek átlagok, a zárójelben feltüntetett válaszadók száma alapján.
Saját szerkesztés, adatforrás: kérdőív.

A kérdőívben jelzett mérsékelt gyakoriságú egyeztetések összhangban állnak az interjúalanyok által jelzett alacsonyabb ambíciószinttel. A háború kitörése ellenére az akkor folyó magyar V4 elnökség igyekezett fenntartani az együttműködés magas szintjét mind politikai, mind szakmai szinten, mérsékelt sikerrel (Interjú#6). A magyar elnökséget követő szlovák és cseh V4 elnökségek meg kifejezetten takaréklángon tartották a V4-et, amely hatással volt a formátum EU-s szerepére is. A csehek például már egyáltalán nem használják a V4-et az Európai Tanács ülésein érdekeik érvényesítése végett (Interjú#3).

A Slavkovi Háromszög a legmagasabb kormányzati szinten nem volt tényező, a miniszterelnöki külön találkozók nem voltak jellemzőek (2-es átlag) és az Európai Tanács ülésein közös álláspontot szinte sohasem képviseltek (1,6-os átlag). Vagyis a legfelsőbb politikai szinten alacsonyabb intenzitású volt az együttműködés, mint a politikai nézeteltérésekkel terhelt V4-ek esetében. Szintén nem volt jellemző a közös lobbitevékenység sem az Európai Bizottságnál (1,7-es átlag), ami egy teljes egészével alacsonyabb érték a visegrádiakénál. Azonban mind szakmai szinten, mind miniszteri szinten intenzívebb volt az együttműködés, mint a V4 esetében. A szakdiplomatai közötti egyeztetéseket jellemzőek voltak (4-es átlag), míg közös álláspont képviselése a Coreperben (3,25-ös átlag) és miniszteri külön találkozók az EU Tanácsának ülései előtt (3,4-es átlag) inkább voltak jellemzőek, mint nem.

A másik három együttműködésre egyáltalán nem jellemző a közös tanácskozás vagy közös diplomáciai fellépés. Egyedül a Salzburg Fórumra volt kicsit jellemző a szakdiplomatai közötti konzultáció, ami összefüggésben állt az EU Migrációs és Menekültügyi Paktumáról folytatott EU tanácsi tárgyalásainak felpörgésével 2022

végétől, és a Magyarország-kritikus visegrádi kormányok V4-től mint platformtól való elfordulásával (Interjú#3).

Következtetések

Jelen tanulmány egy kevert módszertanú kutatást mutatott be, amelynek célja annak megismerése volt, hogy milyen szerepe volt a különböző közép-európai regionális együttműködéseknek az Európai Unió döntéshozatalában. A kutatás során négy kisállam, Ausztria, Csehország, Magyarország és Szlovákia EU-hoz akkreditált diplomatáit és minisztériumi tisztviselőit kérdeztem a Visegrádi Négyek, a Slavkovi Háromszög, a Salzburg Fórum, a Közép-európai Védelmi Együttműködés és a Központi Ötök működéséről és relevanciájáról, valamint áttekintettem vizsgált együttműködések a 2022 februárja és 2024 júniusa között kiadott közös nyilatkozatait.

A kutatás eredményei azt mutatják, hogy Oroszország ukrajnai inváziójának kezdete óta eltelt több, mint két évben a V4 veszített jelentőségéből, mert érdemi együttműködés csak egyes munkacsoportok szintjén folyt, jobbra politikailag nem érzékeny ügyekben (mezőgazdaság, iparpolitika, környezetvédelem). A nagykövetek és kormánytagok szintjén a külön egyeztetések és a tanácskozásokon való közös fellépés inkább nem voltak jellemzőek. A politikailag fontos ügyekben komoly nézet- és érdekellentétek hátráltatták az együttműködést, ami mögött az orosz-ukrán háború, a magyar kormányral kritikus közép-európai kormányok megalakulása, a lengyel-magyar viszony megromlása és a csehek 2022-es EU tanácsi soros elnöksége állt. A kiemelt ügyek közül egyedül a nyugat-balkáni országok európai integrációjának elősegítésén dolgoztak együtt, együttműködésük a korábban sikerterületnek tartott migráció témájában is veszített jelentőségéből.

A V4-ek visszaszorulásával egyetemben némileg megerősödött a korábban elenyésző szerepet játszó Slavkovi Háromszög, de fontos szerepet továbbra sem tölt be. Az S3 elsősorban a szakdiplomatai közötti rendszeres konzultációk terén vált jelentőssé, továbbá mérsékelten jellemzővé váltak az EU Tanácsa ülései előtti miniszteri egyeztetések és a nagykövetek által Coreperben képviselt közös álláspontok. A formáció elsősorban kül- és biztonságpolitikai témákban volt aktív, (energiabiztonság, migráció, Ukrajna, Nyugat-Balkán), fő fókusza a balkáni országok EU-s integrációjának elősegítése volt.

Az S3 tehát nem lépett a Visegrádi Együttműködés helyébe. Bár egyes területeken az S3-ra jellemzőbb volt a regionális blokként való fellépés (diplomatai közötti konzultációk, miniszteri külön találkozók, közös hang a Coreperben), más tekintetben továbbra is a V4-ek teljesítettek jobban (miniszterelnöki egyeztetések, közös fellépés az Európai Tanácsban). Emellett a V4-ek sokkal szélesebb palettán dolgoztak együtt. Bár a politikai különbségek több területen visszavetették az együttműködést, a visegrádi országok így is több területen és konkrét ügyben

(BIOEAST kezdeményezés, Közös Agrárpolitika, energiaválság, Euro 7-es standardok, nukleáris energia) működtek együtt, mint az S3. Bár a Slavkovi Háromszög tematikus palettája némileg kibővült, továbbra is elsősorban bővítéspolitikai kérdésekben aktívak, egyéb területeken csak konzultatív funkciót lát el.

Jövőbeli kutatásnak érdemes lenne alaposabban utána járnia a V4 és S3 formációk belső működésének és állami kül- és Európa-politikákban betöltött szerepének. Ígéretesnek tűnik a sikeres szakpolitikai együttműködések vizsgálata, és annak feltárása, hogy milyen tényezők vezettek a közös sikerhez a jelen kutatásban beazonosított ügyekben.

Függelék

F1. Hivatkozott interjúk

Interjú#1	közép-európai külügyminisztérium, 2024. 04. 25-én telefonon
Interjú#2	Magyarország Külgazdasági és Külügyminisztériuma, 2024. 05. 10-én, személyesen
Interjú#3	a Cseh Köztársaság Kormányhivatala, 2024. 05. 16-án, MS Teams-en
Interjú#4	a Szlovák Köztársaság Külügyminisztériuma, 2024. 06. 07-én, telefonon
Interjú#5	az Osztrák Szövetségi Köztársaság Európai és Külügyminisztériuma, 2024. 06. 17-én, MS Teams-en
Interjú#6	Magyarország Külgazdasági és Külügyminisztériuma, 2024. 06. 26-án, személyesen

F2. Hivatkozott kormányzati dokumentumok

Dok#1	Joint Declaration of V4 Interior Ministers and France, Budapest, 2022. 02. 24. Elérhető: https://www.visegradgroup.eu/calendar/2022/joint-declaration-of-220722-1 (utolsó hozzáférés: 2024. 09. 17.)
Dok#2	Joint Declaration of the Ministers of Agriculture of the Visegrad Group and Bulgaria, Croatia, Romania and Slovenia, Visegrád, 2022. 03. 4. Elérhető: https://www.visegradgroup.eu/calendar/2022/joint-declaration-of-220722 (utolsó hozzáférés: 2024. 09. 17.)
Dok#3	V4 + United Kingdom Joint Statement of Prime Ministers, London, 2022. 03. 8. Elérhető: https://www.visegradgroup.eu/documents/official-statements/v4-united-kingdom-joint (utolsó hozzáférés: 2024. 09. 17.)
Dok#4	Conclusions of the European Affairs Committees of V4 Parliaments, Kassa, 2022. 04. 25. Elérhető: https://www.visegradgroup.eu/calendar/conclusions-of-the (utolsó hozzáférés: 2024. 09. 17.)
Dok#5	Joint Declaration of the Ministers of the Salzburg Forum, Varsó, 2022. 06. 28. Elérhető: https://www.saltzburgforum.org/files/20220628_Joint_Declaration_FS_Warsaw.pdf (utolsó hozzáférés: 2024. 09. 17.)
Dok#6	Joint Declaration of V4 Interior Ministers, Budapest, 2022. 06. 30. Elérhető: https://www.visegradgroup.eu/calendar/joint-declaration-of-the (utolsó hozzáférés: 2024. 09. 17.)

- Dok#7 Joint Declaration of V4 Agriculture Ministers and their Counterparts from Bulgaria, Croatia, Romania, and Slovenia on the challenges and opportunities of Member States in Relation to EU Carbon Farming Initiatives, Pezinok, 2022. 10. 7. Elérhető: <https://www.visegradgroup.eu/calendar/2022/joint-declaration-of-the> (utolsó hozzáférés: 2024. 09. 17.)
- Dok#8 Conclusions of the Heads of Delegations of the V4 Parliamentary Agricultural Committees, Pozsony, 2022. 10. 14. Elérhető: <https://www.visegradgroup.eu/calendar/2022/conclusions-of-the-heads-221219> (utolsó hozzáférés: 2024. 09. 17.)
- Dok#9 Conclusions of the Heads of Delegations of the V4 Parliamentary Economic Affairs Committees, Pozsony, 2022. 10. 23-24. Elérhető: <https://www.visegradgroup.eu/calendar/2022/conclusions-of-the-heads> (utolsó hozzáférés: 2024. 09. 17.)
- Dok#10 Joint Declaration of the Ministers of the Salzburg Forum, Bukarest, 2022. 11. 16. Elérhető: https://www.salzburgforum.org/files/20221116_Joint_Declaration_FS_Bukarest.pdf (utolsó hozzáférés: 2024. 09. 17.)
- Dok#11 Joint Declaration of the Ministers of Defence of the Central European Defence Cooperation, Krems, 2022. 12. 01. Elérhető: https://cedc.info/wp-content/uploads/2022/12/20221205_JD_unterschrieben.pdf (utolsó hozzáférés: 2024. 09. 17.)
- Dok#12 Declaration of the Defence and Security Committees of Parliaments of the Visegrád Group, Pozsony, 2022. 12. 4-5. Elérhető: <https://www.visegradgroup.eu/calendar/2022/declaration-of-the> (utolsó hozzáférés: 2024. 09. 17.)
- Dok#13 Joint Declaration of the Ministers of the Salzburg Forum, Laxenburg, 2024. 06. 25-26. Elérhető: https://www.salzburgforum.org/files/20240625_Salzburg_Forum_Joint_Declaration_FINAL.pdf (utolsó hozzáférés: 2024. 09. 17.)

Irodalomjegyzék

- Bauerová, H. (2018). The V4 and European Integration. *Politics in Central Europe*, 14(2), 121–139. <https://doi.org/10.2478/pce-2018-0012>
- Bedeá, C. M., & Osei Kwadwo, V. (2021). Opportunistic sub-regionalism: The dialectics of EU-Central-Eastern European relations. *Journal of European Integration*, 43(4), 385–402. <https://doi.org/10.1080/07036337.2020.1776271>
- Cabada, L. (2018). The Visegrad Cooperation in the Context of Other Central European Cooperation Formats. *Politics in Central Europe*, 14(2), 165–179. <https://doi.org/10.2478/pce-2018-0014>
- Cooper, I., & Fabbrini, F. (2023). Regional cooperation in the EU in the shadow of Brexit. In *Handbook on the European Union and Brexit* (o. 309–326). Edward Elgar Publishing. <https://www.elgaronline.com/edcollchap/book/9781839100697/book-part-9781839100697-28.xml>
- Cristani, F. (2021). The Role of Sub-Regional Systems in Shaping International Investment Law-Making: The Case of the Visegrád Group. In C. Titi (Szerk.), *Public Actors in International Investment Law* (o. 135–153). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-58916-5_8

- Csiki T. (2017). *A kelet-közép-európai államok védelmi együttműködési törekvései, 2008-2016* [Doktori (PhD) értekezés]. Nemzeti Közzolgálati Egyetem.
- Döring, F. (2019). Visegrad Group and its Presence in the Mashriq Region. *Politics in Central Europe*, 15(3), 479–495. <https://doi.org/10.2478/pce-2019-0026>
- Duszczek, M., Podgórska, K., & Pszczółkowska, D. (2020). From mandatory to voluntary. Impact of V4 on the EU relocation scheme. *European Politics and Society*, 21(4), 470–487. <https://doi.org/10.1080/23745118.2019.1672367>
- Ertzold, T. (2024). Small states coalition building in EU policy-making: The cases of the Nordic and Baltic countries. In A.-L. Högenauer & M. Mišík (Szerk.), *Small States in EU Policy-Making* (1. kiad., o. 71–84). Routledge.
- Foster, M., & Mosser, M. (2024). Small states, subregional minilateralism and European foreign policy. In A.-L. Högenauer & M. Mišík (Szerk.), *Small States in EU Policy-Making* (1. kiad., o. 126–142). Routledge.
- Hauser, G. (2017). The Future of Military Cooperation in Central Europe. *Vojenské rozhledy*, 26(5), 93–100.
- Holányi, Á. (2024). Regional cooperation in Central Europe: A systematic review. *On-line Journal Modelling the New Europe*, 45, 118–149. <https://doi.org/10.24193/OJMNE.2024.45.05>
- Janebová, P. (2022). *Trends in V4 states' European policies in Eastern Europe*. Association for International Affairs.
- Kaniok, P., Havlík, V., & Zapletalová, V. (2022). Visegrad Four and EU differentiated integration. In B. Leruth, S. Gänzle, & J. Trondal (Szerk.), *The Routledge Handbook of Differentiation in the European Union* (1. kiad., o. 519–536). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429054136-35>
- Kirch, A.-L. (2021). *Sub-regionalisms in the European Union: Bridge-builders or spoilers?: a comparison of the Baltic, Benelux and Visegrad cases between 2009 and 2018*. Logos Verlag Berlin.
- Klemenčič, M. (2011). Formal Intergovernmental Alliances in the European Union: Disappearing or Still Alive? *EUSA Twelfth Biennial International Conference Boston*.
- Lang, K.-O., & von Ondarza, N. (2018). Minilateralism in der EU - Chancen und Risiken der innereuropäischen Diplomatie. *SWP-Aktuell*, 7, 1–8.
- Müller, P. (2016). Europeanization and regional cooperation initiatives: Austria's participation in the Salzburg Forum and in Central European Defence Cooperation. *Austrian Journal of Political Science*, 45(2), 23–34. <https://doi.org/10.15203/OZP.1102.VOL45ISS2>
- Nemeth, B. (2018). Militarisation of cooperation against mass migration – the Central European Defence Cooperation (CEDC). *Defense & Security Analysis*, 34(1), 16–34. <https://doi.org/10.1080/14751798.2018.1421401>
- Ošička, J., Černoch, F., Lehotský, L., Kimbrell, C., & Zapletalová, V. (2021). Ready to React: Contextualizing the Visegrad Group's Energy Cooperation. *Politologický časopis - Czech Journal of Political Science*, 28(1), 59–84. <https://doi.org/10.5817/PC2021-1-59>
- Özoflu, M. A. (2023). Slavkov Triangle as a Minilateral Grouping Within the European Union: A Quantitative Analysis. *Köz-Gazdaság - Review of Economic Theory and Policy*, 18(2), Article 2. <https://doi.org/10.14267/RETP2023.02.06>
- Paďourek, J., & Mareš, M. (2020). The Threats of Russian Influence and Terrorism within National Security Strategies of the Visegrad Four. *The Journal of Slavic Military Studies*. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13518046.2020.1763129>
- Panke, D. (2010). Small states in the European Union: Structural disadvantages in EU policymaking and counter-strategies. *Journal of European Public Policy*, 17(6), 799–817. <https://doi.org/10.1080/13501763.2010.486980>

- Panke, D. (2012). Small states in multilateral negotiations. What have we learned? *Cambridge Review of International Affairs*, 25(3), 387–398. <https://doi.org/10.1080/09557571.2012.710589>
- Ruse, I. (2012). The Bargaining Power of Territorially Constituted Institutionalised Coalitions in EU Council Negotiations. *Journal of Contemporary European Research*, 8(3). <https://doi.org/10.30950/jcer.v8i3.394>
- Schmidt, A. (2023). Visegrad Group–Real Entity or Mirage. In R. Zięba (Szerk.), *Politics and Security of Central and Eastern Europe: Contemporary Challenges* (o. 237–260). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-031-16419-4_12
- Szalai, M., & Garai, N. (2024). Status-seeking with a negative image – The changing position of Visegrád countries in the international community between 2004 and 2020. *New Perspectives*, 32(1), 30–51. <https://doi.org/10.1177/2336825X231221999>
- Thorhallsson, B., & Wivel, A. (2006). Small states in the European Union: What do we know and what would we like to know? *Cambridge Review of International Affairs*, 19(4), 651–668. <https://doi.org/10.1080/09557570601003502>
- Waisová, Š. (2018). The Environmental Situation in the Visegrad Region: Neglect and Insufficient Cooperation in the Face of Serious Environmental Threats. *Politics in Central Europe*, 14(2), 57–73. <https://doi.org/10.2478/pce-2018-0009>
- Walsch, C. (2022). Is the Visegrad Group disintegrating? A case study on the diversification of the Visegrad states' EU enlargement policy since 2014. *Eastern Journal of European Studies*, 13(Special issue), 53–72. <https://doi.org/10.47743/ejes-2022-SI04>
- Wivel, A. (2020). Small states in Europe. In G. Baldacchino & A. Wivel (Szerk.), *Handbook on the politics of small states* (o. 99–112). Edward Elgar Publishing.

CENTRAL EUROPEAN REGIONAL COOPERATION AND SMALL STATES INTEREST-ADVOCACY IN THE EUROPEAN UNION

Abstract

Regional cooperation is a traditional tool of small state interest-advocacy as they can amplify the voice of states with individually small influence. There are many regional groups in Central Europe, a region rich in small states, whose stated aim is to enhance cooperation amongst its members at the EU level. This paper analyses the role of five regional groups (Visegrád Group, Slavkov format, Salzburg Forum, Central European Defence Cooperation, Central Five) in the intra-EU diplomatic endeavours of four Central European small states (Austria, Czechia, Hungary, Slovakia) after Russia's invasion of Ukraine in 2022. The results shows that only the Visegrád Group and the Slavkov format has any meaningful role in the interest-advocacy of the analysed small states in the EU.

Keywords: regional cooperation, Central Europe, European Union, small state, interest-advocacy

RUSSIAN FOREIGN POLICY TOWARDS CYPRUS: A Comprehensive Analysis of Contemporary Relations

Evaghoras L. Evaghorou

Associate Professor

University of Piraeus, Department of International and European Studies

ORCID 0000-0002-9677-5980

Doi:

10.15170/PSK.2024.05.02.04

Published: 2024.12.05.

Citation:

Evaghorou, Evaghoras L. (2024): Russian Foreign Policy towards Cyprus: A Comprehensive Analysis of Contemporary Relations. *Polarities*, 5(1), 58-80.

Acknowledgments:

-

Articles published in this journal are licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

 CC BY-NC-SA 4.0

Abstract

Cyprus is an important area for Russian foreign policy, as developments in the Eastern Mediterranean, where the island is located, affect Moscow's strategic interests. This article analyzes and interprets the diplomatic, political, economic, energy, and geostrategic aspects of Russian foreign policy towards Cyprus. It identifies the motives behind Russian behavior towards the Republic of Cyprus (RoC) and concludes that, despite generally good diplomatic and friendly relations, the two states have differing geostrategic interests. Given that the defense of Russia's national interests, in relation to Cyprus and the Eastern Mediterranean, is a priority for Moscow, the article concludes with assessments of future trends, including the developments in the Russian-Ukrainian war and its consequences, which have negatively affected the relations between the two states.

Keywords: *Russia, Russian foreign policy, Republic of Cyprus, Eastern Mediterranean, energy issues, geostrategic issues*

Introduction

The foreign policy of the Russian Federation towards the Republic of Cyprus (hereinafter referred to as RoC or Cyprus) is driven by national interests, which have long been interested in the political, geostrategic, economic, and energy developments in the Eastern Mediterranean (Litsas, 2019; Maslova et. al., 2020). Although the two countries have traditionally maintained friendly relations on many levels and shared diplomatic views on several international issues, at least until the beginning of the Russian-Ukrainian war, their geostrategic interests and aspirations are not identical. This is important for understanding Russia's foreign policy towards Cyprus, especially at times when relations among the two states become conflictual due to the Russian rivalry with Western states and alliances.

The shaping of Russian foreign policy in relation to Cyprus concerns several areas, including diplomacy, trade and economy, tourism, banking, energy, defense,

and security (Melakopides, 2016, p. 6; Kontos, 2019, p. 17). As a result, Russia's foreign policy towards Cyprus, has complex and multilayered strategic implications. Considering the interactions in the above-mentioned areas, this article focuses on analyzing and explaining the Russian foreign policy and strategy regarding Cyprus on the following themes: diplomatic relations, political-strategic interactions, and economic activities, including energy issues. These specific aspects of Russian foreign policy are developed and interpreted in terms of their historical complexity and contemporary evolution. Additionally, this article presents and analyses the main political aspects of Russia's particular positions on issues related to Russian-Cypriot relations, as well as their consequences, especially after the recent geostrategic developments in the Eastern Mediterranean and the Black Sea, where Moscow's power appeared to play a new role (Kozhanov, 2018; Mallinson et. al., 2020; Hunter, 2022). Finally, assessments are discussed for the future patterns of Russian foreign policy in Cyprus, as well as for the broader geostrategic frameworks.

Against this background, this article seeks to answer the following research questions: First, how and to what degree does the Russian foreign policy and strategy over Cyprus serve Moscow's geostrategic objectives in the Eastern Mediterranean? Second, how does Cyprus, as a member state of the EU and a part of the Western world, affect Russian aspirations in the Eastern Mediterranean, and to what extent does Moscow seek to control geostrategic developments on the island? Based on these research questions, this article provides a historical overview of the main factors shaping Russian foreign policy and strategy towards Cyprus, identifies the problems and limitations Moscow faces on the island, and assesses the future trends of bilateral relations.

Theoretical and empirical review

Although foreign policy towards the RoC plays a crucial role for Russia's national interests and holds significance for both Cyprus and the Eastern Mediterranean, the academic literature on this topic appears to be limited (Christou, 2011: p. 225; Krasnov et. al., 2019: p. 245). The fact that the main issues of Russian foreign and security policy are not focused on Cyprus leads to a partial, if not extremely limited, discussion on the outline and analysis of issues related to Russian behavior towards Cyprus. Nevertheless, there are a few notable studies of the bilateral relations that focus on Russian foreign policy in the Eastern Mediterranean, and, to a lesser extent, in Cyprus, while also examining critical aspects, such as economic, geostrategic, and energy developments (Melakopides 2012 and 2016; Maslova et. al., 2019). Building on these sources, this paper expands the analysis of bilateral and regional issues.

The theoretical background used to examine the selected case studies focuses on the relationship between a great power (Russia) and a weak state (RoC), where the former seeks to control and influence the decisions of the latter (Lamoreaux, 2014)

and the latter seeks to ensure its survival due to the security threat of another powerful state (Turkey) (Pedi & Kouskouvelis, 2019). In particular, great power behavior has standard characteristics related to its attempt to influence a region or a weaker state. These characteristics include the pursuit of diplomatic and economic influence in a region or an individual state, the involvement in the decision-making process to affect domestic developments, the procurement of regional allies, and the strategic preservation of national interests as a great power (Taliaferro, 2004). In addition, great powers follow specific patterns of behavior towards small states, characterized by political and economic influence. Due to these systemic pressures, small states, particularly those not affiliated with strong military alliances, tend to modify their actions in response to the influence exerted by great powers (Navari, 2016; Thorhallsson & Bailes, 2016). Small state theories, by identifying the general characteristics of these states, argue that such states develop strategies to protect themselves from the actions of great powers – especially from expansive ones – focusing on their survival by adopting strategies such as hedging or bandwagoning, in the context of having an alliance or good relations with them (Archer et. al., 2014; Thorhallsson 2019). Reinforcing this theoretical argument, Russia, as an emerging power, is attempting to gain a foothold in Cyprus in order to influence developments in the Eastern Mediterranean, as the RoC represents the Western sphere of influence in this volatile region. Similarly, as a small state, the RoC seeks to protect itself from Russian influence by bandwagoning with the Western alliance, while at the same time trying to maintain the benefits, especially the economic ones, gained from its relationship with Russia.

In addition, the theoretical framework for understanding Russia's foreign policy involves the new determinations of its international political directions and goals after the collapse of the USSR. In particular, Russia's foreign policy seeks to represent a great power role (Tsygankov, 2005; Oldberg, 2007; Garcia, 2018, p. 105), primarily aimed at obstructing Western expansionist aspirations, especially against the threat of NATO (Charap & Shapiro, 2016). While Russia pursues to maintain constructive relations with individual European states, such as Germany and France, Moscow is opposed to the West as a whole, primarily but not solely due to the Ukrainian crisis (Melville & Shakleina, 2005; Hunter, 2022). This approach corresponds to Russia's Eurasianism as a geostrategic view, which argues that due to its geographical expanse and location, the prosperity and progress of the Russian state can be achieved through cooperation and close political and economic ties with its neighboring states, both in the West (namely the Euro-Atlantic community) and in the East (namely those of Asia and the Pacific) (Kerr, 1995; Morozova, 2009; Garcia, 2018). Thus, this article interprets how Russia, through its foreign policy, seeks to influence a state that belongs mainly to the Western sphere of influence, the RoC, while ensuring that its relations with other Western states are not disturbed. Moreover, the existence of geostrategic triangles between Cyprus-Russia-EU,

Cyprus-Russia-Turkey, Cyprus-Russia-US and Cyprus-Russia-Greece confirms how Russian foreign policy deals with confronting the West.

Diplomatic aspects of Russian foreign policy towards Cyprus

Russia's foreign policy, with regard to its diplomatic aspect, seeks and succeeds, at a bilateral level, to have a solid and timely good relationship with the RoC (Maslova et. al., 2020). Bilateral diplomatic relations between the two states date back to 1960. On August 18, the former USSR concluded diplomatic relations with the new independent RoC and recognized it shortly after its establishment (Delanoe, 2013, p. 84-85). Diplomatic cooperation between the two states intensified in the early 1990s. Following the collapse of the USSR, the RoC recognized the Russian Federation as the successor state to the former Soviet Union.

The two states also share strong spiritual ties, mainly due to their common Byzantine heritage, which still rests on solid historical foundations (Melakopides, 2012: 75). The main historical feature of the Russian-Cypriot ties is the relative friendship between the two governments and their peoples, as these relations are based on devotion, common values, religion, and culture. The traditionally friendly relations between the governments – although sometimes disrupted by Russia's rivalry with the West – are also underpinned by the fact that the two countries' positions on the most urgent international issues coincide, and by Moscow's diplomatic commitment to achieving a fair and comprehensive settlement of the Cyprus problem (Janda et. al., 2017, p. 31). Another important factor linking the two countries, and affecting the cultural ties between the two peoples, is the fact that large numbers of Russians have migrated to the island over the last two decades. Due to a share of Russian immigrants who have settled Cyprus moving their businesses in the island (because of the favorable tax and banking regime) and to the attractive climate and cultural affinity, approximately 50,000 citizens have chosen to become residents of Cyprus. Many of them are Russians of 'Pontic' descent from the Black Sea region who grew up in the former USSR and immigrated to Cyprus in the 1990s (Delanoe, 2013, p. 85 & 91).

The productive diplomatic relations between the two countries have been confirmed over time by official visits of state and other officials and expressed *inter alia* by statements from both sides. Moreover, the development of Russian-Cypriot relations is encouraged and strengthened at the highest level by regular contacts between the Presidents of the two states, while their relations are intensified and strengthened by several bilateral agreements. Since the establishment of the RoC, these bilateral agreements have covered various areas including economic, trade, cultural, travel and other matters (Delanoe, 2013, p. 84-87). An example of the intensity of bilateral agreements is the frequent signing of cooperation protocols between the two states. The growing cooperation between ministries and other state

agencies of the two countries constitutes another effort to strengthen interstate relations.

In conclusion, after the collapse of the USSR in 1991, Russia and Cyprus cultivated and strengthened diplomatic relations. This has been confirmed by frequent meetings between officials of the two states, and numerous agreements and protocols that have been signed. Particularly, in the first decade of the 21st century, there has been a strong interest among the two states in commercial and financial transactions, as presented below. Good diplomatic relations favor Russian foreign policy's attempt to influence the decisions of the RoC for the benefit of Russian interests, while promoting its national interests in the wider Eastern Mediterranean region. Consequently, regardless of the strategic links between Russia and the West, although the relations between Russia and the RoC are somewhat compromised, good diplomatic relations provide opportunities for Russia to increase its strategic influence over Cyprus.

Nonetheless, it should be noted that relations between the two countries deteriorated after the Russian invasion of Ukraine. The change can be explained by Cyprus bandwagoning behavior following the outbreak of the Russian-Ukrainian war, after which the RoC, as a member of the EU, followed Western decisions and policies to impose sanctions on Russia, thereby triggering condemnation from Moscow (Stamouli, 2022; Sakkas & Mavrigiannakis, 2024).

The economic impact of Russian foreign policy on Cyprus

A strong pillar that substantiates the very good diplomatic relations between Russia and Cyprus is their active economic cooperation, despite the Western economic sanctions on Russia, which have been imposed several times over the last two decades. The two states' economic relations are sealed by the signing of protocols on economic cooperation, the intensification of trade and direct foreign investments between them, and discussions on economic cooperation on energy-related affairs (Janda et. al., 2017). Since the energy projects of the RoC are competitive with Russia, the energy issues are particularly critical, as they also reflect the geostrategic aspects of Russian-Cypriot relations and directly influence the formulation of Russian foreign policy in the region. This can be easily verified after the Russian invasion of Ukraine and the consequences for the supply of Russian hydrocarbons to the West. Consequently, good economic relations are another tool of the Russian foreign policy and strategy to approach the RoC for the benefit of Russian national interests. This remains true despite Cyprus membership of the EU, whose economic relations can be affected by Western economic sanctions against Russia.

Economic ties were also linked to the business interests of Russian oligarchs on the island. In the last two decades, there has been an increase in the presence of Russian citizens in Cyprus as permanent residents, who are engaged in a variety of

business activities. These activities have declined recently, when in a circular sent to the Money Laundering Compliance Officers of all Credit, Payment and E-Money Institutions, the Central Bank of Cyprus provided a new definition of shell companies and urged the interested parties to avoid business relationships with such entities (Kontos, 2019, p. 21). Nevertheless, Cyprus is a vital financial center for the Russian economy, with tens of thousands of Russian companies, individuals and state institutions using the financial and legal services offered on the island (Fabry & Zeghni, 2002; Tokarski & Turkowski, 2013, Kontos, 2019). Russian businessmen, in addition to economic benefits, choose Cyprus for bureaucratic reasons and mainly for legal facilities. Cyprus provides the benefits of English customary law, which companies often find more flexible when preparing contracts. Furthermore, a Reuters news agency survey showed that Cyprus is the most popular tax haven for Russian venture capital (Gray et al., 2013; Ledyeva et. al., 2013; Felgenhauer, 2013).

Regarding Russia's economic and business interconnection with the RoC, it should be noted that the European factor is also crucial, especially the role played by Germany in the EU. In relation to the EU-Russia-Cyprus triangle, German-Russian relations influence the development of the Russian strategy in the Eastern Mediterranean, and Moscow's perceptions on Russian-Cypriot links. This is linked to the fact that, within the EU, Germany imposes strict fiscal policies and economic discipline on the Cypriot economy, which affects Russian funds and provokes strong reactions. Thus, in its own interests, Moscow has tried to balance its relations with the Europeans and its need to develop a strategy to secure economic and political influence in Cyprus.

The financial crisis of March 2013

A typical example that illustrates the strong interaction between Russian and European economic actors in relation to the RoC, and how Russian foreign policy instrumentally uses bilateral economic relations, is the financial crisis that erupted in Cyprus in 2013. On 16 March 2013, the EU imposed a €5.8 billion withdrawal of deposits from Cypriot banks through a European tax plan to refinance troubled banks and rescue the Cypriot economy at the request of the RoC, which reached an agreement after negotiations to join the European support mechanism (Felgenhauer, 2013). This development also affected the capital of Russian banks, prompting them to react strongly (Kalotay, 2013). In particular, the Kremlin seemed especially distressed by the EU's unilateral decision to impose contributions from deposits on Cypriot bank accounts, financing the rescue fund of the Cypriot economy, as it was considered an aggressive action against Russian interests that could even freeze the EU-Russian relations (Tokarski & Turkowski, 2013, p. 2). Indeed, the Russian president attacked the European tax plan, arguing that it was "unfair and dangerous",

while other officials had pointed out that it was an attack on Russian capitals in Cyprus (Cohen & Tigay, 2013).

In addition, the RoC requested financial assistance from Russia in March 2013 during a period of severe financial crisis (Kalotay, 2013). The request was linked to a €2.5 billion loan from Moscow to Nicosia in 2011, which encouraged RoC officials to seek further possible financial assistance from Russia to prevent the bankruptcy of the Cypriot economy. However, the negotiations failed as the Russians ultimately refused to lend to the Cypriot economy, which temporarily hampered the good relations between the two states (Kalotay, 2013). The negative outcome of the negotiations was the result of deep Russian loyalty, firstly to defend national interests, both in relation to the RoC and the EU, and secondly due to Cyprus's late appeal for help from Russia, which also provoked suspicion among Russian officials over the Cypriot intentions. It is also noted that Russian officials did not initially have a negative attitude toward lending to Cyprus. Two key factors confirm this claim. Firstly, Russia provided a pre-crisis loan to the RoC, offering exceptionally favorable terms including a very low interest rate. Secondly, when Cypriot banks were on the brink of collapse, the Russians did not withhold additional funding for their recapitalization. Despite these positive initial developments, the loan negotiations remained unsuccessful, which also affected Russia's ability to enter the Cypriot hydrocarbon energy market. In this area, although Moscow offered to meet Cypriot demands in exchange for a share in Cypriot gas exploration, Nicosia rejected the offer (Fisher, 2013).

The Cyprus financial crisis, marked by a deposit bailout that strained Russian-Cypriot relations, and Russia's subsequent unwillingness to renegotiate the €2.5 billion loan to Cyprus the following year, presented Moscow with a significant strategic opportunity (Kalotay, 2013). The situation allowed the Kremlin to pursue diplomatic channels to secure military advantages in Cyprus, such as access to Cypriot ports for Russian naval vessels. However, if Russia had succeeded in fulfilling its demands for military benefits in exchange for Russian financial aid to the RoC, it would have been perceived by the Europeans as their own defeat, resulting in the EU insisting on its positions in the negotiations with the RoC, especially on loan restructuring. Thus, the conditions set by Moscow were extremely difficult to accept, as they were completely incompatible with Cyprus' geopolitical orientation. Although it was expected by the EU and the RoC that Russia would extend its five-year €2.5 billion loan agreement with Cyprus to ease the island's economic difficulties, the tax arrangements related to the bailout of deposits in Cypriot banks, which also targeted Russian capital in Cyprus, negatively affected Moscow's willingness to restructure its loan to the RoC (Kelly & Anishchuk, 2013). Eventually, Vladimir Putin agreed to restructure the loan to Cyprus in March 2013, postponing the deadline for repayment of the principal debt from 2016 to the period 2018-2021 (Kremlin.ru, 2015). Despite initial reactions, the agreement has also

helped to restore Russian trust in Cypriot banks (Repousis et. al, 2019). Over time, financial relationships and the confidence of investors were restored, resulting in the return of Russian companies to Cyprus, which remained one of their key tax gateways (Alderman, 2014).

The analysis of the financial crisis as a case study revealed the timeless efforts of Russian foreign policy to gain political benefits for Cyprus through diplomacy and economic cooperation. These efforts have not always been successful due to interactions with other players, such as the EU. Nevertheless, they demonstrate Russian aspirations to leverage its opportunities with the RoC to advance Moscow's strategic interests. After all, the Kremlin's attitude toward the Cypriot financial crisis in March 2013 was entirely dictated by the Russian national interest, whether economic, diplomatic, or political.

The war in Ukraine and Western economic sanctions on Russia in 2022

A second example that highlights the strong economic interactions between Russian and European economic actors in relation to the RoC is the contemporary economic sanctions against Russia, adopted by the Western states, due to the Russian invasion of Ukraine. As a consequence, these sanctions affected the Russian-Cypriot economic relations (Tirkides, 2022). There are already notable effects in Russian-RoC relations caused by the sanctions: for example, although there has been an interstate military cooperation agreement between Russia and Cyprus since 2015, the lease of the port of Limassol and the airbase in Paphos, the RoC unilaterally violated it after the invasion by refusing to allow Russian vessels to enter its ports (Krasnov et. al., 2019). Additionally, there are also sanctions against Russian citizens, some of whom are still economically active in Cyprus (Sakkas & Mavrigiannakis, 2024).

The war in Ukraine was a good reason for the EU to ask the RoC to disengage from Russian economic dependence. As a member of the EU, the RoC supported the sanctions imposed by the Western alliance against Russia. As a small state it could not afford to disagree with the EU, even if it was against its economic interests. The RoC has thus clearly sided with the EU in supporting the subsequent sanctions imposed on Russia and attempted to strengthen its relations with Brussels and Washington to counterbalance potential Russian retaliation. However, Cypriot officials have acknowledged that this support has disadvantages for the RoC's economy, which will be negatively affected by the sanctions, even if it has already begun to turn away from Russian capitals (Stamouli, 2022).

The government in Nicosia has decided to establish a special unit to detect and combat companies operating in Cyprus with the intention of evading the economic sanctions imposed on Russia (Acosta, 2024). These actions indicate that relations between Cyprus and Russia have clearly deteriorated in terms of both political and economic dimensions. The banking sector is likely to be affected, as at least five

Russian businessmen on the EU's sanctions list have large deposits in Cypriot banks (Stamouli, 2022). The RoC, based on the fact that economic sanctions affect its economy, expressed objections regarding both the exclusion of large Russian banks from the SWIFT network and the closure of its airspace to Russian aviation. Moreover, Cyprus, together with Greece and Malta, blocked the sanctions proposed by the European Commission against Russian vessels. Furthermore, the RoC has expressed reservations regarding the sanctions related to shipping, the ban on ships with the Russian flag, or the transport of Russian natural gas, while there are also issues related to the purchase of real estate in Cyprus by Russian citizens (Tirkides, 2022).

Furthermore, due to economic sanctions, many international companies have left Russia and choose not to continue their associated commercial activities in the RoC. It must be underlined that the sanctions against Russia have a negative impact on the Cypriot economy, especially on a large group of people who still rely on Russian businessmen for their professional activities, such as accounting, legal services, banking, finance, and management (Charalambous, 2022).

Additionally, some other sectors of the Cypriot economy are also affected by the sanctions:

- a) The island's tourism industry, which accounts for over 80% of the of the Cypriot economy, and which will suffer infinitely more without Russian tourists (Stamouli, 2022).
- b) The RoC offers passports to Russian citizens in exchange for investments of more than two million euros in the island (Charalambous, 2022).
- c) Real estate is another factor to be affected, as luxury apartments are likely to be unsold.

These findings demonstrate that the Cypriot economy is influenced by Russian financial capital and commercial activities conducted on the island. The Russian state, through its embassy in the RoC, seeks to demonstrate that the RoC's choice to participate in economic sanctions is not only against Moscow's interests but also has a negative impact on the Cypriot economy. Russian foreign policy has tried to take advantage of Cyprus's unique economic characteristics to mitigate the consequences of the economic sanctions imposed by the West due to the war in Ukraine. In other words, Moscow is using an EU member state to serve its national economic interests while at the same time trying to increase its dependency relationship with the RoC to achieve these objectives.

The political and geostrategic aspects of Russian foreign policy towards Cyprus

The political and the geo-strategic interplay of national interests is one of the most critical aspects of Russian foreign policy towards Cyprus. In particular, Russian

geostrategic interests in the wider area of Cyprus make the island a key hub for projecting regional aspirations. Moscow's interest in Cyprus never ceased to exist, as the latter's geostrategic position could serve many interests in the broader Eastern Mediterranean and Middle East (Mallinson, 2020). Moreover, Russia is constantly seeking access to warm seas, and Cyprus would greatly facilitate this long-term pursuit. Consequently, Russia's interest in becoming a major regional power in the Eastern Mediterranean and the Middle East through decisive influence on developments and maintenance of control over the region increases its interest in developing close ties with Cyprus (Lutterbeck & Engelbrecht, 2009; Litsas 2019). Furthermore, Russia's adversarial relations with NATO render Cyprus part of this competition. On the other hand, the RoC considers Russia important due to its permanent position in the UN Security Council, which Moscow attempts to exploit for its own national interests.

While the purely political aspects of Russian-Cypriot relations are characterized by common understandings on the main international political challenges, regional geostrategic issues are primarily shaped by the fulfilment of the goals and interests of the Russian state. Moscow's support for Nicosia since 1974, following the de facto division of the island by Turkey, is the cornerstone of the deepening of Russian-Cypriot bilateral relations to date (Delanoe, 2013, p. 91). However, Russia does not hesitate to cooperate with Turkey primarily with the intention of confronting and undermining NATO unity, although their cooperation is also motivated by other interests.

From a diplomatic point of view, it has long been argued that Russia will help resolve the Cyprus issue by backing the Greek Cypriot positions (Leonard & Popescu, 2007, p. 30; Hegedüs, 2010). In fact, the standard Russian approach supports the RoC in finding a viable solution, which is confirmed by its views expressed in the UN Security Council. On the same basis, the RoC, as an EU member state, equally supports the Russian position in European affairs (Janda et. al., 2017, p. 28). Therefore, it is noted that the participation of the RoC in the EU is particularly important for Russia, especially in issues where Euro-Russian relations are competitive (Leonard & Popescu, 2007, p. 27-30). The RoC, as well as Greece, have traditionally maintained a relatively pro-Russian attitude within the EU, a fact that is beneficial for Moscow's interests (Christou, 2011). However, the competition between Greece and Turkey over Cyprus has complicated relations between Russia and these three states. It is true that Russia seeks to develop the best possible relations with all three countries, but in all cases, it clearly chooses to promote relations with the state that are most favorable to its national interests. Hence, Russia seeks to retain the privilege of using Cyprus and Greece to defend its position in the EU, but at the same time it chooses to have good relations with one of its main adversaries, Turkey (Janda et. al., 2017).

It is also worth noting that in the context of Russia's attempt to reassert its power, which it has pursued vigorously over the past decade, the sale of military equipment to other states reinforces the dependency relations that Moscow seeks with other smaller states, including Cyprus (Kandaurov, 2002; Marten, 2019). Indeed, Vladimir Putin's strong support for Russia's military-industrial complex has shaped a more dynamic and assertive policy towards regions where Western geostrategic interests compete with Russia (Inbar & Sandler, 2001, pp. 51-58; Mallinson et. al., 2020). Recent sales of military equipment to Turkey confirm these tendencies. The Russian-Cypriot arms trade has caused similar contradictions. Among the most notable deals, Russia and Cyprus signed an agreement on military-technical cooperation in March 1996, while the RoC purchased Russian military equipment worth €430.5 million between 1991 and 2011, making the RoC Russia's fifth most important trading partner in the Mediterranean (Delanoe, 2013, p. 89). These facts show that Russia's sales of military equipment to Cyprus seek to create dependency in order to undermine NATO's interests in the island.

Consequently, issues related to the sale of military equipment to the RoC, as well as Russian military needs in the Eastern Mediterranean, are influenced by broader international challenges, such as Russia's relations with NATO and its member states (Kandaurov, 2002). There are a few notable examples that illustrate these dynamics. Among them the study proceeds to elaborate on the sale of Russian S-300 missiles to the RoC, the naval facilities offered by Cyprus to Russia during the Syrian crisis, as well as Moscow's recent sale of military equipment to Turkey.

Purchase of Russian S-300 missiles by the Republic of Cyprus

A crucial case study that highlights Russia's attempt to gain influence, through the sale of military equipment, is the supply of S-300-type missiles to the RoC. In the second half of the 1990s, Russia's active involvement in the Cyprus issue was not only intense but also of particular importance as it proposed a plan for a UN vote on the basic principles for the settlement, which was closer to the Greek Cypriot positions (Evaghorou, 2018, p. 14). At the same time, Russia was involved in the Cyprus issue through the sale of military equipment to the RoC. Specifically, in January 1997, the RoC signed an agreement with the Russian public company "Rosvooruzheniye" for the sale and delivery of 40 S-300PMU-1 missiles (Gordon, 1998). The contract for missile purchases valued at US\$200m sparked strong reactions by Turkey, which threatened to blockade the island with the aim of preventing the delivery of Russian missiles, without excluding any other military actions. Amid these reactions, Russia could intensify its rivalry with Turkey by participating more directly in the Cyprus conflict, if choosing to supply the RoC with military personnel to accompany the missiles, which would further exacerbate the tensions (Kramer, 1997). Thus, the sale of Russian missiles to Cyprus in the mid-1990s rekindled Russian interest in military influence on the island and sparked

reactions from NATO member Turkey, hence leading to important conclusions about the geostrategic interactions of the NATO-Russia-RoC triangle.

Additionally, the Russian strategy sought to exploit the motives of the RoC to deter Turkey, which had outperformed both Greece and Cyprus in terms of air power. In addition to the commercial benefits, the Russian incentives from the missile sales were also of strategic importance and were placed in a broader geostrategic context. Specifically, through its efforts to strengthen its relations with the Middle East and Eastern Mediterranean states, including the RoC, Moscow sought to pursue a new strategic role in the region. To achieve this, Russia effectively used two key tools: military technology and arms trade (Kandaurov, 2002). Another key reason for the agreement with the RoC on missiles was the need for Russia to negotiate on NATO's eastern enlargement. Cyprus' geostrategic position at the crossroads of Europe and the Middle East may determine NATO's influence in the Mediterranean, as well as energy plans for oil and gas transportation towards the West (Evaghorou, 2018). With a potential Russian military interdependence with Cyprus, Moscow aspired to gain access to all information on NATO's moves to the Mediterranean. An additional reason for selling Russian missiles to Cyprus was Russia's attempt to encourage disagreements between NATO allies, such as Greece and Turkey, to act as a lever against the alliance's expansion to the east (Stronski, 2021). This would have reinforced Russia's role in the region by showing the US that Russia's specific geostrategic interests in the broader Mediterranean could not be ignored (Barletta, 1998).

The seriousness of the situation regarding the sale and deployment of Russian missiles in Cyprus was also confirmed by the US attitude, which had warned that if the S-300s were deployed in Cyprus, the Eastern Mediterranean and the Middle East would come under Russian control and, as a result, Moscow could threaten the Western alliance with its radar system deployed on the Cypriot territory. The Americans believed that the Russians, through their involvement in Cyprus, had clearly sought to increase their influence in the Eastern Mediterranean against NATO presence (Gordon, 1998; Evaghorou & Mertzanidis, 2018). These American positions demonstrate, first, the importance of Cyprus's geostrategic position in the international balance of power and, second, the American concern about Russia's presence on the island, which belongs to the Western sphere of influence, given the American and British involvement in Cypriot affairs.

Despite the American and British objections, Russia was determined to deliver the missiles to the RoC, insisting that these were defensive military equipment intended to pose no threat to NATO. At the same time, Russia had warned Turkey that it would react in case the latter interfered with the deployment of the missiles. Russian reactions were based on its aim to serve financial interests through arms and technology sales and to secure its national security interests. Eventually, under

pressure from Western states, including Greece, and despite strong Turkish opposition, the missiles were transferred to Crete and never deployed in Cyprus. However, the missile negotiations demonstrated Russia's strong desire to return to the island and exploit its geostrategic significance.

Even today, the case of the S-300 missile sale to the RoC reveals many important aspects of Russian interest in Cyprus, as well as the reaction of third powers, such as the US and Turkey. Cyprus constitutes a special key issue in the competition between the US and Russia in the Eastern Mediterranean, as this contest relates to their political and economic influence on the island, and thus has regional geostrategic implications. Additionally, the nature of the great power competition shows that the US-Russian conflict over influence on the island was a decisive factor in the failure to resolve the Cyprus issue (Müftüler-Bac, 1999, p. 568).

Presence of Russian troops in Cyprus and the Syrian crisis

Another case study that offers critical conclusions on the geostrategic nature of bilateral relations, with broader international dimensions, is that of the presence of Russian ships in Cypriot ports during the Syrian crisis. Since the beginning of the Syrian civil war, there has been an increase in diplomatic reactions between Nicosia and Moscow, as the Russian request for the military use of the Paphos airbase and the Limassol port was strongly demanded by the Kremlin (Neary, 2015; Janda et. al., 2017). To meet its strategic needs, Russia wanted to establish a long-term military base in Cyprus, or at least be able to use the military airport in Paphos and the port of Limassol in case of emergencies. In this context, Russia's coveted military and naval presence in Cyprus became more urgent after the crisis in Syria. During the ongoing talks between Russian and Cypriot officials regarding the issue, Moscow focused on the use of maritime and air facilities on the island, while the Cypriot side flatly rejected the position that the negotiating agenda included the possibility of a permanent Russian military base in Cyprus.

Furthermore, during the Syrian crisis, it was observed that the ships of the Russian navy increased their visits to the Cypriot harbors, while the Russian warships sailed to the Aegean by conducting joint exercises with the Greek Navy (Neary, 2015). For more than a year, Russia used Limassol's harbor to refuel and supply its warships. Furthermore, in February 2015, an agreement was signed between the two countries allowing the Russians to use the port of Limassol and the Paphos airbase, raising concerns for the US. After the events in Ukraine in 2014 and security concerns over Syria, the deal was important for Moscow to demonstrate its ability to undermine Western unity and prove the resilience of its influence in the eastern part of the Euro-Mediterranean region (Talukdar, 2015). The deal can also be seen as a strong response to Western demands for Russia's military withdrawal from Syria, which has been the main staging ground for Moscow's presence in the Eastern Mediterranean through its military bases in Tartus and Latakia and its

political alliance with the Assad regime. This fact confirms the belief that Moscow has been pursuing an active foreign policy to maintain its access to the Mediterranean region and highlights the great importance of acquiring permanent military presence in Cyprus as an alternative if Russia loses its influence in Syria (Evaghorou & Mertzanidis, 2018).

The prospect of a Russian base on EU territory through Cyprus – even under emergency use – has been of particular concern to the Euro-Atlantic alliance. Although the permanent status of a Russian military presence in Cyprus was never seriously considered, discussions between the two states raised great concerns among EU partners (Morley, 2013). In response to these concerns, President Nikos Anastasiadis reassured Western partners of Cyprus's Euro-Atlantic intentions, initially through membership in the Partnership for Peace Program and then with a possible full membership in NATO. Additionally, the RoC categorically rejected speculation that there was a link between military and economic issues in the talks between Russia and Cyprus, arguing that the services provided to Russian ships anchored in Cypriot ports were no different from those guaranteed to other countries under international conventions (Chamberlain, 2013). Nevertheless, it is certain that the prospect of expanding the already close defense and security ties between Nicosia and Moscow has greatly heightened the concerns of many NATO and EU member states and has had a major impact on their positions and decisions regarding Cyprus.

The crisis in Syria confirms that the Eastern Mediterranean is a strategically important region for Russia, where its regional hegemonic interests are at stake, as formally admitted by its officials (Chamberlain & Davis, 2013). In addition, the Syrian civil war revived the issue of military cooperation between Russia and Cyprus, which was renewed by a bilateral agreement on defense cooperation, as well as a binding commitment to sign a future agreement to help Russian citizens in the case of an emergency evacuation from Syria (Morley, 2013). The above confirms the efforts made by Russia to intensify its cooperation with the RoC to increase its influence both in Cyprus and in the wider Eastern Mediterranean. This, in turn, intensifies Western allies' fears of a Russian presence in an EU member state and within the sphere of influence of the Western alliance.

The Russian rapprochement with Turkey

Russia's rapprochement with Turkey is a critical factor in understanding Russian foreign policy towards Cyprus (Kontos, 2019, p. 20). The rapprochement is characterized by the recent Russian-Turkish cooperation in the defense industry with the sale of military equipment, the emergence of energy partnership (mainly in transportation), and Turkey's mediation in the Russia-Ukraine war (Bardakçı, 2021).

The agreement on the sale of the Russian S-400 anti-aircraft system to the Turkish state has highlighted Moscow's position on how it seeks to serve its national interests, regardless of its good diplomatic and friendly relations with Cyprus. Despite the fact that Turkey is the main threat to the security of the RoC, with which Russia has diplomatic and economic ties, Moscow chose to sell military equipment and deepen its cooperation with Ankara, expecting economic and geostrategic benefits (Garcia, 2018, p. 111). The \$2.5 billion deal for the purchase of S-400 missiles also alarmed the US, which announced sanctions against Turkey. However, both Turkey and Russia implemented the agreement, which, in terms of the Russian foreign policy, demonstrates Moscow's persistence and determination to gain influence in the Eastern Mediterranean, regardless of their Western attachment (Lutterbeck & Engelbrecht, 2009).

Another aspect of the Russian-Turkish rapprochement is energy. Russia seeks to establish a relationship with Turkey to promote its energy interests in the Eastern Mediterranean. By investing in Gazprom's "TurkStream" program, which delivers gas to Europe through Turkey, Bulgaria, Serbia, and Hungary, Moscow seeks to circumvent Western energy interests and counterbalance Western aspirations in Eastern Mediterranean energy issues, which also involve Cyprus (Neary, 2015). Despite Russia's diplomatic reactions criticizing Turkey's activities in Cyprus' Exclusive Economic Zone (EEZ), where Turkish actions deny the RoC's right to explore and exploit natural resources, Moscow continues to deepen its relations with Ankara and views with suspicion the cooperation of Cyprus, Egypt, Greece and Israel in transporting gas to Europe, overtaking Turkey and competing with Russian pipelines. Thus, while acknowledging the diplomatic criticism voiced by Moscow, Turkey adheres to a controversial attitude driven by Russian needs and interests. These interests are dictated by the desire to protect Russia's political and economic benefits as a major energy supplier to European states. Consequently, when Cypriot energy interests compete and Turkish priorities coincide with Russia's, Moscow naturally cooperates with Ankara. This proves that when it comes to strategic aspects, Russia ignores positive and friendly diplomatic relations with small state partners.

The recent cooperation between the two states in dealing with the Syrian crisis is another aspect of Russian-Turkish relations. From this perspective, the partnership between the two is deepening, while Russian intentions to use Cyprus in the management of the Syrian crisis are diminishing. During the early stages of the Syrian crisis, Russia's interests conflicted with those of Turkey, and Moscow sought to use military facilities in the RoC. However, now that Russian-Turkish interests concur, Moscow's orientation toward the military exploitation of Cyprus is changing. Consequently, the Russian strategy is regularly adjusted in terms of how power correlation is changing, especially against weaker states such as Cyprus.

Lastly, Ankara's role in the Russia-Ukraine war strengthened the Russian-Turkish relations, a fact that affected the Kremlin's stance on Cyprus. In addition to diplomatic contacts due to Turkey's mediation in the Russo-Ukrainian war, relations between Moscow and Ankara continue to develop on political, military, economic, and cultural levels. There are several examples of this change. Besides continued cooperation on natural gas, Russian companies are currently building Turkey's first nuclear power plant at Akkuyu, while Ankara is also planning to buy a second array of S-400 missiles. Taking advantage of this relationship, Russia seeks to gain benefits by using Turkey as a key state, which brings Moscow closer to the Turkish position on the Cyprus issue. New developments confirm this conclusion, such as the rare Russian diplomatic references to the "Turkish Republic of Northern Cyprus" (Le Gall, 2024). Thus, the Russian strategy in Cyprus is evidently adjusted to Moscow's regional interests and the needs of its partners.

Another important implication of the Russian-Ukrainian war is that the conflict in Cyprus bears a striking resemblance to Moscow's actions in Ukraine. The RoC is facing a similar situation due to the Turkish invasion in 1974 and the illegal Turkish occupation of the northern part of the island until today (Hadar, 2023). The government of the RoC has described the invasion of Ukraine as illegal and compared it to the Turkish invasion of Cyprus. Thus, Russian foreign policy may change its political position on the Cyprus issue and move closer to Turkey's positions. Finally, the fact that the RoC sent symbolic military aid to Ukraine officially shows that it stands against Russia and sides with its EU allies. This is a strong diplomatic aspect that could affect how Russian foreign policy and strategy will deal with the RoC. At the same time, it should be noted that Turkey also supplies weapons to Ukraine, such as Bayraktar drones, which can also negatively affect Russian foreign policy toward Turkey. In any case, Ankara has more to offer to Moscow than Nicosia, and thus the impact of these Turkish arms sales may be contained. Nevertheless, Ankara is not siding with Moscow, but rather taking advantage of both sides of the war, which would make Russia suspicious not only of Cyprus but also of Turkey.

Russian positions on energy issues related to Cyprus

An area where Russian foreign policy and strategy have recently shown strong interest is the development of energy resources in the Eastern Mediterranean, particularly in light of the exploration and discovery of hydrocarbon deposits in the EEZ of the RoC, making it a small Eastern Mediterranean state with large energy potential (Stergiou, 2017). In addition to Moscow's pursuit of cooperation between the RoC and its energy companies, Russian foreign policy seeks to link energy issues in the Eastern Mediterranean with its own strategic benefits, such as limiting the dynamic promotion of regional gas resources on the European continent.

One of Russia's main objectives is to promote Russian oil and gas companies to operate in the Cypriot EEZ. As the Cypriot government intends to turn the country into a regional energy hub due to the discovery of exploitable hydrocarbon sources, Russian oil and gas companies, with the support of the Kremlin, are closely monitoring exploitation developments in the Cypriot EEZ, anticipating their involvement in the business plan. Russia has also indicated its intention to assist its companies in declaring their energy interests in the Eastern Mediterranean region (Ibid.). To date, no Russian company has cooperated with the RoC on oil and gas exploration, as this would run counter to the promotion of the interests of Western energy corporations. In this context, the RoC argues that Russian companies are encouraged to participate in the bids for hydrocarbon discovery, while Moscow continues to express its interest in the exploration and extraction of natural gas deposits in the Cypriot EEZ. This contradiction demonstrates that while Russia has considerable leverage in the Cyprus conflict, it is unable to influence Western energy interests (Cropsey & Brown, 2014). While energy giants linked to Western states secured important shares in the currently developing Cypriot gas industry, Russia is notably absent as a beneficiary. This absence is particularly noteworthy, as Russia has developed significant energy deals with other regional actors and exerts extensive economic influence over the RoC (Kacziba, 2021, p. 3).

Another aspect of the Russian foreign policy in relation to energy issues in Cyprus is the linkage of energy issues with geostrategic parameters concerning the wider region of the Eastern Mediterranean, but also with the resulting competition for Russian energy exports, especially to Europe (Stronski, 2021). Russia's foreign policy has supported the Israel-Cyprus-Turkey partnership for hydrocarbon exploitation, instead of the Israel-Greece-Cyprus cooperative axis. This is because Turkey is a pivotal hub for Russian energy transportation, and thus Moscow's interests would be better served by an Israel-Cyprus-Turkey hydrocarbons partnership (Ellinas, 2016, p. 19-23). Moreover, by observing Turkey's strong reaction to the RoC's attempt to unilaterally exploit the hydrocarbons in the Cypriot EEZ, as well as the Cypriot concerns due to these reactions, Russia could take advantage of any diplomatic assistance it might be asked to provide to the RoC. Thus, the exploitation of hydrocarbons in the Cypriot EEZ, due to their huge geostrategic and economic value, may disrupt traditional Western alliances, affecting, to a large extent, relations between Russia and Cyprus. In addition, Cyprus, like Greece, defends Russian positions in the EU on energy issues, while allowing other member states to hide behind these positions to serve their own interests, which, in conjunction with the Cypriot hydrocarbons, encourages further cooperation between Moscow and Nicosia (Leonard & Popescou, 2007, p. 30; Christou, 2011, p. 230-231).

Against this background, the role of the US in the region and Cyprus' commitments to its Western partners in the EU on energy issues should not be

overlooked. Despite the fact that the US supports the right of Cyprus to explore and develop its energy resources, it will definitely attempt to secure its hegemonic interests in the region while aiming to limit or even prevent the intensification of Russian-Cypriot relations on energy issues (Chamberlain, 2013). In this regard, the US has welcomed occasional statements by Cypriot officials about Cyprus' commitment to strengthening its ties with NATO, noting that the Washington has a consistent policy on the development of the island's offshore resources (Chamberlain & Davis, 2013). Moreover, the new American geostrategic features, expressed in the Eastern Mediterranean Security and Energy Partnership Act, recognize the vital importance of Cyprus to American interests in the Eastern Mediterranean region (Tziampiris, 2021).

Lastly, regarding the issues of the existing Russian-Cypriot cooperation in the energy sector, Russia remains one of the main fuel suppliers on the island, while there is a legal framework for further development of bilateral relations in this field (Janda et. al., 2017, p. 9). In particular, the Russian companies "Itera" and "Lukoil" operate commercially on the island. Additionally, the company "Tekhnopromexport" is keen to cooperate with Cyprus in the field of modernization and construction of electric power facilities, as well as the supply of spare parts for power generation plants.

Conclusions

In conclusion, it is reasonable to argue that the current situation regarding Russia's behavior towards Cyprus will not change dramatically in the near future. Friendly relations between the governments will be maintained, despite any disturbances caused by the influence of third parties, such as the EU, the US, NATO or Turkey. Likewise, Russia will give precedence to its own geostrategic interests in Cyprus, irrespective of whether these comport or not with the Cypriot ones, such as the recent rapprochement between Russia and Turkey. Thus, the main conclusion of this analysis is that Russia's foreign policy towards Cyprus is articulated on the basis of specific national interests, allowing cooperation in certain areas (e.g. diplomacy and economy) while hindering partnership in others (e.g. military and energy).

Russia will continue to seek at least a partial deployment of military services on the island; this will be further intensified as its regional power and its desire to have a stronger political role in the Eastern Mediterranean and the wider Middle East grow. This is also demonstrated by the recent crisis in Syria, which indicates that Russia will seek to gain the benefits of military dependence of the RoC. This, however, has a direct impact on the relations of the RoC with its Western allies and should constantly be balanced between the obligations arising from its participation in EU institutions and any cooperation with Russia. Such dilemmas faced by small

states can be exploited by major powers, including Russia, to serve their national interests.

Furthermore, Moscow will continue to support bilateral trade, which will remain at the same pace or may intensify unless there is a dramatic change in the power relations of the Eastern Mediterranean. In addition, as long as the financial and legal facilities provided by the RoC, through its legal framework, and the privileged financial and tax arrangements exist, Russian capital will continue to flow to Cyprus and operate through offshore companies. This continues to hold true despite the fact that Cyprus is no longer considered an offshore jurisdiction as it once was.

With regard to efforts to resolve the Cyprus conflict, reaching an agreement may not benefit Russian national interests aimed at maintaining influence on the island. Despite Moscow's commitment to a sustainable settlement of the Cyprus problem as soon as possible, its resolution would lead to a state completely dependent on the Western alliance and would limit Russian penetration. While the RoC continues to invest in Russia's support in the UN Security Council and diplomatic summits, for a viable and functional solution to the Cyprus conflict, it should be noted that the Russian diplomatic position seeks to achieve greater influence on the island and maintain the benefits of the RoC's support within the EU.

Finally, any significant developments in Russia's foreign policy and strategy regarding energy issues in the Eastern Mediterranean will have a variety of impacts on the geostrategic cluster of relations of all the states involved. As the exploration of hydrocarbons in the EEZ of the RoC increases, so does the geostrategic interest in controlling the region. Consequently, competition for the political and economic benefits of exploiting these resources is likely to intensify, trapping Cyprus and other small states in the region between competing great power interests.

References

- Acosta, C. M. (2024). Cyprus to launch new unit targeting sanctions evaders. *International Consortium of Investigative Journalists*, February 14. Retrieved on November 19, 2024, from <https://www.icij.org/investigations/cyprus-confidential/cyprus-to-launch-new-unit-targeting-sanctions-evaders>.
- Alderman, L. (2014). Russians Return to Cyprus, a Favorite Tax Haven. *The New York Times*, February 17. Retrieved on November 19, 2024, from <https://www.nytimes.com/2014/02/18/business/international/russian-business-target-of-cypriot-bailout-still-loves-the-island.html>.
- Archer, C., Bailes, A. J. K., & Wivel, A. (eds). (2014). *Small States and International Security: Europe and Beyond*. Abingdon and New York: Routledge.
- Bardakçı, M. (2021). Is a Strategic Partnership between Turkey and Russia Feasible at the Expense of Turkey's Relations with the EU and NATO? *Comparative Southeast European Studies*, 69(4), 535–559. <https://doi.org/10.1515/soeu-2021-0001>

- Barletta, M. (1998). Cyprus: Mediterranean Countdown. *Bulletin of the Atomic Scientists*, 54(6), 12–14.
- Chamberlain, N., & Davis, I. (2013). Russia Moving into the Mediterranean and Perhaps into Partnership with Cyprus? *NATO Watch*, March 22. Retrieved on November 20, 2024, from <https://www.natowatch.org/newsbriefs/2013/russia-moving-mediterranean-and-perhaps-partnership-cyprus>.
- Chamberlain, N. (2013). Russia to Establish 'Non-Permanent' Bases on Cyprus? *NATO Watch*, July 3. Retrieved on November 18, 2024, from <https://www.natowatch.org/newsbriefs/2013/russia-establish-non-permanent-bases-cyprus>.
- Charalambous, C. (2022). Cyprus Fears Financial Fallout of Russia's Ukraine invasion. *Al-Monitor*, March 2. Retrieved on November 19, 2024, from <https://www.al-monitor.com/originals/2022/03/cyprus-fears-financial-fallout-russias-ukraine-invasion#ixzz7fh559DDG>.
- Charap, S., & Shapiro, J. (2016). US–Russian Relations: The Middle cannot Hold. *Bulletin of the Atomic Scientists*, 72(3), 150–155. <https://doi.org/10.1080/00963402.2016.1170366>
- Christou, G. (2011). Bilateral Relations with Russia and the Impact on EU Policy: The Cases of Cyprus and Greece. *Journal of Contemporary European Studies*, 19(2), 225–236. <https://doi.org/10.1080/14782804.2011.580911>
- Cohen, A., & Tigay, B. (2013). Moscow's Cyprus Defeat: The European Bailout Plan Hurt Russian Accounts and Russian Influence. *The National Interest*, March 27. Retrieved on November 19, 2024, from <http://nationalinterest.org/commentary/moscows-cyprus-defeat-8273>.
- Cropsey, S., & Brown, E. (2014). *Energy: The West's Strategic Opportunity in the Eastern Mediterranean*. Washington, D.C.: Hudson Institute.
- Delanoe, I. (2013). Cyprus, a Russian Foothold in the Changing Eastern Mediterranean. *Middle East Review of International Affairs*, 17(2), 84–93.
- Ellinas, C. (2016). *Hydrocarbons Developments in the Eastern Mediterranean: The Case for Pragmatism*. Washington, DC: Atlantic Council, Global Energy Center and Dinu Patriciu Eurasia Center.
- Erşen, E. (2017). Evaluating the Fighter Jet Crisis in Turkish-Russian Relations. *Insight Turkey*, 19(4), 85–104. <https://doi.org/10.25253/99.2017194.06>
- Evaghorou, E. L. (2018). Turbulent Times in the Eastern Mediterranean: The Struggle for Power. *Mediterranean Quarterly*, 29(1), 1–18. <https://doi.org/10.1215/10474552-4397233>
- Evaghorou, E. L., & Mertzanidis, N. G. (2018). Great Power Politics in the Syrian Crisis: An International Relations Analysis of Empirical and Theoretical Implications. *Eastern Mediterranean Geopolitical Review*, 3, 98–124.
- Fabry, N., & Zeghni, S. (2002). Foreign Direct Investment in Russia: How the Investment Climate Matters. *Communist and Post-Communist Studies*, 35(3), 289–303. [https://doi.org/10.1016/S0967-067X\(02\)00012-0](https://doi.org/10.1016/S0967-067X(02)00012-0)
- Felgenhauer, P. (2013). Meltdown of Russian Government-Sponsored Offshore Financing in Cyprus. *Eurasia Daily Monitor*, March 21. Retrieved on November 20, 2024, from <https://jamestown.org/program/meltdown-of-russian-government-sponsored-offshore-financing-in-cyprus/>.
- Fisher, M. (2013). A Bailout for Cyprus, a Geopolitical Failure for Russia. *Washington Post*, March 25. Retrieved on November 18, 2024, from <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2013/03/25/a-bailout-for-cyprus-a-geopolitical-failure-for-russia/>.
- Garcia, H. A. (2018). Evolution of Russian Foreign Policy and the Middle East. *JANUS.NET e-journal of International Relations*, 9(1), 103–121. <https://doi.org/10.26619/1647-7251.9.1.7>

- Gilpin, R. G. (2016). *The Political Economy of International Relations*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Gordon, M. R. (1998). Greek Cypriots to Get Missiles from Russians. *The New York Times*, April 29. Retrieved on November 19, 2024, from <https://www.nytimes.com/1998/04/29/world/greek-cypriots-to-get-missiles-from-russians.html>.
- Grey, S., Kambas, M., & Busvine, D. (2013). Insight: Bank Documents Portray Cyprus as Russia's Favorite Haven. *Reuters*, May 16. Retrieved on November 21, 2024, from <https://www.reuters.com/article/us-cyprus-outflows-insight/insight-bank-documents-portray-cyprus-as-russias-favorite-haven-idUSBRE94E0BN20130516>.
- Hadar, L. (2023). Could Cyprus Hold the Answer to the War in Ukraine? *The National Interest*, February 3. Retrieved on November 20, 2024, from <https://nationalinterest.org/feature/could-cyprus-hold-answer-war-ukraine-206165>.
- Hegedűs, K. (2010). Russia's Relations: The Turkish-Geek-Cypriot Triangle. *Delkelet Europa – South-East Europe International Relations Quarterly*, 1(2), 1–6.
- Hunter, R. (2022). The Ukraine Crisis: Why and What Now? *Survival*, 64(1), 7–28. <https://doi.org/10.1080/00396338.2022.2032953>
- Inbar, E., & Sandler, S. (2001). The Importance of Cyprus. *Middle East Quarterly*, 8(2): 51–58.
- Janda, J., Sharibzhanov, I., Terzi, E., Krejčí, M., & Fiser, J. (2017). *How Do European Democracies React to Russian Aggression? Review of Shifts in Strategic and Policy Documents of EU28 Following Russian Aggression Against Ukraine*, Kremlin Watch Report. Prague: The European Values Think-Tank.
- Kacziba, P. (2021). Gas Discoveries in Cyprus: The Limits of Russian Influence. *International Journal of Euro-Mediterranean Studies*, 14(2), 3–38.
- Kalotay, K. (2013). The 2013 Cyprus Bailout and the Russian Foreign Direct Investment Platform. *Baltic Rim Economies – Quarterly Review*, 3, Expert Article 1302, 58–59.
- Kandaurov, S. (2002). Russian Arms Exports to Greece, Cyprus and Turkey. Moscow Defense Brief, No. 2, Centre for Analysis of Strategies and Technologies. Retrieved on November 20, 2024, from <http://mdb.cast.ru/mdb/2-2001/at/raegct/>.
- Kelly, L., & Anishchuk, A. (2013). Russia Wants Future Involvement on Cyprus after “Dangerous” Levy. *Reuters*, March 18. Retrieved on November 19, 2024, from <https://www.reuters.com/article/us-russia-cyprus/russia-wants-future-involvement-on-cyprus-after-dangerous-levy-idUSBRE92H0D920130318>.
- Kerr, D. (1995). The New Eurasianism: The Rise of Geopolitics in Russia's Foreign Policy. *Europe-Asia Studies*, 47(6), 977–988. <https://doi.org/10.1080/09668139508412300>
- Kiniklioğlu, S. (2006). The Anatomy of Turkish-Russian Relations. *Insight Turkey*, 8(2), 81–96.
- Kontos, M. (2019). Cyprus and the Great Powers: An Evaluation of Russia-Cypriot Relations in the New Eastern Mediterranean Environment. *Право и управление. XXI век* 15(4), 17–27. <https://doi.org/10.24833/2073-8420-2019-4-53-17-27>
- Kozhanov, N. (2018). *Russian Policy Across the Middle East: Motivations and Methods*, Research Paper. London: Chatham House, The Royal Institute of International Relations.
- Kramer, H. (1997). The Cyprus Problem and European Security. *Survival*, 39(3), 16–32. <https://doi.org/10.1080/00396339708442924>
- Krasnov, J. K., Solovieva-Oposhynskaya, A. U., & Artiukh, V. V. (2019). Interstate relations between Russia and Cyprus amid geopolitical contradictions in a multipolar world. *Cyprus Review*, 31(3), 237–261.

- Kremlin.ru. (2015). Law on ratifying protocol on restructuring Cyprus loan. Retrieved on November 23, 2024, from <http://en.kremlin.ru/events/president/news/47802>.
- Kubicek, P. (2022). Structural Dynamics, Pragmatism, and Shared Grievances: Explaining Russian-Turkish Relations. *Turkish Studies*, 23(5), 784–801. <https://doi.org/10.1080/14683849.2022.2060637>
- Lamoreaux, J. W. (2014). Acting Small in a Large State's World: Russia and the Baltic States. *European Security*, 23(4), 565–582. <https://doi.org/10.1080/09662839.2014.948862>
- Le Gall, E. (2024). Towards Russian Recognition of the “Turkish Republic of Northern Cyprus”? *Network for Strategic Analysis*, April 5. Retrieved on November 19, 2024, from <https://ras-nsa.ca/towards-russian-recognition-of-the-turkish-republic-of-northern-cyprus/>.
- Ledyeva, S., Karhunen, P., & Whalley, J. (2013). *Offshore Jurisdictions (including Cyprus), Corruption Money Laundering and Russian Round-Trip Investment*, Working Paper No. 19019. Cambridge, MA: National Bureau of Economic Research.
- Leonard, M., & Popescu, N. (2007). *A Power Audit of EU-Russia Relations*, Policy Paper. London: European Council on Foreign Relations.
- Litsas, S. N. (2019). The Russian Foreign Policy in the Eastern Mediterranean: A Sui-Generis Revisionism. In Litsas, S. N., & Tziampiris, A. (eds), *The New Eastern Mediterranean: Theory, Politics and States in a Volatile Era (169–190)*. Cham: Springer.
- Lutterbeck, D. & Engelbrecht, G. (2009). The West and Russia in the Mediterranean: Towards a Renewed Rivalry? *Mediterranean Politics*, 14(3), 385–406. <https://doi.org/10.1080/13629390903346905>
- Magid, P. (2024). Turkey's Drone Maker Baykar Begins to Build Plant in Ukraine. Reuters, February 7. Retrieved on November 19, 2024, from <https://www.reuters.com/business/aerospace-defense/turkeys-drone-maker-baykar-begins-build-plant-ukraine-2024-02-06/>.
- Mallinson, W., Kanevskiy, P. & Petasis, A. (2020). Then Is Now, but the Colours are New: Greece, Cyprus and the Evolving Power Game between the West, Russia and Turkey in the Eastern Mediterranean. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 22(3), 306–332. <https://doi.org/10.1080/19448953.2020.1739878>
- Mallinson, W. (2020). Greece and Cyprus as Geopolitical Fodder, and the Russian Connexion. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 22(3), 333–342. <https://doi.org/10.1080/19448953.2020.1738793>
- Marten, K. (2019). Russia's back in Africa: is the cold war returning? *The Washington Quarterly*, 42(4) 155–170. <https://doi.org/10.1080/0163660X.2019.1693105>
- Maslova, E., Zabelin, S. & Muntyan, A. (2019). The Cyprus Issue: The View from Russia. *The Cyprus Review*, 31(3), 199–219.
- Melakopides, C. (2012). Pragmatic Idealism Revisited: Russia's post-1991 Cyprus Policy and Implications for Washington. *Mediterranean Quarterly*, 23(4), 107–134.
- Melakopides, C. (2016). *Russia-Cyprus Relations: A Pragmatic Idealist Perspective*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Melville, A. & Shackleina, T. (2005). Foreign Policy Conception of the Russian Federation. In Melville, A. & Shackleina, T. (eds), *Russian Foreign Policy in Transition: Concepts and Realities, Anthologies (89–104)*. New York: CEU Press.
- Morley, N. (2013). Russia Eyeing Cyprus Bases. *Cyprus Mail*, June 30. Retrieved on November 21, 2024, from <http://cyprus-mail.com/2013/06/30/russia-eyeing-cyprus-bases/>.
- Morozova, N. (2009). Geopolitics, Eurasianism and Russian Foreign Policy under Putin. *Geopolitics*, 14(4), 667–686. <https://doi.org/10.1080/14650040903141349>

- Müftüler-Bac, M. (1999). The Cyprus Debacle: What the Future Holds. *Futures*, 31, 559–575.
- Navari, C. (2016). Great Power Diplomacy. In Constantinou, C. M., Kerr, P. & Sharp, P. (eds), *The SAGE Handbook of Diplomacy* (268–280). Los Angeles, London and New Delhi: SAGE.
- Neary, S. (2015). Russia's Military Agreement Tightens Bond with Cyprus. *Mediterranean Affairs*, March 9. Retrieved on November 19, 2024, from <http://mediterraneanaffairs.com/russia-military-agreement-cyprus-navy-energy/>.
- Oldberg, I. (2007). Russia's Great Power Ambitions and Policy under Putin. In Kanet, R. (ed), *Russia: Re-Emerging Great Power* (13–30). London: Palgrave Macmillan.
- Pedi, R. & Kouskouvelis, I. (2019). Cyprus in the Eastern Mediterranean: A Small State Seeking for Status. In Litsas, S. N. & Tziampiris, A. (eds), *The New Eastern Mediterranean: Theory, Politics and States in a Volatile Era* (151–167). Cham: Springer.
- Repousis, S., Lois, P. & Kougioumtsidis, P. (2019). Foreign Direct Investments and Round Tripping Between Cyprus and Russia. *Journal of Money Laundering Control*, 22(3), 442–450. <https://doi.org/10.1108/JMLC-08-2018-0054>
- Sakkas, S. & Mavriagiannakis, K. (2024). *Cyprus and the EU Sanctions on Russia: Macroeconomic Impacts and Policy Recipes for a Sustained Recovery*, Policy Brief. London: The Hellenic Observatory of the London School of Economics and A. G. Leventis Foundation.
- Stamouli, N. (2022). Cyprus is Losing its Russians and Confronting Existential Questions About its Economy. *Politico*, March 8. Retrieved on November 21, 2024, from <https://www.politico.eu/article/cyprus-is-losing-its-russia-and-confronting-existential-questions-about-its-economy/>.
- Stergiou, A. (2017). Russia's Energy and Defense Strategy in the Eastern Mediterranean. *Economics World*, 5(2), 101–119. <https://doi.org/10.17265/2328-7144/2017.02.003>
- Stronski, P. (2021) *A Difficult Balancing Act: Russia's Role in the Eastern Mediterranean*. Washington: Carnegie Endowment for International Peace.
- Taliaferro, J. W. (2004). *Balancing Risks: Great Power Intervention in the Periphery*. New York: Cornell University Press.
- Talukdar, I. (2015). Dynamics Behind Russia and Cyprus Relationship. *Indian Council of World Affairs, Sapru House*, July 2. Retrieved on November 21, 2024, from https://www.icwa.in/show_content.php?lang=1&level=3&ls_id=1822&lid=829#skipCont.
- Thorhallsson, B. & Bailes, A. J. K. (2016). Small State Diplomacy. In Constantinou, C. M., Kerr, P. & Sharp P. (eds), *The SAGE Handbook of Diplomacy* (294–307). Los Angeles, London and New Delhi: SAGE.
- Thorhallsson, B., (ed.). (2019). *Small States and Shelter Theory: Iceland's External Affairs*. Abingdon and New York: Routledge.
- Tirkides, I. (2022). The War in Ukraine, the Sanctions and What it Means. *Cyprus Mail*, March 5. Retrieved on November 21, 2024, from <https://cyprus-mail.com/2022/03/05/the-war-in-ukraine-the-sanctions-and-what-it-means/>.
- Tokarski, P., & Turkowski, A. (2013). The Cyprus Financial Assistance Package and EU-Russia Relations. *Bulletin of The Polish Institute of International Affairs*, 33(486).
- Tsygankov, A. P. (2005). Vladimir Putin's Vision of Russia as a Normal Great Power. *Post-Soviet Affairs*, 21(2), 132–158. <https://doi.org/10.2747/1060-586X.21.2.132>
- Tziampiris, A. (2021). Greek Foreign Policy in the New Eastern Mediterranean. In Tziampiris, A. & Asderaki, F. (eds), *The New Eastern Mediterranean Transformed* (1–29). Cham, Springer.
- Young, E. (2013). Russian Money in Cyprus: Why is There so Much? *BBC News*, March 18. Retrieved on November 20, 2024, from <http://www.bbc.com/news/business-21831943>.

EGY KATONAI VERESÉGRE ADOTT POLITIKAI REAKCIÓ: A FRANCIA ÁLLAM (1940–1944) ÉS ÖRÖKSÉGE

Bene Krisztián

egyetemi docens

Pécsi Tudományegyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar, Francia Tanszék

ORCID 0000-0003-0287-8872

Dol:

10.15170/PSK.2024.05.02.05

Publikálva: 2024.12.30.

Hivatkozás:

Bene, Krisztián (2024): Egy katonai vereségre adott politikai reakció: A francia állam (1940–1944) és öröksége. *Pólusok*, 5(2), 81–97.

Egyéb Információk:

A folyóiratban megjelenő írások a Creative Commons Nevezd meg - Nem Kereskedelmi - ShareAlike 4.0 nemzetközi licenc alatt kezeletk.

CC BY-NC-SA 4.0

Absztrakt

1940-ben a francia hadsereg megsemmisítő vereséget szenvedett a német haderőtől. Ez a váratlan esemény új kormány megalakulásához vezetett Philippe Pétain marsall vezetésével. A francia kormányzat Vichybe költözött, ahol a törvényhozás rendkívüli hatalmat biztosított Pétain számára. Ezeket a hatásköröket arra használta fel, hogy a külpolitikában a náci Németországgal kollaboráljon, belpolitikában pedig a „nemzeti forradalom” néven ismertté vált rendszerváltást hajtotta végre. Az új rezsim egy tekintélyelvű, antidemokratikus, korporatív, vidékcentrikus politikai rend megteremtésére törekedett, amely nagy hangsúlyt fektetett a Pétain körüli személyi kultusz kialakítására, elősegítette az antiszemitizmust, és a francia társadalom és gazdaság konzervatív, jobboldali eszmék szerinti átalakítására törekedett. A Vichy-rezsim politikai átalakításának radikális jellege végül kudarcot vallott, ami nagyrészt a háború alakulása miatt következett be. Mindazonáltal a rendszer politikájának számos kulcsfontosságú aspektusa továbbra is nagy hatást gyakorolt a háború utáni Franciaországra, és ezek egy része még ma is hatályban van. Ezek a reformok hozzájárultak az ország politikai, gazdasági és társadalmi modernizációjához, ebből kifolyólag árnyalják a Vichy-rezsim megítélését a modernkori Franciaország történelmében.

Kulcsszavak: Franciaország, második világháború, Philippe Pétain, nemzeti forradalom, reformok.

Bevezetés

1940 májusában és júniusában a francia hadsereg váratlanul megsemmisítő vereséget szenvedett az Ardenneken keresztül offenzívába lendülő német haderővel szemben. Ennek eredménye egy megalázó fegyverszünet aláírása lett és egy új kormány, majd pedig egy új politikai rendszer megszületése az első világháborús hős, Philippe Pétain marsall vezetésével. A német megszállás miatt a francia kormány Vichy városába

költözött, ahol a törvényhozás két háza elsőprő többséggel szavazta meg a kormányfő által előterjesztett javaslatokat, amelyek felhatalmazást biztosítottak a kormány számára egy új alkotmány elkészítésére, illetve annak időtartamára teljhatalmat adtak számára. A várakozásokkal ellentétben Pétain a számára delegált hatalmat külpolitikai téren a németekkel való kollaboráció, belpolitikai téren pedig az úgynevezett nemzeti forradalom kivitelezésére használta fel. Utóbbi keretében a „munka, család, haza” hármas jelszót meghirdetve arra törekedett, hogy új politikai, gazdasági és társadalmi rendszert hozzon létre Franciaországban.

A tanulmány arra tesz kísérletet, hogy a területi korlátok szabta keretek között áttekintse a Francia Állam születését, működését, bukását és az általa a francia társadalomra hagyott örökséget.

A Francia Állam születése és első lépései

Franciaország – Nagy-Britanniához hasonlóan – csak 1939 márciusában ébredt rá arra, hogy a háború Németországgal elkerülhetetlen, az ország pedig nem áll készen arra, hogy egy sikeres háborút megvívjon az agresszív nagyhatalommal szemben (Ormos & Majoros, 1998; Gamelin, 1946; Montagnon, 2009). Ennek ellenére a francia – és a brit – kormány 1939. szeptember 3-án hadat üzent Németországnak, amely a szövetségesek ultimátumát figyelmen kívül hagyva nem hagyott fel a szeptember 1-jén Lengyelország ellen indított támadásával (Théofilakis, 2022).

Franciaországnak a szárazföldön – a kislétszámú brit expedíciós haderőt leszámítva – egyedül kellett szembenéznie a számszerűleg hasonló erőt képviselő német hadsereggel. Ez még önmagában nem ítélte volna kudarcra a francia hadsereget, amely azonban számos hiányosságtól szenvedett. A megfelelő ipari termelőkapacitás hiánya miatt a legújabb fejlesztésű modern fegyverzetet késve és csupán kis mennyiségben szállították le a csapatokhoz (Muracciole, 2002), ráadásul az ezekkel felszerelt alegységeket elszigetelten, kis kötelékekben vetették be, nem szervezték őket önálló akciók végrehajtására alkalmas nagyobb alakulatokba. Ez különösen a páncélosok esetében jelentett nagy hátrányt, melyet csak később ismertek fel, így 1940 májusában a francia hadsereg kötelékén belül csupán három könnyű gépesített és három páncélos hadosztály állt szervezés alatt, miközben a németek tíz páncélos és hat gépesített hadosztályt vetettek be nyugati támadásuk során (Rioux, 2005; Keegan, 2008).

Mindezek mellett az egységes vezetési struktúra, a katonai és politikai irányítás közötti egyeztetés hiánya legalább olyan súlyos problémát jelentett, mint a fentebb már említett elhibázott védelmi stratégia, mely az első világháborús lövészárkok-hadviselés tapasztalatain alapulva kiépített Maginot-vonal áttörhetetlenségét biztosra vette. Emellett a franciák többsége – az első világháború borzalmas veszteségeit átélve – lelkesedés nélkül fogadta a háború kitörését, és ez rányomta bélyegét a csapatok harci kedvére is, mely a védelmi állásokban eltöltött 8 hónap alatt

csak tovább romlott (Cointet, 1996). Ez a „furcsa háború” néven ismert időszak a német félnek kedvezett, mely erőt gyűjtött a nyugati irányú támadáshoz, miközben a szövetséges csapatok morálját aláasta a tétlen várakozásból fakadó monotónia és unalom (Théofilakis, 2022).

Az ezt követően 1940. május 10-én megindított német offenzíva meglepte a francia–brit hadvezetést, az áthatolhatatlannak tartott Ardenneken keresztül meginduló német támadás pedig áttörte a gyengén védett frontvonalat és katlanba zárta a szövetséges csapatokat (Azéma & Wieviorka, 2004). A Belgiumban rekedt szövetséges csapatok egy jelentős részét sikerült ugyan tengeri úton kimenteni a gyűrűből (Azéma & Bédarida, 1993a),¹ de a német előrenyomulást nem sikerült megállítani. A német csapatok június 7-én áttörték a Somme vonalán felállított francia védelmi állásokat, 10-én Párizst nyílt városnak nyilvánították – 14-én pedig a francia főváros elesett – és a kormány délre menekült, miközben ugyanazon a napon Olaszország is belépett a háborúba Franciaország ellen (bár utóbbi támadását az Alpokra támaszkodva megállították a francia csapatok) (Cointet, 1996; Masson, 2010).

A kérdés ezek után az volt, hogy Franciaország gyarmataira és a flottára támaszkodva folytatja-e a harcot vagy fegyverszünetet kér (Paxton, 1973), mivel mindkét álláspontnak számos támogatója akadt a francia vezetés soraiban (Azéma & Wieviorka, 2004). Végül az utóbbi álláspont kerekedett felül, mivel Franciaország néhány hét alatt történelmének egyik legnagyobb és legmegsemmisítőbb vereségét szenvedte el: elvesztette fővárosát, hadserege pedig gyakorlatilag megszűnt létezni (60 000 halott, 200 000 sebesült, 1,6 millió hadifogoly) (Durand, 1994). Ebből kifolyólag június 17-én a Reynaud-kormányt felváltó új vezetés – melynek élén az első világháborús hős, Pétain marsall állt – hivatalosan és a közvéleménynek is bejelentve fegyverszünetet kért a németektől (majd két nappal később az olaszoktól is, akik egyébként semmilyen katonai sikert nem tudtak felmutatni). A tarthatatlan katonai helyzetre tekintettel Paul Reynaud felvetette a hadvezetésnek a légierő és a hadiflotta egységeinek áthelyezését az észak-afrikai francia gyarmatokra a harc folytatása érdekében, miközben az anyaországot a politikai és a katonai vezetés elhagyta volna. Miután javaslata elutasításra talált, Philippe Pétain-t – Franciaország spanyolországi nagykövetét – javasolta új kormányfőnek a fegyverszüneti tárgyalások lebonyolítása céljából. Ugyanakkor abban bízott, hogy a tárgyalások eredménytelenek lesznek, Pétain pedig belebukik ebbe a kudarcba, amely az ő visszatérését eredményezi a kormány élére. A tervet a köztársasági elnök, Albert Lebrun is támogatta és kinevezte a marsallt kormányfőnek, az események azonban az elképzeléseiktől eltérő módon alakultak (Ferro, 2009; Roussel, 2009). A várakozásokkal ellentétben a fegyverszüneti egyezményt június 22-én a compiégne-i

¹ 235.000 brit és 115.000 francia katonát evakuálták hajókon Angliába.

erdőben található Rethondes vasútállomásán aláírták Németországgal, majd június 24-én az olaszokkal is hasonló megállapodást kötöttek (Jackson, 2004).

A 24 cikkből álló fegyverszüneti szerződés feltételei kemények, egyszersmind a többi legyőzött országnak diktált feltételekhez képest meglepően méltányosak voltak. A francia anyaországot két részre osztották: az úgynevezett északi zónát 24 millió lakossal (az északi területeket és az Atlanti-óceán partvidékét) német csapatok szállták meg, míg déli részét 14 millió lakossal a Pétain vezette kormány igazgathatta (Michel, 1981). A megszálló hadsereg költségeit (400 millió frank naponta) a francia félnek kellett állnia. Mindazonáltal elvben továbbra is a francia kormány gyakorolta a közigazgatási hatalmat Franciaország teljes területe felett. A francia hadsereg létszámát 100 ezer főben korlátozták, de a megszorítás nem vonatkozott az anyaországon kívül állomásozó gyarmati haderőkre (több százezer fő), melyek így garantálhatták a továbbra is francia fennhatóság alatt álló gyarmatok védelmét az esetleges külső támadásokkal szemben (Ageron et al., 2016). A francia flottát nem kellett sem átadni a németeknek, sem pedig leszerelni, csupán a flotta egységeinek kellett visszatérniük franciaországi állomáshelyeikre és tartózkodniuk a német hajók elleni harctól. A francia hadifoglyoknak a háború végét lezáró békeszerződés megkötéséig németországi hadifogolytáborokban kellett maradniuk (Broche, 2002). Ebből kifolyólag a fegyverszüneti egyezmény elméletileg csupán átmeneti jellegű volt, melyet a konfliktus lezárultával rövidesen békeszerződésnek kellett felváltania (Paxton, 2004), azonban erre a háború alakulása miatt a remélt rövid időn belül nem került sor (Jäckel, 1968).

Az új francia kormány Vichy városát választotta székhelyéül, mivel a kis fürdőváros, melynek szállodái lehetővé tették az idetelepülő kormányhivatalok alkalmazottainak elszállásolását, ideális választásnak tűnt. Annál is inkább, mivel mindenki meg volt győződve róla, hogy ez csak átmeneti jellegű megoldás, amíg a békeszerződés aláírását követően a kormány visszatérhet Párizsba, mely a szabad zóna északi részén elhelyezkedő városkából könnyen végrehajtható volt (Mallet, 2019). A kormány vezetője, Pétain marsall, és egyik közeli munkatársa, Pierre Laval, új irányt szabtak az eseményeknek, amikor a teljes fennálló politikai rendszer megreformálására tettek javaslatot egy új alkotmány elkészítésével. A törvényhozás két háza július 10-én elsőprő többséggel – 569 szavazat 80 ellenében 20 tartózkodás mellett (Baruch, 1997) – el is fogadta az új alkotmány megírásáról szóló javaslatot, és az alaptörvény elkészültéig a törvényhozó, a végrehajtó hatalmat, az igazságszolgáltatást és a közigazgatást a Pétain marsall irányítása alatt álló kormány fennhatósága alá utalta (Azéma & Wiewiorka, 2004). A törvényhozás tagjai a látványosan kudarcot vallott harmadik köztársaság intézményrendszerét és működését remélték megreformálni, azonban ezzel a döntéssel egy átmenetinek szánt, de a valóságban egy négy évig fennálló, törvényes ellensúlyokat nélkülöző, tekintélyelvű rendszer létrejöttét segítették elő (Jackson, 2004).

Az új rendszerben, mely a Francia Állam nevet vette fel, Pétain lett a végrehajtó és törvényhozó hatalmat kezében tartó államfő, míg a kormányfői tisztséget kezdetben Laval kapta meg. Az új kormány a belpolitikában az ún. nemzeti forradalom keretében egy antidemokratikus, tekintélyelvű politikai rendszer létrehozásán dolgozott, mely – a fasiszta államok mintájára – totális ellenőrzést kívánt gyakorolni az egész társadalom felett (Aron, 1954).

Külpolitikai téren a Laval névvel fémjelzett irányvonal dominált az új rendszer első hónapjaiban. A kormányfőnek az volt a meggyőződése, hogy a háború rövid időn belül Németország győzelmével fog véget érni, azt követően pedig egy német vezetés alatt álló Európában való politikai–gazdasági együttműködésre kell felkészülni. Ennek jegyében született az a döntés, hogy a két ország közti kapcsolatokat el kell mélyíteni, amivel a fegyverszüneti szerződésben lefektetett feltételek „fellazítását” és egy előnyösebb békeszerződés megkötését lehet elérni (Cointet, 1996).

Mivel a nemzeti forradalom végrehajtásához nyugalomra és főképp időre volt szükség, Pétain marsall Franciaországot kívül kívánta tartani a háborún, ehhez azonban szüksége volt a német fél egyetértésére és bizonyos mértékű támogatására is (Muracciole, 2002). Többek között ez vezetett azokhoz a tárgyalásokhoz, melyek 1940. október 22-én és 24-én zajlottak Montoire-ban, ahol először Laval, majd pedig Pétain találkozott Hitlerrel (Lambauer, 2001). A tárgyalások során a marsall elkötelezte magát a Németországgal való szorosabb együttműködés mellett, de nem volt hajlandó katonai támogatást nyújtani a német háborús erőfeszítésekhez (Ormos & Majoros, 1998). Ebből kifolyólag érdemi konkrét megállapodást nem kötöttek, csupán egy francia együttműködési szándéknyilatkozatot adtak ki, melyet a német fél semmilyen engedménnyel sem viszonzott (Jackson, 2004).

A legalább gesztusértékű ellentételezés elmaradása csalódást váltott ki a vezető francia politikai körökben, melyek konkrét engedményekre számítottak viszonzásképpen (Lambauer, 2001). A közhangulatot csupán Laval 1940. december 13-i felmentése és letartóztatása enyhítette némiképp, aki rövid idő alatt is meglehetősen népszerűtlenné vált a francia lakosság körében. Kiszabadítására csupán a német hatóságok közbenjárására került sor, melyek ezt követően Párizsba szállították, ahonnan 1942 áprilisáig nem is tért vissza Vichy-be (Muracciole, 2002).

A francia katonai potenciált jelentősen csökkentette az 1940. július 2-án a brit haditengerészet által megindított *Catapult* hadműveletet, melynek keretében a brit fennhatóság alatt álló kikötőkben lefoglalták a francia kereskedelmi és hadihajókat, majd pedig július 3-án egy ultimátum átadása után megtámadták és nagyobb részt megsemmisítették az algériai Mers el-Kébirnél állomásozó francia flottaköteléket (a franciák 1295 halottat, 2 csatahajót, 1 cirkálót és 1 torpedónaszádot veszítettek, több más egység pedig harcképtelenné vált). Az Alexandriában állomásozó francia flottaösszpontosítás ugyanakkor elfogadta az angol ultimátumot, így a kilenc egységből álló X-erő francia fennhatóság alatt, de üzemanyag nélkül internálásban

maradt 1943-ig, amikor már a szövetségesek oldalán kapcsolódott be a harcokba (Masson, 2000). Georges Robert admirális irányítása alatt a Francia Antillákon volt egy másik jelentős kötelék (6 hajó) 106 frissen vásárolt amerikai gyártmányú repülőgéppel, valamint a Francia Nemzeti Bank aranykészletének egy részével (286 tonna), amely szintén kötelezte magát, hogy nem hagyja el állomáshelyét. Végül 1943-ban ez a haderő is a szövetségesek oldalán újjászerveződő francia fegyveres erőkhez csatlakozott (Léo, 2004). A francia hadiflotta nagyobb része Toulon-ban állomásozott, azonban amikor a német hadsereg 1942 novemberében az észak-afrikai szövetséges partraszállás után elfoglalta a dél-franciaországi szabad zónát, ez a kötelék – négy tengeralattjáró kivételével – elsüllyesztette magát. Közel 250 000 tonna hajótér került hullámsírba, ami egyben az önálló francia haderő és az erre alapozott külpolitikai mozgástér megszűnését is jelentette (Lacroix, 2004).

Darlan admirális együttműködési politikája

A francia–német kapcsolatokban Darlan admirális színre lépése egy új időszak kezdetét jelentette. A korábban a haditengerészeti miniszeri posztot betöltő katonatiszt 1941. február 9-én kormányfői, majd rövid időn belül kül- és belügyminiszeri kinevezést is kapott. Hivatalában Pierre-Étienne Flandin-t követte, aki csupán rövid ideig, 1940. december 14. és 1941. február 9. között töltötte be a kormányfői posztot, de mivel a németek visszautasították a vele való együttműködést, így alkalmasabb személyt kellett keresni a helyzetet felismerő és önként lemondó politikus helyére. Ezzel a lépéssel a marsall gyakorlatilag Darlan kezébe tette le a francia külpolitika és a francia–német kapcsolatok irányítását is (Baruch, 1997).

Darlan szintén meg volt győződve róla, hogy Németország rövid időn belül meg fogja nyerni a háborút. Ugyanakkor úgy vélte, hogy a francia flotta – mely Európában a második legnagyobb volt a brit után (Paxton, 1973) – és a gyarmatbirodalom olyan ütőkártyákat jelentettek ebben a játszmában, melyeket ügyesen kijátszva Franciaország bebiztosíthatta leendő nagyhatalmi státuszát – esetleg az angolok helyén – a háború utáni Európában (Cointet, 1996). Ennek a megfontolásnak a jegyében Darlan elkötelezte magát a németekkel való fokozott együttműködés mellett politikai, gazdasági és katonai téren egyaránt. A németek szívesen fogadták ennek gazdasági vonatkozásait (a Németországba irányuló áruszállítások gyors ütemben növekedtek), azonban a Szovjetunió elleni támadás előkészületei miatt érdektelennek mutatkoztak a francia katonai együttműködés iránt, így a francia engedményeket jó darabig nem követte semmilyen konkrét viszonzás a német fél részéről (Cointet & Cointet, 2000; Lorenz, 2002).

Folytatódtak az egyeztető tárgyalások, melynek keretében Pétain december 1-jén Göringgel is találkozott. A francia követeléseket (a demarkációs vonalon való áthaladás megkönnyítése, a tiltott tengerparti zónák beolvasztása a szabad zónába, a

hadifoglyok szabadon engedése, a megszállási költségek jelentős csökkentése, a párizsi kollaboráns pártok tevékenységének visszafogása) szinte teljesen figyelmen kívül hagyták, ezek után írtak alá 1941. december 17-én egy jegyzőkönyvet. Ennek értelmében a megszállási költségeket 25 százalékkal csökkentették és 50 ezer hadifoglyot szabadon bocsátottak (Cointet, 1996), ezért cserébe viszont a franciák beleegyeztek abba, hogy a fennhatóságuk alatt álló területeken keresztül szállítsanak utánpótlást Rommel csapatainak, ha pedig azok Tunéziáig vonulnának vissza, fegyveresen lépnek fel utóbbiak támogatására (Paxton, 2004). A német érdekek tehát ismét győzedelmeskedtek, mivel a franciák egyre komolyabb elköteleződésük ellenére a tengelyhatalmak oldalán nem voltak képesek érdemben javítani sem politikai, sem katonai pozícióikon.

1942 elején Darlan a háborús események hatására (német vereség Moszkva előtt, az USA hadba lépése) már jóval kevésbé volt meggyőződve Németország győzelméről, mint korábban, ezért a németekkel való kapcsolatokban is a kivárást helyezte előtérbe. Ez azonban sem a németeknek, sem Pétain marsallnak nem tetszett, ezért 1942. április 18-án leváltották, a kormányfői tisztséget pedig újból Pierre Laval töltötte be. A korábbi kormányfő visszatérését a hatalomba komoly diplomáciai és belpolitikai egyeztetés előzte meg, melyek során a németek egyértelműen kifejezték, hogy a jövőben Lavallal kívánnak együttműködni (Jackson, 2004).

Laval visszatérése és a nyílt kollaboráció

Laval még 1942-ben is meg volt róla győződve, hogy Németország a legrosszabb esetben is az európai helyzet uraként fog kikerülni a háborúból, ezért továbbra is mindent elkövetett a francia–német kapcsolatok elmélyítése érdekében. Az ő véleménye szerint a németekkel való együttműködés volt a kommunizmus elleni harc és Franciaország háború utáni felemelkedésének legjobb eszköze (Bourseiller, 2022; Muracciole, 2002).

A németek a vártnál jobban elhúzódó háború és a frontokon elszenvedett növekvő veszteségek miatt egyre komolyabban érdeklődtek a francia munkaerő iránt, amelyre a többi alávetett állam munkásaihoz hasonlóan nagy szükség volt a német ipari termelés fenntartásához. A Harmadik Birodalom már 1941 óta folyamatosan fogadott önkéntes francia munkásokat, akiket az otthoninál magasabb bér ígéretével csábítottak a német gyárakba. 1942 elejére azonban világossá vált, hogy ennél a pár tízezer főnél jóval többre van szükség, ezért megkezdődtek a tárgyalások a francia munkaerő intenzívebb felhasználásáról. A francia fél a munkásokért cserébe a hadifoglyok elengedését szerette volna elérni, akiket azonban a németek ekkor már a mezőgazdasági és ipari termelésben foglalkoztattak (Azéma & Wieviorka, 2004), így csak egy olyan cseréhez járultak hozzá, melynek keretében három szakképzett munkásért cserébe engedtek szabadon egy hadifoglyot (Genet-Rouffiac, 2010).

Több hónapon keresztül tartó tárgyalások után 1942. szeptember 4-én a németek újból teljes győzelmet arattak: a francia kormány bevezette a *Service de travail obligatoire* (kötelező munkaszolgálat), melynek keretében minden felnőtt férfi és nő (utóbbiak csak lakóhelyük közelében) kötelezhető volt a felsőbb hatóságok által meghatározott típusú és idejű munkák elvégzésére (Crowdy, 2007).² Ez a gyakorlatban a fiatal és szakképzett francia férfiak átadását jelentette a német hadiipar számára, melynek következtében 1943 elejére már 300 ezer fölé nőtt a Németországban dolgozó franciák száma, majd ezt követően ez a szám folyamatosan növekedett a német igényeknek megfelelően (Cointet, 1996). Az 1943. február 16-án kiadott törvény értelmében pedig a kötelező munkaszolgálatot az 1920 és 1922 között született férfiakra is kiterjesztették, amelynek következtében pár hónapon belül újabb negyedmillió francia munkás kelt útra Németország felé (Azéma & Bédarida, 1993b), ahol végül a hadifoglyokon kívül összesen 650 ezer francia munkás állt a német hadiipar szolgálatába. Egyes számítások szerint 1943-ban a német GDP több mint 8 százalékát franciák állították elő (Azéma & Wieviorka, 2004).

A kollaboráció nyílt felvállalása ellenére a francia kormány nem vállalta fel a német fél fegyveres támogatását, amely nem élvezte volna a lakosság támogatását. Ennek ellenére a párizsi – többségükben szélsőjobboldali – kollaboráns pártok felajánlották katonai szolgálataikat Berlinnek, amely propagandacélokból elfogadta az ajánlatot, Vichy pedig – érdemi támogatás nélkül – engedélyezte azt. Ennek eredményeként 1941 júliusában létrejött a *Légion des volontaires français contre le bolchevisme* (Francia Antibolsevik Légió) elnevezésű szervezet, amelynek soraiban 1944 nyaráig 5800 harcolt a keleti hadszíntéren a német hadsereg 638. gyalogezredéként. 1942 folyamán a francia kormány megpróbálta saját ellenőrzése alá vonni ezt a fegyveres különítményt a *Légion tricolore* (Trikolór Légió) létrehozásával, ez azonban a német fél elutasítása miatt kudarcot vallott, így ebből a fegyveres közreműködésből semmilyen érdemi politikai haszon nem származott Franciaország számára. 1943-ban ugyanez a forgatókönyv ismétlődött meg a Waffen-SS-be jelentkező franciák esetében, mivel kismértékben ugyan sor került a francia katonai potenciál német érdekek mentén történő felhasználására, de ez semmilyen ellenszolgáltatással nem járt a francia kormány felé (Bene, 2012).

Az 1942. november 8-án bekövetkezett észak-afrikai szövetséges partraszállás alapjaiban változtatta meg Franciaország helyzetét. A legfontosabb esemény az észak-afrikai francia hadsereg átállása volt, amelynek következtében a németek november 11-én a demarkációs vonalat átlépve megszállták a szabad zónát, 27-én pedig lefegyverezték a fegyverszüneti hadsereget, valamint megpróbálták

² A kötelező munkaszolgálat elől sokan elmenekültek és inkább az Ellenálláshoz csatlakoztak, mint hogy Németországban dolgozzanak, így kijelenthető, hogy a francia ellenállási mozgalom növekedéséhez nagymértékben hozzájárult ez a döntés.

megszerezni a Toulon-ban állomásozó francia hadiflottát, mely ellenállás vagy kihajózás helyett önelsüllyesztést hajtott végre (Jackson, 2004).

A rendszer bukása

Ezzel Franciaország gyakorlatilag elvesztette azt a különleges státuszt, melyet korábban a német hadsereg által elfoglalt országok között élvezett. Az ország teljes megszállásával odalett szuverenitásának maradéka is, a flotta elsüllyesztésével és a gyarmati hadsereg átállításával pedig korábbi mozgástere is megszűnt létezni. 1942 végétől Franciaország is csupán egy lett a német birodalom csatlósállamai közül, melynek végre kellett hajtania a Berlinből érkező utasításokat (Cointet, 1996). Önálló politikai mozgástere megszűnt, amennyiben nem teljesítette a német követeléseket, a német vezetés mindig készen állt rá, hogy leváltsa a kormány tagjait. Így történt 1943 végén is, amikor radikálisabb, a német igények teljesítése iránt nyitottabb politikusokat segített hatalomra a Vichy-kormány soraiban (Girolitto, 2002). Ez a rendszer azonban még mindig Pétain marsall fősege alatt működött, aki valamilyen szinten befolyást tudott gyakorolni a kormány tagjaira, azonban a fő politikai irányvonalon nem állt módjában változtatni (Broche & Muracciole, 2017).

Ugyanakkor a fentiek következtében a francia lakosság lojalitása megrendült a kormányzatban, amely a politikai vezetés legitimitását is aláasta. Ezt a német hatóságok is érzékelték, ezért vonták be egyre inkább a kormányzásba a szélsőséges francia politikai erőket, amelynek vezető tagjai készen álltak rá, hogy bármikor átvegyék az ország irányítását. Ez a lehetőség a legutolsó pillanatig ott lebegett Damoklész kardjaként a francia kormány felett még akkor is, amikor 1944 augusztusának végén Pétain marsallal együtt – akit erőszakkal kellett Németországba szállítani, ahol fogolynak tekintette magát – a németországi Sigmaringen-kastélyba szállították őket (Azéma & Bédarida, 1993b). Itt hozták létre szeptember 6-án az ún. Németországi francia kormánydelegációt a francia érdekek védelmére (*Délégation gouvernementale française pour la défense des intérêts français*) névre hallgató kormányhelyettesítő szervezetet, amelyben a szélsőséges mozgalmak több tagja (Marcel Déat, Joseph Darnand) is helyet kapott (Rouso, 1984).

Franciaországban az 1944 júniusi normandiai szövetséges partraszállás után megnövekedett a németek és a velük együttműködő franciák ellen irányuló támadások száma. Ahogy az ország területének felszabadítása egyre előrehaladottabbá vált, úgy hatványozódott ezeknek az akcióknak a száma is. A kezdetben a különböző ellenálló csoportok számlájára írható támadásokat különböző spontán tömegmegmozdulások követték, melyek főként azok ellen a franciák irányultak, akik kompromittálták magukat a német megszálló hatóságokkal való együttműködéssel (Delperrié, 1969). A német és francia rendfenntartó erők távozásával elszabadultak az indulatok, előkerültek a fegyverek és megindult a

bosszúállás. A helyzeten sokat rontott a kommunista párt bosszúállásra felszólító felhívása, amelynek hatására a társadalom egy része csatlakozott a fegyveres megtorláshoz. A kivégzéseknek gyakran nem sok köze volt a politikához, csupán a korábbi sérelmek megtorlásáról, a helyi vagyonosabb réteg kifosztásáról vagy a vezető beosztású tisztviselők eltávolításáról és így a remélt társadalmi előrejutás elősegítéséről volt szó (Novick, 1985). Ugyanakkor a megtorlás áldozatául esett valódi kollaboránsok a kevésbé fontos személyiségek közül kerültek ki, hiszen a leginkább érintettek Németországba (esetenként Spanyolországba) menekültek (Venner, 1975). Az ország felszabadításával párhuzamosan kitört népfelkelés időszakában lezajló tisztogatás áldozatainak pontos száma nem ismert. Ha leszámítjuk a politikai torzítás sugallta szélsőséges számokat (amelyek 10 és 105 ezer között szóródnak), mértékadó becslések szerint akkor is közel 11 ezer fő esett áldozatul ezeknek a túlkapásoknak szerte Franciaországban (Amouroux, 1991).

Az ideiglenes kormány első párizsi ülését 1944. szeptember 2-án tartotta, tehát ezt megelőzően szigorúan csak elvi fennhatóságát tudott gyakorolni Franciaország felett. Ebben az átmeneti időszakban annyi változás állt be, hogy a kormány jelenlétének tudatában lévő helyi hatóságok jobban ügyeltek a törvényesség látszatának fenntartására, ezért a kormány június 26-i rendeletének értelmében ténylegesen is felállításra kerültek a kollaborációban érintettek ügyeinek kivizsgálására szolgáló haditörvényszékek, tehát legalább a törvényesség látszata megjelent a tisztogatásban (Novick, 1985).

A francia kormány már Algériában megkezdte az általa törvénytelennek tartott Vichy-rendszer azon politikai és katonai vezetői elleni bírósági eljárásokat, akik a kezére kerültek. Az első ilyen pert Pierre Pucheu korábbi belügyminiszter ellen indították 1944. március 4-én, aki azért tartózkodott Algériában, mivel tartalékos tisztként csatlakozni kívánt a felállítás alatt álló új francia hadsereghez és részt kívánt venni Franciaország felszabadításában (Novick, 1985). A helyzetet még furcsábbá tette az a tény, hogy kormányzati tevékenysége alatt is végig azon munkálkodott, hogyan lehetne eltávolítani a németeket az országból. Erről ráadásul nem csupán írásos bizonyítékai voltak, de személyesen is kapcsolatban állt több olyan személyiséggel, akik ekkor már az emigráns kormány és hadsereg vezető beosztású tagjai voltak és igazolhatták ezt. Mindez azonban nem számított, mivel Pucheu-t nem saját tettei, hanem a törvénytelennek tekintett kormányzat ügyeiben való részvétel ténye miatt tekintették bűnösnek. Ennek eredményeként a gyorsan lezajló per végén Pucheu-t teljes vagyonelkobzásra és halálbüntetésre ítélték, amit március 20-án (tehát két héttel a per kezdete után) már végre is hajtottak. A koncepció jellegű per fenyegető üzenet volt a Franciaországban székelő kormány számára, amely azonban ellentétes hatást váltott ki, mivel – békés megegyezési alternatíva híján – csak még inkább a németekkel való együttműködés irányába taszította a Vichy-kormány tagjait (Aron, 1975).

Két hónappal később kezdődött az első magasabb beosztású katonai vezető, Edmond Derrien admirális pere. Az admirális a Tunéziában állomásozó francia csapatok főparancsnokának, Jean-Pierre Esteva admirálisnak volt a helyettese. Ellene az volt a vád, hogy *nem tagadta meg a parancsokat*.³ A vád érvelése szerint a hazafias érzelmű katonának – a forradalmi hagyományok szellemében – tudnia kellett volna, hogy melyik parancsot és mikor kell megtagadnia. A parancsokat betű szerint végrehajtó admirálist – korábbi érdemei elismerése mellett – életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték (Régie, 1975). Ennek egyenes folytatása volt az Esteva admirális elleni indított per, amelyet csak az anyaország felszabadítása után folytattak le, mivel az admirálist a németek repülőgéppel hazaküldték Franciaországba, mikor a tengelycsapatok észak-afrikai helyzete már menthetetlen volt. Az ellene felhozott vád ugyanaz volt, mint alárendeltje esetében, ami azért is volt paradox, mivel az admirális németellenes nézetei – melyeket széleskörben hangoztatott – ismertek voltak. Ennek ellenére vagyonek Kobz és polgárjogai elvesztése mellett életfogytiglani börtönbüntetést kapott, ahonnan csupán hat évvel később, kevéssel halála előtt szabadult (Novick, 1985).

Pétain marsall pere 1945. július 23-án kezdődött meg. A 89 éves államfő saját maga döntött a Franciaországba való visszatérés mellett, miután értesült róla, hogy távollétében akarják lefolytatni perét. A marsall április 26-án érkezett meg Franciaországba, miután a lakhelyéül kijelölt németországi kastélyt elhagyta és Svájc érintésével francia területre utazott. Két vádat hoztak fel ellene: összeesküvés a nemzetbiztonság aláaknázása érdekében; valamint Németországgal, mint ellenséges országgal való összejárás. Az idős államférfi nem magyarázkodott, nem keresett mentséget, az egész per folyamán csupán kétszer szólalt meg: a legelején kifejtette, hogy csak az égieknek és az utókornak tartozik elszámolással, a legvégén pedig a következő kijelentést tette: *„Az életem és a szabadságom az önök kezében van, tisztelt esküdtek, de a becsületemet a hazámra bízom. Döntsenek rólam lelkiismeretük szerint, az enyém tiszta, mivel egy hosszú életem keresztül a halál küszöbére jutva kijelentem, hogy egyetlen célom Franciaország szolgálata volt.”* (Michel, 1972). A per folyamán tanúként hallgatták meg Lavalt és Darnand-t, valamint nagy mennyiségű iratanyagot használtak fel a bizonyítási eljárásban. Mindez azonban nem igazán befolyásolta az esküdteket, akik már a tárgyalás előtt is meg voltak győződve Pétain bűnösségéről, és ezen a meggyőződésükön semmilyen tanúvallomás – még ha a vádlott számára kedvező is volt – nem változtatott. Ebből kifolyólag senkit nem lepett meg, hogy a marsallt augusztus 15-én halálra ítélték, megfosztották állampolgári jogaitól és elkobozták vagyonát (Azéma & Wieviorka, 2004). Noha a marsall nem kért kegyelmet, korára való tekintettel a kivégzést nem hajtották végre, mivel Charles de Gaulle – az ideiglenes kormány feje – kegyelmet gyakorolt és büntetését

³ Kiemelés a szerzőtől.

életfogytiglani börtönbüntetésre enyhítette, ezért a korábbi államfőt 1951-ben bekövetkezett haláláig őrizetben tartották (Meyer, 1975).

Ezt követően zajlott Laval pere, aki a számonkérés elől Spanyolországba menekült, ahonnan azonban kiadták a francia hatóságoknak, melyek minden áron el akarták ítélni a Vichy-rendszer egyik megtestesítőjét. A közelgő törvényhozási választások miatt gyorsan le akarták tudni a pert, ezért rövid vizsgálati szakasz után október 4. és 9. között folytatták le. Valódi tárgyalásról nem is lehet beszélni, Lavalnak nem volt lehetősége arra, hogy felsorakoztassa tanúit vagy az igazát bizonyító dokumentumokat, így 9-én halálbüntetéssel, állampolgári jogainak elvesztésével és vagyonelkobzással sújtották. A kivégzésére már október 15-én sort kerítettek sajátos körülmények között, ugyanis a korábbi kormányfő mérget vett be a kivégzés reggelén, de ettől függetlenül a haldoklót kivégzőosztag elé állították és végrehajtották rajta az ítéletet (Brissaud, 1975).

A Vichy-Franciaország öröksége

Az új politikai berendezkedés természeténél fogva előtérbe helyezte a hatékonyságot, melyet a harmincas évek gondolkodói is nagyra becsültek, így az egyik legfontosabb kérdés ennek megvalósítása volt. Ennek eléréséhez természetes módon kínálkozott a korporatív rendszer, amely a szakszervezetek helyett „természetes” gazdasági egységeket hoz létre, amelyek lehetővé teszik a liberalizmus és a szocializmus mellett egy új, működőképes harmadik út kiépítését. Ugyanakkor kezdetben több lehetséges megvalósítási módszer létezett egymással párhuzamosan. Az első a munkavállalók vezetésben való részvételére épült, a második a munkaadók hegemoniájára, míg a harmadik az állam közvetlen irányítására. Kezdetben úgy tűnt, hogy a munkavállalók kerülnek ki nyertesek a változásokból és a frissen kialakított szakmai korporációkban nem csupán az érdekeik védelme lesz biztosítva, hanem lehetőségük nyílik az irányításban való részvételre is. Azonban gyorsan csalódniuk kellett, amikor az irányítás továbbra is a munkaadók képviselőinek kezében maradt, miközben őket még a sztrájkjogtól is megfosztották. Ugyanakkor a munkaadók sem örülhettek sokáig ennek a sikernek, mivel a kormány a folyamatosan növekvő (elsősorban a német megszálló hatóságoktól érkező) ipari megrendelésállomány teljesítése érdekében a hatékonyság jelszavával magához vonta a korporációk vezetését, így végül a nagy kísérlet kiábrándító kudarccal zárult. A kapitalista nagytőke helyett az autoriter kormányzat használta ki a munkavállalókat. Az igazsághoz az is hozzátartozik, hogy a munkások védelmében bevezették a minimálbért és lefektették a társadalombiztosítás alapjait, ami hozzájárult a dolgozók anyagi helyzetének javításához és ezek az előremutató intézkedések a háború után is fennmaradtak (Paxton, 1973).

Ugyanilyen fontos szociális újítás volt az 1941-ben bevezetett öregségi nyugdíj, amelyre már régóta komoly igény jelentkezett a munkavállalók részéről, és számos

esetben hangzottak el ígéretek a politikai vezetés részéről a bevezetésére vonatkozóan, de végül a Francia Állam tette ezt meg. Jelentőségét és népszerűségét jól jelzi, hogy a konfliktus lezárása után a társadalombiztosítás teljes egészében átvette ezt az újítást (Paxton, 1973).

A politikai vezetés nagy hangsúlyt fektetett az ifjúság nevelésére is, amelynek deklarált fő irányvonalai az erkölcs, a fizikai munka és a testedzés voltak. Ehhez kapcsolódva egyéb intézkedések mellett nagy hangsúlyt kapott a fiatalok sporttevékenységének elősegítése, így az iskolai és azon kívüli testnevelés is komoly szerepet játszott a nevelésben. Ennek jegyében került sor a testnevelés beemelésére az érettségi tárgyak közé, amely azóta is ott szerepel. Bár ez a lépés a rendszer nacionalista és militáns céljainak megvalósítását szolgálta, ugyanakkor fontos szerepet játszott a fiatalok egészségének megőrzésében és sportteljesítményének növelésében is, így nem került kivezetésre az érettségi megmérettetések közül (Terfous, 2010).

A végrehajtó hatalmat erősen központosító kormány a rendfenntartást is új alapokra helyezte, amikor úgy határozott, hogy a korábban decentralizált módon működő rendőri szervezetet 1941 augusztusában összevonta egyetlen szervezet kötelékébe, amely a Nemzeti Rendőrség (*Police nationale*) elnevezést kapta. A rendőrségért felelős főtitkár irányítása alatt álló szerv feladata a nemzeti érdekek védelme és a rendfenntartás volt, amelynek során együttműködött a csendőrséggel. A strukturális reform – bár elválaszthatatlan volt a rezsim politikai természetétől – nagyobb hatékonyságot eredményezett, amelyre a háború utáni új politikai rendszer is igényt tartott, így megőrizte az új rendőri szervezetet, amely kisebb változtatásokkal napjainkban is létezik Franciaországban (Cointet, 1996).

Az említett központosítási törekvésekhez kapcsolódva került sor 1940 októberében a személyazonosító igazolvány bevezetésére. Nem az azonosító dokumentum jelentett újdonságot, mivel az már korábban is létezett, hanem az a tény, hogy minden 16 évesnél idősebb állampolgár számára kötelezővé vált annak kiváltása és használata a hivatalos szervek felé való személyazonosítási eljárás során. 1942-től a zsidó származásra való megjegyzés is bekerült az igazolványban szereplő adatok közé, ebből kifolyólag a dokumentum hamisítása is rendkívül széleskörűvé vált, hogy a hatóságok figyelmét elkerülni kívánó személyek (zsidók, kötelező munkaszolgálatra kötelezettek, ellenállók) rejtve maradhassanak. Az igazolvány a háború után is használatban maradt, de 1955-től kezdve kiváltása már nem kötelező, csupán opcionális a francia állampolgárok számára (Desprairies, 2012).

Az 1944-ben létrejött ideiglenes kormányzat – mely felváltotta a Vichy-kormányt – nekilátott a gazdaság újjáépítésének, melynek keretében a korábbi alapokra építve létrehozták a társadalombiztosítást, államosították a legfontosabb gazdasági ágazatok (energia, légi szállítás, betéti bankok, iparvállalatok) kulcsszereplőit és létrehozták az üzemi tanácsokat. Ez utóbbiak az 50 főnél többet foglalkoztató vállalatok munkavállalóinak érdekvédelmi szervezetei, amely a

dolgozókat érintő döntések esetében is beleszólási joggal rendelkeznek. Ezzel párhuzamosan a nemzetgazdaság legfontosabb ágazatait központi tervgazdálkodás keretében irányították 1947 és 1957 között, hogy minél gyorsabban újjá tudják építeni az országot, ami sikeresen meg is valósult, bár a belső intézkedések mellett ebben fontos szerepet játszott a Marshall-segély is, melynek egyik legnagyobb hasznélvezője Franciaország volt. A Vichy-korszakban lefektetett elvek alapján jött létre számos olyan szakmai érdekvédelmi szervezet (kamara) is, melyek a mai napig fennállnak és szabályozzák bizonyos szakmák (orvosi, ügyvédi, jegyzői, újságírói stb.) képviselőinek belső életét. Ugyanitt kell megemlíteni a szakszervezetek működését, amelyek 1944-es újraindulásuk óta rendkívül szervezeten és nagyon hatékonyan képviselik az azonos szakmákhoz tartozó munkavállalók érdekeinek védelmét (Asselain, 1984).

Az időtálló és politikai rendszerváltozásokat túlélő reformok listáját még hosszasan lehetne folytatni a kevésbé jelentős intézkedések felsorolásával, amitől a terjedelmi korlátok tiszteletben tartása érdekében eltekintünk. Ugyanakkor a bemutatott törvények is jól érzékeltetik, hogy a különleges időszakban működő Francia Állam, amelynek tevékenységét a francia utókor általában teljes egészében elutasítja annak természete miatt, számos olyan reformot hajtott végre, amelyek olyannyira hasznosnak és előremutatónak bizonyultak, hogy a rendszer bukását túlélve máig érvényben vannak és hozzájárulnak a napjainkban ismert – a társadalmi egyenlőtlenségek felszámolása érdekében határozottan fellépő – Franciaország kialakulásához és hosszútávú működéséhez (Nord, 2016).

A Vichy-rendszer megítélése folyamatosan változott az elmúlt 80 év folyamán. Franciaország nehezen nézett szembe a Francia Állam jelentette nehéz örökséggel, ezért évtizedeken keresztül napirenden tartották a „pajzs és kard” megközelítést, mely szerint Pétain volt a pajzs, amely védte a franciákat, míg vele együttműködve Charles de Gaulle a Szabad Francia Erők élén a kard, amely aktívan harcolt a németek ellen (Cointet, 2017). Ezt az elméletet az 1970-es években a francia történészek megcáfolták, mikor egyértelműen bebizonyították, hogy a francia politikai vezetés meg volt győződve a németek háborús győzelméről, a velük való kollaborációt pedig tudatosan kezdeményezte annak érdekében, hogy szakítson a korábbi belpolitikai berendezkedéssel és új rendszert hozzon létre. Ebből kifolyólag semmilyen együttműködésre nem törekedett De Gaulle-lal, akit az államrend veszélyeztetéséért és dezertálásért lefokoztak, halálra ítélték, vagyonát pedig elkobozták (Lottman, 2015). A kollaborációs politika ezen felül kudarnak bizonyult, hiszen a francia engedményekért cserébe a németek semmilyen érdemi ellenszolgáltatást sem nyújtottak, ami még a Vichy-kormány esetleges pragmatikus opportunizmusát is megkérdőjelezi (D’Abzac-Epezy, 2001).

Ugyanakkor Pétain és kormányzata működése a mai napig is foglalkoztatja a francia történészeket, elemzéseik nyomán pedig ellentmondásos kép bontakozik ki erről a rövid életű rendszerről. Noha a külpolitikában egyértelműen rossz döntések

születtek, mint ahogy ennek következtében számos súlyos örökséggel járó belpolitikai lépés is történt – többek között az ellenállókkal szembeni fellépés, a zsidó lakosság egy részének deportálása –, ugyanakkor számos olyan előremutató intézkedés is bevezetésre került, amely egyértelműen a társadalom érdekeit szolgálta, és az 1944-ben felálló új politikai vezetés állásfoglalásának köszönhetően érvényben is maradt. Tovább árnyalja a képet, hogy a politikai-katonai szereplők tevékenysége nagyban függött az adott időpillanatban rendelkezésükre álló mozgástértől, így például a *Francia Milícia* vezetője, Joseph Darnand, aki az egyik leggyűlöltebb közszereplőként vonult be a francia történelembe, a szervezetének felszerelését elősegítő fegyverszállítmányokért cserébe felajánlotta szolgálatait De Gaulle-nak, majd csupán az ő elutasítása után fordult a németekhez (akik paradox módon az ellenállóknak ledobott és elkobzott fegyverekkel látták el). Mindennek alapján ma már nem fekete-fehér kép, reálisan értékelve a korszak viszonyait és lehetőségeit a Vichy-rendszer vezetőinek megítélése sem egységes. Akadnak köztük olyanok, akik saját meggyőződésük és ambíciójuk következtében méltán nyerték el büntetésüket a háború lezárását követően, míg olyanok is voltak szép számmal, akik a radikálisan megváltozott körülmények között is megpróbálták a lehető legtöbbet tenni Franciaorszáért, de a vesztes oldalon találták magukat, ezért bár a háborút követően elítélték őket, ma már más szemmel nézik tevékenységüket (Bourseiller, 2021).

Összegzés

A Francia Állam a nemzeti forradalom keretében egy alapvetően jobboldali ideológiákra támaszkodó, tekintélyelvű, antidemokratikus, korporatív, antiszemita, regionalista, a városokkal szemben a vidékre támaszkodó és a marsall személyi kultuszára építő új politikai, társadalmi és gazdasági berendezkedést kívánt létrehozni. A háborús vereség következtében kialakuló különleges helyzet pedig olyan katalizátorként működött, amely elősegítette ezeknek a megoldásoknak az előtérbe kerülését – számos olyan intézkedéssel együtt (személyi kultusz, antiszemitizmus stb.), amelyet a francia társadalom nagy része nem érzett a magáénak, de csupán korlátozottan tudta kifejezni ezekkel kapcsolatos ellenérzését.

Ez a nagyszabású politikai–társadalmi átalakítási kísérlet a külpolitikai helyzet alakulása miatt végül megbukott, azonban számos, ennek során létrejött új eredmény fennmaradt és tovább élt (és részben él a mai napig is) Franciaországban. Ennek egyik elsődleges magyarázata az lehet, hogy a radikális módszerekkel operáló rendszer a legtöbb esetben régóta fennálló problémákra keresett és kínált olyan választ, amelyek kidolgozásán különböző politikai és gazdasági csoportok már régóta dolgoztak. Ebből kifolyólag ezek az intézkedések – függetlenül a rendszer természetétől – valódi megoldást jelentettek számos problémára, ezért ezek a Francia Állam bukása után is tovább éltek Franciaországban és hozzájárultak az ország politikai, gazdasági és társadalmi berendezkedésének modernizálásához.

Irodalomjegyzék

- Ageron, C.-R., Coquery-Vidrovitch, C., Meynier, G. & Thobie, J. (2016). *Histoire de la France coloniale 1914-1990*. Armand Colin.
- Amouroux, H. (1991). *La grande histoire des Français sous l'Occupation. Les règlements de comptes* (Vol. 9). Robert Laffont.
- Aron, R. (1954). *Histoire de Vichy 1940-44*. Librairie Arthème Fayard.
- Aron, R. (1975). Pucheu au nom de la raison d'État. *Historia*, 30(41), 2–13.
- Asselain, J.-C. (1984). *Histoire économique de la France du XVIIIe siècle à nos jours*. Seuil.
- Azéma, J.-P., & Bédarida, F. (Eds.). (1993a). *La France des années noires. Vol. 1: De la défaite à Vichy*. Éditions du Seuil.
- Azéma, J.-P., & Bédarida, F. (Eds.). (1993b). *La France des années noires. Vol. 2: De l'Occupation à la Libération*. Éditions du Seuil.
- Azéma, J.-P., & Wiewiorka, O. (2004). *Vichy, 1940-44*. Perrin.
- Baruch, M. O. (1997). *Servir l'État français. L'administration en France en 1940 à 1944*. Fayard.
- Bene, K. (2012). *La collaboration militaire française dans la Seconde Guerre mondiale*. Éditions Codex.
- Bourseiller, C. (2021). *Ombre invincue. La survie de la Collaboration dans la France de l'après-guerre 1944-1945*. Perrin.
- Bourseiller, C. (2022). *Ils l'appelaient Monsieur Hitler. L'histoire méconnue des nazis français 1920-1945*. Perrin.
- Brissaud, A. (1975). Un scandale inutile: Le procès Laval. *Historia*, 30(41), 78–86.
- Broche, F. (2002). *L'Armée française sous l'Occupation. La dispersion*. Presses de la Cité.
- Broche, F., & Muracciolo, J.-F. (2017). *Histoire de la collaboration 1940–1945*. Tallandier.
- Cointet, J.-P. (1996). *Histoire de Vichy*. Plon.
- Cointet, M. & Cointet, J.-P. (Eds.) (2000). *Dictionnaire historique de la France sous l'Occupation*. Tallandier.
- Cointet, J.-P. (2017). *Les hommes de Vichy. L'illusion du pouvoir*. Perrin.
- Crowdy, T. (2007). *The French Resistance Fighter: France's Secret Army*. Osprey Publishing Ltd.
- D'Abzac-Epezy, C. (2001). Le gouvernement de Vichy et la collaboration militaire: enjeux et limites. *Relations internationales*, 28(3) 303–321.
- Delperrié de Bayac, J. (1969). *Histoire de la Milice 1918-1945*. Fayard.
- Despraries, C. (2012). *L'héritage de Vichy: Ces 100 mesures toujours en vigueur*. Armand Colin.
- Durand, Y. (1994). *Prisonniers de guerre dans les Stalags, les Oflags et les Kommandos, 1939-1945*. Hachette.
- Ferro, M. (2009). *Pétain*. Hachette.
- Gamelin, M. (1946). *Servir. Les armées françaises de 1940*. Plon.
- Genet-Rouffiac, N. (2000). *Des prisonniers de guerre au personnes capturées*. Service historique de la Défense.
- Giolitto, P. (2002). *Histoire de la Milice*. Perrin.
- Jäckel, E. (1968). *La France dans l'Europe de Hitler*. Fayard.
- Jackson, J. (2004). *La France sous l'Occupation, 1940-1944*. Flammarion.
- Keegan, J. (2008). *A második világháború*. Európa.
- Lacroix, C. (2004). L'amiral Émile Lacroix (1883-1949). *Guerres mondiales et conflits contemporains*, 55(1), 25–38.
- Lambauer, B. (2001). *Otto Abetz et les Français ou l'envers de la collaboration*. Fayard.

- Léo, Élisabeth (2004). Vichy aux Antilles et en Guyane: 1940-1943. *Outre-Mers. Revue d'histoire*, 91(1-2), 145-174.
- Lorenz, D. A. (2022). *Colaboracionistas. Europa occidental y el Nuevo Orden nazi*. Galaxia Gutenberg.
- Lottman, H. R. (2015). *De Gaulle / Pétain. Règlements de comptes*. Perrin.
- Mallet, A. (2019). *Vichy contre Vichy. Une capitale sans mémoire*. Belin.
- Masson, P. (2000). *La Marine française et la guerre 1939-1945*. Tallandier.
- Masson, P. (2010). *Histoire de l'armée allemande 1939-1945*. Perrin.
- Meyer, C. (1975). Le Maréchal. *Historia*, 30(41), 68-77.
- Michel, P.-L. (1972). Fallait-il condamner Pétain à mort? Le pour et le contre. *Historama*, 27(11), 41-60.
- Michel, H. (1981). *Paris allemand*. France Loisirs.
- Montagnon, P. (2009). *La France dans la guerre de 39-45*. Pygmalion.
- Muracciole, J.-F. (2002). *La France pendant la Seconde Guerre mondiale*. Librairie Générale Française.
- Nord, P. (2016). *Le New Deal français*. Perrin.
- Novick, P. (1985). *L'épuration française 1944-1949*. Balland.
- Ormos, M., & Majoros, I. (1998). *Európa a nemzetközi küzdőtérén*. Osiris.
- Paxton, R. O. (1973). *La France de Vichy 1940-1944*. Seuil.
- Régie de, X. (1975). Le procès de l'obéissance. *Historia*, 30(41), 13-14.
- Rioux, J.-P. (Ed.) (2005). *Une histoire du monde contemporain*. Larousse.
- Roussel, E. (2009). *Le naufrage*. Gallimard.
- Roussio, H. (1984). *Pétain et la fin de la collaboration*. Éditions Complexe.
- Terfous, F. (2010). La politique en faveur de l'éducation physique des jeunes filles sous Vichy: L'œuvre de Marie-Thérèse Eyquem (1940-1944). *Carrefours de l'éducation*, 15(2), 135-150.
- Théofilakis, F. (Ed.) (2022). *Les prisonniers de guerre français en 40*. Fayard.
- Venner, D. (1975). La « justice » populaire. *Historia*, 41(41), 24-36.

A POLITICAL REACTION TO A MILITARY DEFEAT: THE FRENCH STATE (1940-1944) AND ITS LEGACY

Abstract

In 1940, the French army suffered a devastating defeat at the hands of the German armed forces. This unexpected event led to the formation of a new government under Marshal Philippe Pétain. The French government moved to Vichy, where the legislature granted Pétain extraordinary powers. He used these powers to collaborate with Nazi Germany in foreign policy and to implement the regime change known as the 'national revolution' in domestic policy. The new regime sought to create an authoritarian, anti-democratic, corporatist, rural-centric political order, which placed great emphasis on the cult of personality around Pétain, promoted anti-Semitism and sought to transform French society and the economy along conservative, right-wing lines. The radical nature of the political transformation of the Vichy regime ultimately failed, largely due to the evolution of the war. Nevertheless, many key aspects of the regime's policies continued to have a major impact on post-war France, and some of these are still in effect today. These reforms contributed to the political, economic and social modernisation of the country and therefore nuance the perception of the Vichy regime in the history of modern France.

Keywords: France, World War II, Philippe Pétain, National Revolution, reform

LATIN AMERICAN TERRITORIAL DISPUTES AND CHINA'S GROWING INFLUENCE: ECONOMIC POWER AND GEOPOLITICAL IMPLICATIONS IN THE 21ST CENTURY

Máté Deák

assistant professor

Department of Political Science and International Studies, University of Pécs

ORCID 0000-0001-6133-0861

Doi:

10.15170/PSK.2024.05.02.06

Published: 30.12.2024

Citation:

Deák, Máté (2024): Latin American territorial disputes and China's growing influence: economic power and geopolitical implications in the 21st century. *Pólusok/Polarities*, 5(2), 98–119.

Acknowledgements:

–

Articles published in this journal are licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

 CC BY-NC-SA 4.0

Abstract

Latin American countries managed to avoid major wars after their liberation from the colonial system. At the same time, smaller, local wars and territorial conflicts have affected the region, often creating a tense interstate atmosphere and delineating areas of geographically disputed affiliation. In the 21st century, the controversial territorial disputes of the 19th and 20th centuries continue to shape the regional dynamics of interstate relations. Among the numerous examples, this paper examines the land disputes between Chile and Bolivia (Atacama, Antofagasta), Argentina and the United Kingdom (Las Malvinas or Falkland Islands), Brazil and Uruguay (El Rincón de Artigas, Ilha Brasileira, Masoller), Costa Rica and Nicaragua (Isla Calero), Guayana and Venezuela (Essequibo), Guatemala and Belize (Cayo, Belize, Stann Creek and the Toledo Territories). It explores the history and origins of these interstate conflicts, describes possible solutions, including measures taken to date to resolve them, and argues that existing problems with colonial roots are being exacerbated by the race for resources and global markets, with a particular focus on China's role in regional geopolitical realities. The analysis concludes that these disputes are unlikely to be resolved in the near future, despite the policies and efforts already undertaken.

Keywords: *Latin America, territorial disputes, claimed territories, interstate relations, 21st century, China, USA*

Introduction

Latin America is currently experiencing a growing trend of land and maritime border disputes that threaten to disrupt peace and undermine stability in the region. However, tensions arising from territorial disputes have been present since the independence of Latin American states, and in some cases led to wars in the 19th and 20th centuries, but mostly only to the point of saber-rattling and mobilization

of forces, without any real military action. The few conflicts that did result in localized aggression did not, with one or two exceptions, escalate into full-scale war. However, increasingly frequent and often hostile statements are heard from leaders and political elites blaming other states for their perceived or real grievances, highlighting their landlocked and territorial status as a source of economic and other disadvantages. These accusations often emphasize the use of force as a possible means of resolving disputes between states, even in official communications. This is a worrying trend in a region where wars have been fought for such reasons in the past.

The aim of this paper is to outline the interstate conflicts, territorial disputes, and disputed territories in contemporary Latin America, to briefly summarize the antecedents of the 19th and 20th centuries, to provide a historical background, and to describe the attempts and efforts of the respective states to resolve the disputes. In the cases examined, the results demonstrate that Latin American states in the 21st century are much more inclined to favor peaceful settlement proposals than the warlike conflict resolution practices of two centuries ago. There are two main reasons for this. First, the International Court of Justice (ICJ) now provides a real alternative to war, and international organizations such as the United Nations (UN) and its conflict management activities are now globally recognized as impartial and legitimate arbitrators and peacebuilders (Kacziba, 2017). Another reason is that the use of war as a tool is considered stigmatizing and degrading among Latin American states, and therefore to be avoided. In addition, many international treaties explicitly prohibit the use of military force, and countries that have accepted this as a binding criterion for themselves may face serious international sanctions if this is violated (Paterson & Flynn, 2013).

Overall, while tensions are rising in Latin America relevant to disagreements over disputed borders and territories, the international treaties and existing peace agreements, as well as mutual respect for international law and diplomacy, have meant that the countries concerned have not automatically resorted to the use of force and war to resolve their disputes in recent decades.

China's challenge to US geopolitical interests in Latin America

In recent years, Latin America has emerged as a critical arena for geopolitical competition between China and the United States (US). Traditionally within the US sphere of influence, the region has witnessed a growing Chinese presence, driven by its strategic ambitions and economic interests. This shift in dynamics has significant implications for Latin America's geopolitical landscape. China's involvement in the region is multifaceted, encompassing economic, political, and military dimensions. Economically, it has become a major trading partner for many Latin American countries, providing much-needed investment, particularly in

infrastructure and energy. The Belt and Road Initiative (BRI), launched in 2013, has further solidified China's presence in the region (Jenkins, 2021). Latin American countries, in turn, provide China with essential commodities such as oil, copper, and soybeans, underscoring the complementary nature of their economic relationship. Politically, China's influence in Latin America has grown through diplomatic engagements and multilateral organizations. Many Latin American countries have welcomed China's non-interventionist approach, which contrasts sharply with the often prescriptive policies of the US. China also strategically used "vaccine diplomacy" during the COVID-19 pandemic to enhance its soft power in the region. These efforts have helped China build stronger ties with Latin American governments and gradually erode US influence.

The military dimension, although less pronounced, is also noteworthy. China has increased its arms sales to the region and engaged in joint military exercises with Latin American countries. While these activities are limited compared to China's economic engagements, they signal Beijing's growing interest in becoming a global military player and challenging long-standing US dominance in the Western Hemisphere. Recognizing China's growing influence, the US has sought to reassert its presence in Latin America. However, Washington faces significant challenges in countering China's rise. Latin American countries, burdened by debt and seeking economic diversification, often see Chinese investment as crucial to their development. Moreover, the US's own internal political struggles and inconsistent foreign policy have made it difficult to present a coherent strategy for Latin America. In sum, the geopolitical tug-of-war between China and the US in Latin America is likely to intensify in the coming years. While the US still wields considerable influence in the region, China's strategic investments and diplomatic initiatives are gradually reshaping the geopolitical landscape. The outcome of this competition will have far-reaching implications, not only for Latin America but also for the broader global order (Carafano, 2024).

Due to economic unpredictability, high levels of inequality and inefficient administration, Latin American countries remain trapped in a low-growth scenario. As a result, most governments in the region rely on foreign direct investment (FDI) to stimulate economic growth. Over the past year, however, FDI fell 9.9% to \$184.3 billion. Despite a 15% increase in mergers and acquisitions, its total value fell by 13%. FDI is concentrated in a small number of countries. Brazil received 35% of the region's FDI last year, and Mexico came in second with 16%. Argentina, boosted by the new government of President Javier Milei, came third with 13%, followed by Chile with 12% and Colombia with 9%. With the European Union leading mergers and acquisitions, the US remains the region's largest investor. From 2022 to 2023, the EU saw the highest increase in FDI, followed by Canada. Although still active, China's share of investment has declined from a decade ago (GF, 2024).

The Impact of Chinese Influence on Latin American Border Disputes

China's growing influence in Latin America has increasingly become a topic of global strategic importance, especially as it intersects with the region's longstanding border disputes. Traditionally, Latin American border conflicts have been shaped by historical grievances, resource claims, and geopolitical ambitions. However, the rising presence of China introduces new dynamics that could significantly alter the resolution or perpetuation of these disputes.

China's involvement in Latin America is primarily economic, characterized by substantial investments in infrastructure, energy, and raw materials. The Belt and Road Initiative (BRI) has expanded Beijing's economic footprint across the region, fostering deeper ties with Latin American governments. This economic leverage provides China with considerable soft power, which could influence the way border disputes are managed or resolved. Countries engaged in territorial conflicts may prioritize maintaining favorable relations with China, especially when Chinese investments are critical to their economic development (Berg, 2024). This prioritization could either encourage peaceful negotiations or, conversely, embolden nations to assert their claims more vigorously, banking on China's diplomatic and economic backing. Moreover, China's principle of non-interference in the domestic affairs of other countries, often cited as a key element of its foreign policy, is a double-edged sword in the context of border disputes. On one hand, this stance allows China to maintain neutrality, avoiding direct involvement in the region's territorial conflicts, which could be seen as a stabilizing influence. On the other hand, China's substantial economic influence could indirectly sway the outcomes of these disputes. For instance, nations receiving significant Chinese investment may feel pressured to align their policies with Beijing's broader strategic interests, potentially compromising their positions in border negotiations.

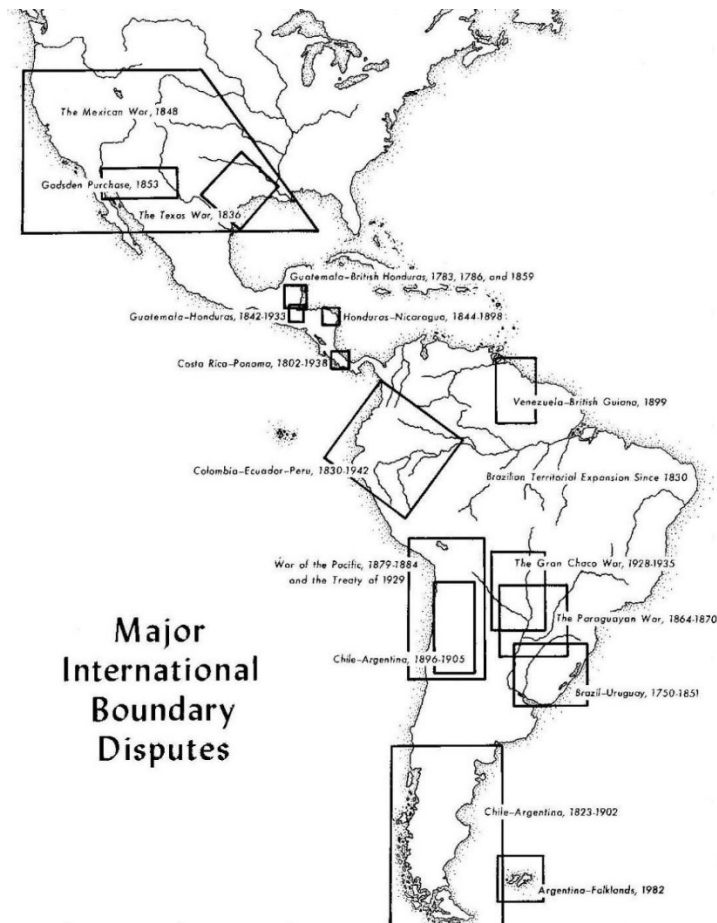
Additionally, China's growing military presence in Latin America, although less overt than its economic influence, adds another layer of complexity. Through arms sales and military cooperation, China has established security ties with several Latin American countries. While these ties are not directly aimed at influencing border disputes, they do enhance China's strategic presence in the region, which could indirectly affect the power dynamics of such disputes. For example, a country engaged in a territorial conflict might leverage its military relationship with China to bolster its defense capabilities, thereby altering the balance of power in its favor. Furthermore, China's role in multilateral forums within Latin America could also impact border disputes. As China becomes more involved in regional organizations such as the Community of Latin American and Caribbean States (CELAC) (Altmann-Borbón & Rivero, 2022) or the Organization of American States (OAS), it could exert influence over the diplomatic processes that govern the resolution of border conflicts. China's position as a major economic partner gives it a potential

platform to shape the discourse around these disputes, promoting resolutions that align with its interests, such as regional stability that favors continued economic engagement.

In conclusion, the growing influence of China in Latin America is likely to have significant, albeit complex, impacts on the region's border disputes. While China's economic, military, and diplomatic engagement provides it with tools to shape outcomes, its policy of non-interference and focus on economic ties could result in indirect rather than direct involvement. The extent to which China will actively shape these disputes depends on how its broader strategic interests align with the specific circumstances of each conflict. As Latin America continues to grapple with these territorial issues, China's role will be a critical factor in determining the trajectory and resolution of these disputes (Ibid).

Brief overview of the specific historical and geographical context of Latin America

The history of the continent has specific characteristics. The role of geography and its impact on regional geostrategic decisions can be traced back to the early and mid-19th century, when several Latin American states became independent relatively early and have maintained their independence to the present day. Their liberation was facilitated by the enormous distance from the European continent, as the Spanish and Portuguese colonies became unsustainable due to the challenges emerging in the Iberian Peninsula. The resulting power vacuum could not be filled by other European powers, again due to their great distance. And it is the same distance that today prevents the countries of this region from being a viable counterweight to their northern neighbor, the US (Soltész, 2011). Other factors that contribute to South America's developmental shortcomings are its small population (600 million people), its uneven distribution, and its lack of modern infrastructure. The population is mostly concentrated near the coasts ('the inhabited fringe') because this is where they mostly found their livelihoods, and typically these sea and ocean areas were the only habitable regions (Marshall, 2018). However, it is also distance that protected the countries of the region from major global wars in the 19th and 20th centuries, as neither the First nor the Second World War devastated these states. They were left to their own conflicts, since almost immediately after the declarations of independence, either territorial battles or internal civil wars determined the political culture of the newly created states (Kákai, 2004).

Map 1: Territorial disputes of Latin America

Source: Los diccionarios y las enciclopedias sobre el Académico, https://es-academic.com/pictures/eswiki/76/Latin_America_Major_International_Boundary_Disputes.jpg, last accessed 28.01.2025

The Mexican-American War, fought between 1846 and 1848, not only determined the borders between the two countries, but also created a cultural divide between the US and Latin America. Perhaps the bloodiest war on the South American continent took place from 1864 to 1870, known as the War of the Triple Alliance. The combined forces of Argentina, Brazil, and Uruguay defeated Paraguay, with Argentina and Brazil in particular annexing large territories from the defeated party. Although the country was not divided among the victors, it effectively ceased to be a functioning state, and nearly 60% of its population (400 000 people) died in vain (Paterson & Flynn, 2013). The so-called War of the Pacific (see below) was fought from 1879 to 1884 and ended with Chile's victory over Peru and Bolivia, cutting off Bolivia's access to the sea. Among other things, this victory

helped Chile to develop significantly and become one of the model economies of Latin America (Pólyi & Thomázy, 2019). By the end of the 19th century, state borders were largely established, and the upcoming 20th century was not free of armed conflicts and struggles. In the first half of the century, from 1932 to 1935, the Chacó War was fought between Paraguay and Bolivia following the discovery of oil in an area that both countries claimed as their own. Peru and Ecuador fought three times to adjust their border along the Andean ridge, in 1941, 1981, and most recently in 1995. El Salvador and Honduras fought a so-called 'Football War' in 1969 due to political disagreements between the two countries and migration. Argentina, in a desperate attempt by its last dictatorship to save itself, invaded the British-ruled Falkland Islands in 1982, and the conflict ended in the country's swift defeat and the fall of the junta.

Additionally, in the second half of the twentieth century, Central and South America became a secondary theater in the Cold War. Despite the global divide, the underlying problems of territorial claims have not changed or been resolved during this period. Relations between Chile and Bolivia remained particularly tense, and the border between Belize and Guatemala was disputed. Argentina and Chile were in dispute over the sovereignty of the Beagle Channel, Venezuela claimed significant territory in Guyana, and Ecuador had territorial demands against Peru (Marshall, 2018). Currently, the territorial disputes that still exist have either been suspended or are being resolved through diplomacy and international law, but with few real and tangible results (Deák, 2021).

Territorial disputes of Chile and Bolivia

The states of Latin America gained their independence from the former Spanish colonial dependencies during the 19th century. Chile has been de facto independent since 1810, although it was not formally proclaimed a state until February 12, 1818. Bolivia (then known as Upper Peru or Alto Perú) gained independence in 1825 with a much larger territory than it has today. Most of its territorial losses, amounting to almost 1 000 000 km², of which 1 200 000 km² went to Chile, were related to the so-called War of the Pacific. The main problem for Bolivia was, and still is, not the extent of its territorial losses, but the loss of its access to the sea. Currently, there are only two states in South America without access to the sea: Bolivia and Paraguay. This fact has been a major economic and commercial handicap throughout the 20th century and has increased the isolation of foreign trade in the 21st century.

The source of the problem dates back to the 19th century, shortly after the two countries gained independence. There was another player in this conflict, Peru, which also suffered significant territorial losses in a dispute that escalated into war.

The so-called War of the Pacific⁴ broke out in 1879 and led to a major transformation of the map of South America.

The immediate cause of the war was Bolivia's unauthorized imposition of new taxes on the Chilean company *Compañía de Salitres y Ferrocarril de Antofagasta* (CSFA), then operating in the Bolivian territory of Antofagasta, in 1878, in violation of the 1874 treaty⁵, in which the two parties agreed that no new tax could be imposed for 25 years on any Chilean individual or company operating in Bolivia. The dispute escalated into military action, when Chilean troops occupied the port of Antofagasta on 14 February 1879 in response to the Bolivian action which the Chilean government considered a breach of the treaty.

The war ended in 1884. Hostilities with Peru ceased in 1883 (Treaty of Ancón), and relations between the two countries were settled in 1929 with the Treaty of Lima, mediated by the USA. Chile retained the occupied province of Arica. In 1884, Bolivia accepted the loss of its entire coastline to Chile by signing the Treaty of Valparaíso. The Treaty of Peace and Friendship of 1904 ceded the entire Antofagasta region to Chile (F. Sater, 1996). As a result of the wars, Bolivia became a landlocked country, while Chile gained control of new saltpeter fields and strengthened its position vis-à-vis neighboring countries (Deák, 2007; Jancsó, 2008).

After 1904, the Bolivian aspirations to regain the lost sea access became - and still are - one of the defining features of the relations between Chile and Bolivia. This effort is known in studies as the Atacama border dispute (*Litigio de la Puna de Atacama*). The issue was raised several times during the 20th century, but it was not until 1975 that the first milestone of negotiations was reached. Then leader of Chile, Augusto Pinochet and his government proposed a solution to settle the Bolivian claims (Harsányi, 2011). According to the plan, the Lluta River would have been the new border in the north, marking a narrow corridor parallel to the Peru-Chile border from Bolivia to the sea, resolving the centuries-old conflict in the border dispute between the two countries. But the project would have been implemented on territory formerly belonging to Peru, and under the terms of the Treaty of Ancón, Chile could not unilaterally transfer to a third party any region it had acquired from Peru without Peru's consent. The ruling Peruvian dictator Francisco Morales-Bermúdez rejected the plan and proposed instead the designation of a common region (Arica) controlled by the three countries as a solution. Chile, however, did not accept this proposal, arguing that such shared sovereignty would be complicated and uncontrollable in practice.

⁴ War of the Pacific or Saltpeter War (*Guerra del Salitre*), 1879-1884. Not to be confused with the war between the USA and Japan in the Pacific theatre of operations in World War II, also professionally known as the War of the Pacific (Pacific War).

⁵ Boundary Treaty (Treaty of Sucre), 1874. Boundary Treaty, Treaty of Sucre, trade and border treaty between Chile and Bolivia. It extended the treaty of the two countries concluded in 1866.

In 2004, on the 100th anniversary of the 1904 Treaty of Peace and Friendship, the Bolivian claim was again put in the spotlight. Building on the huge volumes of natural gas discovered in Bolivia at that time, Bolivian president Carlos Mesa, in the context of his 'gas for the sea' movement, opened dialogue with his Chilean counterpart Ricardo Lagos in public at the Organization of American States (OAS). In the spirit of reconciliation, Lagos suggested that the first step should be the resumption of diplomatic relations to ensure the smooth continuation of the dialogue. This proposal was firmly rejected by Mesa in the presence of representatives of the states of America, and he was probably not seeking a solution to the problem but wanted to win the sympathy of the international community for his country and to gain some domestic political support (in order to remedy his declining popularity). At that time, Bolivia was already engaged in internal political battles, such as the so-called gas war - which will be discussed in detail later in this paper.

After Evo Morales came to power in 2006, the new president gradually took what had been a bilateral issue to the international community on the continent (and then the world) in the hope of gaining some support. It is also important to highlight the aspect that raw materials are in great demand in global trade in the 21st century. Bolivia is a country rich in mineral resources (ores and natural gas) which are currently only available on the world market to a limited extent, despite the huge demand for them (Navarro, 2004).

In 2012, negotiations between Chile and Bolivia to resolve the border dispute broke down and Morales decided to take the issue to the ICJ. He did this despite the fact that the Organization of American States had already adopted a resolution on the issue in 2012, stating that the border dispute was a conflict that could not be resolved by the international community and should be resolved through bilateral negotiations between the two countries. On 24 April 2013 the proceedings were launched, which surprisingly did not affect the issue of the border modification claim, but Bolivia filed a claim regarding the enforcement of previous promises made by Chile in the 1950s and 1970s - which were never fulfilled (Veltzé, 2014). The court proceedings were concluded at the end of 2015, and a final and binding resolution was delivered in October 2018. According to this, Chile cannot be obliged to grant Bolivia a license to use the sea exit. The court has also delegated the case back to the two countries to reach a joint solution (Reuters, 2019). A settlement is still pending. At the same time, bilateral relations are still very much affected by the unresolved, still open, and highly politicized issue, which divides both Chilean and Bolivian society (Szente-Varga, 2016).

The Silala/Siloli water dispute

Water is a high priority issue in Bolivia, especially since the so-called water war. The explosive growth of large cities has not been matched by infrastructure development, prompting the Bolivian government to involve international companies in its development. This process was accompanied by a significant increase in the price of drinking water, which the population could not afford. The escalation of tensions led directly to the Cochabamba Water War in 2000 (Mulligan & Eckstein, 2011).

Understandably, Bolivia is sensitive to perceived or real threats to its watershed. This is true even though the conflict, known as the Silala or Siloli water dispute (discussed below), has strong anti-Chilean political overtones that Bolivia seeks to use to gain domestic political capital, strengthen its power vis-à-vis Chile, and maintain international attention. The issue of clean water is well suited to this purpose, as many believe that one of the greatest challenges of the 21st century will be to ensure access to drinking water for the world's population (Glied, 2009; Glied & Kacziba, 2021). The Silala conflict – linked to one of the most vulnerable water sources in the region (Wolf, 2007) – has also highlighted irregularities in water and river basin rights that have not been addressed, or not in this form, but their significance goes beyond the problems of the two countries.

The origins of the dispute date back to the early 1900s (1908), when a Chilean-resident company (Antofagasta & Bolivia Railway Company, Ferrocarril de Antofagasta a Bolivia, FCAB) built a canal for its mining investments, with the aim of diverting the waters of the Silala, which originates in Bolivia, to the Chilean side of the border. In 1997, Bolivia withdrew the concession rights, claiming that the water was not being used for the purposes specified in the original agreement. Instead, it signed a new 40-year contract with the Bolivian company DUCTEC SRL worth 46.8 million USD, in return for which it agreed to establish an industrial park in the area and to market Silala water as bottled drinking water under the slogan "Drink Silala water for sovereignty" (International Water Law Blog, 2013). According to the Bolivian position, the Silala River does not exist, it is artificially formed and thus the water belongs to Bolivia, and that they are only willing to negotiate any further if it is linked to the recovery of Bolivia's lost sea access. They claim that the water belongs to Bolivia (Agencia Efe, 2019) and that the Silala is therefore not subject to international river and water law.

Chileans, on the other hand, believe that the Silala River exists and that regardless of the fact that part of the riverbed is artificial, it would flow towards Chile anyway. According to their position, the river flows across the Chilean border, and it is subject to international river and water law, and they accuse Bolivia of violating the relevant international conventions by altering the flow of the water and "blocking" it (Ibid).

This situation is interesting for several reasons. On the one hand, the decision depends heavily on whether the Silala River is considered an artificial river or a natural, inherently existing river. On the other hand, this issue has highlighted the fact that international law is not always properly applied, for example, the rights to the riverbed and water flow of artificially created watercourses are unclear. Geological and historical studies are underway to determine what the Silala is. However, evidence and surviving historical documents already suggest that the Silala flowed across the Chilean-Bolivian border before the artificial channel was built, more or less along the course of the later artificial channel. The situation is further complicated by the fact that in 2017, in addition to water rights issues, new elements such as the human right to clean water have emerged in this already highly politicized issue. In 2010, the UN recognized the right to clean drinking water and adequate sanitation as a human right, following a proposal submitted by Bolivia (Greco, 2017).

In addition to the viewpoints of international law, water and river law, human rights, the border dispute between two neighboring countries, and the quest to regain a lost sea exit, the dispute also highlights other very significant issues. The water body is described in the literature as a river, but in reality, it is merely a stream with a flow that is a fraction of the Amazon (estimated at 0.000001%). In many countries around the world, rivers, streams and river basins that are many orders of magnitude larger than this are the subject of repeated legal disputes – e.g. the Amazon, the Nile, the Euphrates or the Danube – and it is easy to see why the Silala dispute and its outcome are of such importance. If such a small watercourse can cause such a major international conflict, then the issue of the rights of much larger surface waters and the precise settlement of the relevant legal relationship could be one of the most important international legal tasks of the 21st century.

Argentina

With regard to the Falkland Islands (Las Malvinas), the issue of Argentina's territorial dispute and disputed territories stands out in several respects from the traditional understanding of interstate conflicts in Latin America. Not only because it involved a country outside the region, or even the Southern Hemisphere, but also because it involved an actual war of conquest that ended in Argentine defeat and the retention of British control over the Falklands.

The origins date back to the 16th century. The British discovered the island in 1592 and first landed in 1690. After a brief French interlude, the Spanish took possession of East Falkland in 1767, while the British (1774) abandoned their West Falkland settlements. The Spanish didn't stay much longer, giving up the area in 1811. Argentina laid claim to the islands and the surrounding waters in 1820 and built a fort there, to which the British responded by returning again in 1833,

destroying the Argentinian fort, occupying the islands and electing a governor. Argentinian territorial claims were legally ended by the Arana-Southern Treaty of 1850. Argentina never really gave up its claim to repossession, but it did surprise the international community when, after almost 150 years, it invaded the Falkland Islands on 2 April 1982 without any particular warning signs. Although the strategic and situational advantages were essentially better exploited by Argentina because of its relative geographical proximity, the action can be seen as a last-ditch attempt by a dictatorship in crisis rather than a well-considered military action. It was a desperate attempt by the military junta led by Leopoldo Galtieri to retain power and popularity, which failed as much as the military action.

The Argentinian invasion was followed by a short, but violent and bloody war. The British expeditionary forces sailed more than 8000 nautical miles in a war the world almost had not seen since almost the Second World War. A British nuclear-powered submarine sank an Argentine cruiser (ARA General Belgrano) killing over 300 of its crew, then in response the Argentinian air force sank 7 British ships using Exocet missiles. The air, sea and land actions killed 650 Argentinian soldiers (750 according to other sources) and 250 British soldiers, and the war ended with the defeat of Argentina, the fall of Galtieri and new free elections. The territory remained in British hands. The details of the armistice agreement are set out in a UN regulation of 26 May 1982 (UN, 1982, res. no. 55). Relations between the two states have been slow to normalize and diplomatic relations were not resumed until 1989.

Despite the resumption of diplomatic relations, in 2010, the conflict flared up again. The UK granted permission to explore for oil and gas in the Falkland Islands and the surrounding waters, to which Argentina protested and accused London of 'militarizing' the South Atlantic region through its military exercises in the area. In 2011, the members of Mercosur (Mercado Común del Sur, Southern Common Market; Domonkos, 2010) decided to remove British-owned ships sailing under the Falkland Islands flag. After the sanctions came into force, neither Brazil nor Peru allowed British ships to dock in their ports. For example, the ship HMS Clyde had to turn in front of Rio de Janeiro (Brazil) because it was not allowed to dock in its port. The following year, in 2012, Bolivian president Evo Morales made a veiled threat, supported by other members of ALBA (Alianza Bolivariana para los pueblos de Nuestra América). According to the president's statement: "if the British were to attack Argentina, Argentina will not be alone" (Lilón, 2015). Ecuadorian president Rafael Correa called for the imposition of sanctions against Britain, while at the 10th meeting of ministers of defense of the Americas, held in Punta del Este, Uruguay, in October 2012, representatives of almost all the countries present recognized the legitimacy of Argentina's territorial claim. Many states in the region have remained in solidarity with the South American country, and the above examples and statements show that the problem of the Falkland Islands and Argentina's territorial

claim has not remained a domestic issue for just two countries but has now been given tacit support in almost all of South America over British interests. Nevertheless, it is presently unlikely that Argentina will seek to reassert its control over the islands by armed force, but it has never renounced its claim to recognize the territory as its own. It has largely exhausted its options under international law, as the UN has already ruled in favor of Britain three times – in 1947, 1948 and 1955 – and in 1964 it finally returned the possibility of a decision to the two countries.

In addition to the Falklands, Argentina has other territorial disputes, as well as territories that it officially claims. With Chile, not only the infamous Beagle conflict should be mentioned, although this was undoubtedly the most significant event that almost brought the two states to war. The conflict was over the ownership of some islands (Picton, Lennox, Nueva) and the sea around them. In 1904, Argentina tried to settle the status of the territory with Chile (on the basis of the 1881 territorial treaty that established the boundaries), but this did not succeed. In 1977, the case was brought before the ICJ, where the judges ruled in favor of Chile. Argentina did not accept the decision and in 1978 began military operations in the region (Operación Soberanía). However, a year later, on January 9, 1979, in Montevideo, the parties accepted the possibility of a peaceful solution and the mediation of the Vatican, but Argentina had to halt military operations. Meanwhile, in 1982, Argentina and the United Kingdom fought a war over the Falkland Islands, which resulted in the defeat of the former and an internal political reorganization. On November 29, 1984, with the participation of the new government, the two countries signed a treaty of peace and friendship, and the status of the disputed territories was settled. However, even today there are voices questioning this decision and raising the issue of territorial revision again (Szalánczi, 2016a).

However, the territorial disputes and overlapping territorial claims of the two countries are not over yet, and Antarctica is another area where Chile and Argentina have both made territorial claims. Many countries have claimed territories in the region since the 19th century, but Chile, for example, traces its claims back to the Treaty of Tordesillas (1494). In January 1942, Argentina formally announced its territorial claims relevant to Antarctica, but these overlapped with Chile's claims. The two countries signed a bilateral agreement in March 1948, mutually recognizing each other's territorial claims, and Chile signed the Antarctic Treaty on 1 December 1959, which is considered the international treaty of the region. The two countries have settled the issue peacefully, and in 2003 the two parties jointly started the construction and operation of a research station (Abrazo de Maipú). Since the area is extremely rich in mineral resources and clean drinking water, according to research and expectations, it could be an old-new buffer zone for scrambles for resources in the 21st century (Szalánczi, 2016b).

In 1990, a settlement process was launched to resolve disputed territories between the two countries, and to date, the parties have been able to agree on 24

instances. Chile's Patricio Aylwin and Argentina's Carlos Menem were involved in the initial negotiations. In 2021, Argentina again surprised the world with an unexpected twist: in September, a map was published that almost doubled the country's land area. This was preceded by a law signed by President Alberto Fernández in August that officially added 1.7 million square kilometers to Argentina's territory, including some of the world's richest fishing grounds, oil and gas fields, and the Falkland Islands (Cecchi, 2020). The decision is based on Argentina's interpretation of a 2016 UN regulation. It is therefore noticeable that Argentina is currently looking for ways to find a peaceful solution, but its repeated territorial claims, based on its national interests, pose new challenges to neighboring countries and the international community.

Brazil and Uruguay (El Rincón de Artigas, Ilha Brasileira, Masoller, Mirim Lagoa)

The two neighboring countries signed a peace treaty in 1851 to settle their borders. Several disputed territorial issues strain their relationship, but a unique feature is that bilateral diplomatic and economic relations are almost entirely unaffected by these conflicts. This is due to the fact that the affected area is small and sparsely populated, especially by Latin American standards. The area was probably disputed because the commissioner who surveyed the boundaries of the peace treaty of 1851, Colonel Reyes, measured the boundaries incorrectly in 1856. On August 10, 1934, Uruguay formally asked Brazil to review the issue, which involved 22,000 hectares of land, but since 1974, in the absence of a solution, the official Uruguayan national map has shown the areas of Rincón de Artigas, Ilha Brasileira and Masoller as disputed territories. Here, in 1985, the municipality of Vila Tomás Alborno was created as a Brazilian initiative, based on the principle of "uti possidetis" (Zanini, 2019).

The inhabitants were subjected the sovereignty of both Brazil and Uruguay, although the borders are freely permeable in both directions, and Brazilian efforts to control the territory are mostly marked by the military's actions of deforestation (Brunet-Jailly, 2015). The approaches of the two governments can be described as essentially conflict-averse in pursuing the interests of the people living here and their states. Although the settlement was created by Brazil, it has not provided adequate support. The roads from the Brazilian side are in such poor condition that, for example, the gas station here can only be supplied once a week by a fuel truck from the Uruguayan side, which has to travel almost 100 km through Uruguayan territory to get there. Since fuel - like other goods - is not cleared through customs at the border, it would officially be considered contraband if the Uruguayan authorities were serious about enforcing the laws. In addition, fuel prices differ significantly on

both sides of the border, creating an interesting price competition for residents (El País, 2015).

Costa Rica and Nicaragua (Isla Calero, Isla Portillos)

The territorial dispute between Costa Rica and Nicaragua is not new. The borders were established by the Treaty of Cañas-Jerez, signed in 1858, along the San Juan River, which gave Nicaragua the right to control the river, but also granted Costa Rica the right to commercial navigation. The 1858 treaty was confirmed by two other international agreements (Cleveland and Alexander Decisions, 1897).

In 1998, Nicaragua arrested a Costa Rican policeman and prevented him from crossing the river, claiming that he had violated Nicaragua's sovereignty and imposed a fine on anyone attempting to enter the country for non-civilian and commercial purposes. On July 13, 2009, the ICJ issued a resolution on the case, reaffirming the 1858 ruling and reiterating that Nicaragua exercises control and that Costa Rica has no right to send police officers to the area, but is free to use the river for commercial purposes.

Tensions flared again in 2010 when Nicaraguan troops began operations in the area on October 8th under the leadership of Minister Edén Pastora, a Sandinista politician notorious for his role as a guerrilla and military leader. Nicaragua claimed that the three-kilometer-long canal at the end of Isla Calero was not part of international waters but under its own jurisdiction, and troops unilaterally began clearing the coast of forest and deepening the canal. Costa Rica immediately protested, accusing Nicaragua of invading Costa Rican territory (Isla Portillos) and causing enormous natural damage by controlling the canal. Nicaragua retaliated by claiming that it had to take control of the territory to combat drug trafficking and denied the occupation, saying that it was not possible to occupy what was an inalienable part of its own state. On December 16, 2015, the ICJ ruled on the case, placing Isla Portillos under the jurisdiction of Costa Rica, upholding previous decisions and issuing additional rulings in 2017 and 2018, for example on the amount of compensation to be paid to Nicaragua for damage to nature (ICJ, 2015).

Guyana and Venezuela (Essequibo/Esequiba)

As shown above, territorial conflicts are usually longstanding disputes that are intensifying or fading away today. The case of Guyana and Venezuela is no exception, as the disputed territory has been the subject of contention practically since the earliest demarcation of the state boundaries, and is located roughly between the Orinoco and Essequibo rivers. The area has become particularly valuable today because the region is extremely rich in natural resources – especially oil and natural gas – and whoever eventually extracts them stands to gain a considerable economic

advantage. Venezuela's position, and the alleged legal basis for its claim, derives from the fact that it declared independence in 1810 as the successor to the Spanish Empire, and since the territory had been a Spanish colony and viceroyalty since the 16th century, it has the right to claim it. Guyana, on the other hand, has been an independent state (successor to British Guiana) since 1966, but it claims the territory by virtue of an agreement between the Dutch and the British in 1814. The Dutch established trading settlements here in 1616 and the Spanish formally recognized the Dutch rights to Guyana in 1648, so this can and is also invoked by the country. The Dutch East India Company was the entity that ruled and controlled this territory – including the coastline and the Essequibo River – from the 1650s until 1814, after which it was under British control from 1814 to 1966, and thus, as mentioned above, passed to the state of Guyana upon the declaration of independence (Bethell, 2024).

In the 1840s and 1850s, the British made further efforts to clarify the boundaries (with the help of German surveyor Robert Schomburgk), but the matter did not get closer to a solution. In the second half of the century, British settlers continued to arrive in the area between the two rivers, which Venezuela saw as an act of aggression, and broke off diplomatic relations with British Guiana, asking for US help in 1897. A council (led by the Russian jurist Fyodor de Martens) was finally set up to draw up the borders, at the suggestion of the US, and took place in Paris in 1899. The decision gave 90% of the disputed territories to Britain, and the decision was confirmed by the repeated boundary-setting process in 1905. However, the dispute continued into the 20th century and intensified again after 1966.

Since the beginning of the 21st century, Venezuela has been working to strengthen its regional power positions (Vogel, 2011), including the territorial revisionist efforts. In 2015, Nicolás Maduro, the president of the Bolivarian Republic of Venezuela, made a highly publicized announcement in the Venezuelan National Assembly that the huge oil fields found off the coast of Guyana belonged to Venezuela (Padgett, 2021). The announcement was confirmed by Presidential Decree nr. 1859/2015, followed by immediate protest by Guyana (Bethell, 2024).

On 30 January 2018, the UN Secretary General notified the parties that the dispute would be accepted and hosted by the ICJ (ICJ-CIJ, 2018). This could put an end to a dispute between the two countries that dates back more than 100 years. Guyana and the Caribbean states welcomed the decision, but Venezuela was not amazed by the fact that an international arbitration tribunal would hear the disputed territory. Indeed, the parties have been having law interpretation disputes from the outset, as Venezuela, citing Section 33 of the 1966 Geneva Agreement with the United Kingdom, refused to accept the jurisdiction of the ICJ over the issue (Padgett, 2021).

The crux of the dispute is that the parties disagree on the alleged nullity and invalidity of an arbitration award made in 1899, the so-called Paris award, which

stated that the Essequibo region lies on the British Guiana side of the Venezuelan border. On 29 March 2018, Guyana filed a claim against Venezuela to the ICJ, but Venezuela continues to reject its jurisdiction. The case currently appears to be stalled here, with no resolution expected in the near future (Ibid).

Guatemala and Belize (Cayo, Belize, Stann Creek and Toledo areas)

In many cases, the Treaty of Tordesillas (1494) was regarded as the legal basis for the possession of states that had been created by the Spanish and in the territories of Spanish viceroalties. Like other great powers, the British (who appeared in the region later, in the early 16th century) considered this treaty null and void when acquiring their territories in North and South America. The first British settlers appeared in the region in 1638, and their presence is considered continuous until 1779. In 1670 (the Godolphin Treaty), the Spanish recognized the rights of the British in all the territories they held at the time of concluding the treaty, including Belize, but did not accurately specify which territories were covered. The situation was complicated by the fact that in 1738 the colonists began to organize their own administration, which was not recognized by either the Spanish or the British. Under the terms of the treaty concluded in 1783 (Treaty of Versailles), Britain finally abandoned its forts constructed in the area and recognized the sovereignty of the Spanish Crown over the territory, with the stipulation that the rights of the settlers (Baymen) would remain guaranteed. However, the local people, who mainly worked in agriculture and logging, did not accept the content of the treaties. The Spanish attempted to reclaim the area several times, most recently during the Battle of Saint George's Caye in 1798, but the settlers prevailed, and the Spanish were defeated.

They have not made further efforts to take the area, and the locals lived under their own administration, in their own governorate, until 1862, when they formally joined the British Empire under the name British Honduras. It is mentioned several times in contemporary documents as British territory, and when the Spanish lost control of Mexico and Central America in 1821, the British extended their rule to the whole region, and the whole area between the Hondo River and the Sarstoon River was considered a British territory. However, the subjects of the disputes over the territory changed to some extent. The countries in the region that gained independence after the 1820s interpreted the territories of the former Spanish viceroalties as belonging to them, and Mexico and Guatemala both claimed Belize. The British, however, never accepted this doctrine, and in the 1893 British-Mexican treaty, Mexico renounced this territorial claim and was the first of the neighboring states to recognize the independence of Belize. In 1859, Guatemala formally recognized British Honduras as a British Crown Colony (Wyke-Aycinena Treaty), but in 1940 it unilaterally annulled this treaty, claiming that the British had not

fulfilled their obligations under the 1859 treaty and could not claim rights over British Honduras. This official position made Belize Guatemala's longest-standing territorial claim (since 1859) (Montenegro, 2021).

On 8 February 1948, Guatemala announced the possibility of invading Belize with its armed forces. In response, the British repeatedly reinforced their military presence in the region, sending there an aircraft carrier and 8000 troops in 1972 to prevent a possible invasion. The crisis finally came to an end in 1975, mainly because a large number of Guatemalan troops deserted, forcing the state to withdraw (Ibid).

That year, Cuba was the first to declare its support for Belize's independence, then also confirmed by Nicaragua and Mexico. In 1980, a UN resolution also supported the aspiration and called on the British to continue to guarantee the territorial integrity of the country (UN, 1980). On 21 September 1981 Belize declared independence, which was then recognized by the states in the region. However, Guatemala failed to do so, and isolated itself with its territorial claims, until it finally recognized Belize as an independent state in 1991 (Lauterpacht et al., 2001).

In 1994, the state established its own armed forces, and the British armies left Belize. On 18 October 1999, the Guatemalan foreign minister sent a letter to the prime minister of Belize, informing him of the continuing territorial claims. According to this letter, Guatemala claimed 12 272 km², almost 53% of Belize's territory, mainly in the areas of Cayo, Belize, Stann Creek and Toledo. On 14 February 2000, an armed clash took place in the Toledo area, resulting in fatalities.

Presently, the case is being reviewed by the ICJ, after both states decided in referendums (2018 and 2019) to ask the organization to settle the issue. However, the expected outcome is that the court will rule in favor of Belize, as Guatemala has never possessed or occupied the territory of the country. The case was formally brought before the ICJ on 7 June 2019, after both countries announced their desire for an international law settlement. It is a question for the future whether the decision will be accepted by the parties, but the possibility of a peaceful and long-term settlement of the almost 170-year-old territorial dispute has been in sight (ICJ, 2020).

Conclusion

It is evident that Latin America is currently burdened by a number of territorial conflicts that pose a real threat, with the risk of outbreak of war. While the territorial disputes discussed above are essentially a matter of relations between neighboring countries, it is also important to note that the changing geopolitical processes of the 21st century are having a major impact on the region, and that these external influences may even exacerbate the disputes. In addition to the decline of US influence (Lehoczki, 2007), China and Russia, as well as regional middle powers

such as Iran and Turkey, have established a permanent presence in the region, intensifying competition for resources and markets. An important element of this realignment is the relative erosion of British influence, with Barbados announcing on November 30, 2021, that it will reject the formal sovereignty of Elizabeth II, further extending its independence and sovereignty (McGreevy, 2021).

This article examined ongoing territorial disputes in Central and South America, particularly those with historical roots in the nineteenth and twentieth centuries and explored how these historical tensions shape interstate relations in the twenty-first century. These disputes, involving countries such as Chile and Bolivia, Argentina and the United Kingdom, Brazil and Uruguay, Costa Rica and Nicaragua, and others, often stem from colonial-era boundaries and resource claims. The paper emphasized that while outright wars over these territories have been rare in recent decades, the disputes still create tensions and sometimes lead to militaristic posturing by political leaders.

The paper highlighted that despite ongoing tensions, Latin American countries are increasingly favoring peaceful methods of resolution, such as international arbitration through organizations such as the ICJ and the UN. This preference for diplomacy over military conflict is partly due to the stigma attached to war in the region and the potential international sanctions that could result from violating treaties that prohibit the use of force.

This contribution discussed China's growing influence in Latin America, particularly its impact on border disputes. Beijing's economic investments, primarily through the Belt and Road Initiative, have deepened its ties with Latin American countries, giving it soft power that could influence how these nations approach their territorial disputes. While China's principle of non-interference may seem neutral, its economic and military ties with these countries could indirectly influence the outcomes of border negotiations. For example, countries may be emboldened to assert their territorial claims more aggressively if they believe they have China's backing, or they may seek to avoid conflict to maintain favorable economic relations with Beijing.

The paper concludes by noting that while China's involvement in Latin America is multifaceted, encompassing economic, political, and military dimensions, its impact on border disputes is likely to be indirect rather than direct. The extent to which China will influence these disputes will depend on how its strategic interests align with the specific circumstances of each conflict. Ultimately, China's growing presence in the region adds a new layer of complexity to the already intricate geopolitical landscape of Latin American border disputes. The power vacuums that may emerge as a result of similar processes could further complicate Latin America's already complex territorial disputes, making the study of events in the region of paramount importance.

References

- Altmann-Borbón, J. & Rivero Soto, S. (Eds.). (2022). *Dimensions of China's Diplomacy in Latin America and the Caribbean*. FLACSO Costa Rica.
- Agencia EFE. (2018, February 17). Chile files countersuit with ICJ against Bolivia over Silala river. *Agencia EFE*.
- Agencia EFE. (2018, January 28). Bolivia files charges against Chile with ICJ for using waters of the Silala. *Agencia EFE*.
- Berg, R. C. (2024). Ending the Strategic Vacuum: A U.S. Strategy for China in Latin America. *Center for Strategic and International Studies (CSIS)*, <https://www.csis.org/analysis/ending-strategic-vacuum-us-strategy-china-latin-america>, last accessed 12.11.2024.
- Bethell, L. (2024). *Notes on the History of the Venezuela/Guyana Boundary Dispute*, 3(9). CEBRI Brazilian Journal for International Affairs. <https://cebri.org/revista/en/artigo/138/notes-on-the-history-of-the-venezuelaguyana-boundary-dispute>, last accessed 12.11.2024.
- Brunet-Jailly, E. (Ed.). (2015). *Border disputes: A global encyclopedia* (3). ABC-CLIO. <https://doi.org/10.4000/espacepolitique.4488>
- Carafano, J. J. (2024, August 15). U.S. Influence Challenged in the Southern Cone. *GIS Reports Online*.
- Cecchi, R. (2020, November 19). Argentina: Locked in a vicious circle with no end in sight. *Credendo*, <https://credendo.com/en/knowledge-hub/argentina-locked-vicious-circle-no-end-sight>, last accessed 28.01.2025
- Deák, M. (2021). Közép- és Dél-Amerika országainak határvitái a 21. században. *Pólusok*, 2(2), 27–49. <https://doi.org/10.15170/psk.2021.02.02.02>
- Deák, P. (2007). *Biztonságpolitikai kézikönyv*. Budapest: Osiris Kiadó.
- Domonkos, E. (2010). *Latin-amerikai integrációs szervezetek: kormányközi együttműködés vagy elmozdulás a szupranacionalitás irányába*. Budapesti Corvinus Egyetem, Nemzetközi Kapcsolatok Doktori Iskola. In Bóka, É. & Dani, Á. & Domonkos, E. & Folk, Gy. & Lukács, J. & Pálfné Sipőcz, R. (Eds.): *Európa és a világ* (pp. 141–201). Veszprém: Pannonprint.
- El Pais. (February 15, 2015). Cruza territorio uruguayo hacia estación „bagayera”. *El Pais*, <https://www.elpais.com.uy/informacion/cruza-territorio-uruguayo-hacia-estacion-bagayera>, last accessed 28.01.2025.
- F. Sater, W. (1996). War of the Pacific. In *Encyclopedia of Latin American History and Culture* (Vol. 5). Charles Scribner's Sons. <https://doi.org/10.5860/choice.33-6037>
- Geopolitical Futures (GF). (September 6, 2024). Foreign Investment Trends in Latin America, <https://geopoliticalfutures.com/foreign-investment-trends-in-latin-america>, last accessed 28.01.2025.
- Glied, V. (2009). Globális vízproblémák. In Glied, V. (Ed.), *Vízkonfliktusok – Küzdelem egy pohár vízért* (7–18). Pécs: Publikon Kiadó.
- Glied, V. & Kacziba, P. (2021). Water Scarcity and Water Trade: Turkish Attempts to Supply a Drying Region. *Acta Fakultý filozofické Západočeské univerzity v Plzni*, 13(1), 41–60. <https://doi.org/10.24132/actaff.2021.13.1.3>
- Greco, R. (2017). The Silala Dispute: Between International Water Law and the Human Right to Water. The Silala Waters dispute before the ICJ and the law on the use of international rivers for non-navigational purposes. *Questions of International Law (QIL)*, 39, 23–37.
- Harsányi, I. (2011). *A félperifériáról a centrum felé: Spanyolország és Portugália a „hosszú 19.” és a még hosszabb 20. században*. Pécs: Publikon Kiadó.

- International Court of Justice. (2015, December 16). Judgement of 16 December 2015. *International Court of Justice*.
- International Court of Justice. (2020). Guatemala's Territorial Insular and Maritime Claims. *International Court of Justice*.
- International Water Law Project Blog. (2013). Remembrance of Ambassador Chusei Yamada, <https://www.internationalwaterlaw.org/blog/2013/03/25/remembrance-of-ambassador-chusei-yamada>, last accessed 12.11.2024.
- Jancsó, K. (2018). Húngaros en la industria minera de Chile. In Domingo, L. & Deák, M. (Eds.): *Encuentros Europa – Iberoamérica en un Mundo Globalizado. Libro Homenaje al Prof. Dr. Ferenc Fischer en su 65 aniversario* (pp. 69–78). Centro Iberoamericano, Universidad de Pécs. Pécs: Fakultás Kiadó.
- Jenkins, R. (2021). China's Belt and Road Initiative in Latin America: What has changed? *Journal of Current Chinese Affairs*, 51(1). <https://doi.org/10.1177/18681026211047871>
- Kacziba, P. (2017). A békeépítés elméleti és kivitelezési vázlata. *Hadtudományi Szemle*, 10(2), 105–125.
- Kákai, L. (2004). Politikai kultúra és lokalitás. *Századvég* 33(3), 65–96.
- Lauterpacht, E., & Schwebel, S., & Rosenne, S., & Vicuña, F. O. (2001). *Legal Opinion on Guatemala's Territorial Claim to Belize*. Belpoman: The Government Printer.
- Lehoczki, B. (2007). Mi lesz veled Latin-Amerika? *Grotius*, Budapesti Corvinus Egyetem Nemzetközi Tanulmányok Intézete, 1–9.
- Lilón, D. A. (2015). Latin-Amerika politikai térképe a 21. században. *Acta Scientiarum Socialium*, 45, 133–159.
- Marshall, T. (2018). *A földrajz fogságában: Tíz térkép amely mindent elmond arról amit tudni érdemes a globális politikai folyamatokról*. Budapest: Park Könyvkiadó.
- McGreevy, N. (2021). Barbados breaks with Elizabeth II to become the world's newest republic. *Smithsonian Magazine*.
- Montenegro, G. (2021). Historia de Guatemala: se firma tratado Wike-Aycinena sobre Belice en 1859. *Prensa Libre*.
- Mulligan, B. M., & Eckstein, G. E. (2011). The Silala/Siloli Watershed: Dispute over the Most Vulnerable Basin in South America. *International Journal of Water Resources Development*, 27(3), 595–606. <https://doi.org/10.1080/07900627.2011.595363>
- Navarro, F. (Ed.). (2004). *Historia Universal: América Latina África y Asia en los siglos XIX y XX*. El Pais Editorial Salvat.
- Padgett, T. (2021). Venezuelans say most of Guyana is theirs. Guyanese call that a „Jumbie” story. *WLRN*, <https://www.wlrn.org/news/2021-09-14/venezuelans-say-most-of-guyana-is-theirs-guyanese-call-that-a-jumbie-story>, last accessed 28.01.2025.
- Paterson, P., & Flinn, R. (2013). *Border Disputes in Latin America*. William J. Penny Center for Hemispheric Defense Studies.
- Pólyi, C., & Thomázy, G. (2019). A chilei történetek háttérben álló tényezők. *Nemzet és Biztonság*, 3, 79–103. <https://doi.org/10.32576/nb.2019.3.8>
- Soltész, B. (2011). Latin-Amerika: Integrációk túlkínálata. *Fordulat*, 16, 124–143. <http://real.mtak.hu/id/eprint/158209>, last accessed 28.01.2025.
- Szalánczi, J. K. (2016a). "Antártida Argentina": Argentine interests and activities in the south polar region before the Antarctic Treaty (1820–1959). *Öt Kontinens*, 1. 67–82.
- Szalánczi, J. K. (2016b). "Territorio Chileno Antártico": Los antecedentes históricos de las reclamaciones territoriales antárticas de Chile de 1940. In Bene A. & Szabó R. Á. (Eds.),

- Rencontres et conflits: Nouvelles perspectives en études romanes* (pp. 125–138). Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Francia Tanszék.
- Szente-Varga, M. (2016). Társadalmi és politikai tendenciák Bolíviában a XXI. században. *Biztonságpolitikai Szemle*, 2, 3–16.
- Thomázy, G. (2022). A bevándorlók rendkívüli legalizálása Dél-Amerikában a Covid-19 pandémia idején. *Pólusok*, 3(1), 50–68. <https://doi.org/10.15170/PSK.2022.03.01.03>
- United Nations. (1980). Question of Belize: Resolutions adopted by the General Assembly. Corrigendum. *United Nations*.
- United Nations. (1982). Question concerning the situation in the region of the Falkland Island (Islas Malvinas). *United Nations*.
- United Nations. (2016). Summary of recommendations of the Commission on the limits of the continental shelf in regard to the partial revised submission made by Argentina on 28th October 2016. *United Nations*.
- Veltzé, E. R. (2014). *Obligation to Negotiate Access to the Pacific Ocean (Bolivia v. Chile)*. Memorial of the Government of the Plurinational State of Bolivia. International Court of Justice.
- Vogel, D. (2011). Venezuela: Chavismo – A 21. század „új szocializmusa”. *Kitekintő Elemzések*, 7, 47–55.
- Wolf, A. T. (Ed.). (2007). *Hydropolitical Vulnerability and Resilience Along International Waters: Latin America and the Caribbean*. UNEP/Earthprint.
- Zanini, F. (2019). Dormant dispute over the border between Uruguay and Brazil turns 85 years old. *Folha de S. Paulo*. <https://www1.folha.uol.com.br/internacional/en/world/2019/06/dormant-dispute-over-border-between-uruguay-and-brazil-turns-85-years-old.shtml>, last accessed 28.01.2025